

# Okos Éber Erős Kedves Bátor

Legyél  
az internet  
ásza!▲

Digitális biztonság  
és digitális  
állampolgárság  
2021. november

# Legyél az internet ásza!

Üdvözlünk! Ez a „Legyél az internet ásza!” tananyag, amely a Google, a The Net Safety Collaborative és az Internet Keep Safe Coalition együttműködésének eredményeként jött létre. Ez az anyag a „Legyél az internet ásza!” program része, amelynek célja megtanítani a gyerekeket, hogyan internetezhetnek biztonságosan és okosan.

Idén 10 új feladattal bővítettük a tananyagot. A Committee for Children gyermekügyi nonprofit szervezettel partnerségben új társas-emocionális feladatokat alkottunk meg, hogy segítsük a gyermekeket eligazodni a digitális világban. Új leckéket is tartalmaz a tananyag a keresési műveltségről, valamint frissítettük a biztonsági feladatokat, hogy naprakészek legyenek. A feladatokat évfolyamokra bontottuk, hogy a gyermekek fejlődésének különböző szakaszaiban egyaránt hasznosak és használhatóak legyenek.

A „Legyél az internet ásza!” tananyagot a University of New Hampshire gyermekek ellen elkövetett bűnözéssel foglalkozó kutatóközpontja is megvizsgálta. A kutatás eredménye azt mutatja, hogy ez az első internetes biztonsági program, amely pozitív hatással van a gyermekek biztonságos internethasználatára, és felkészíti őket a digitális állampolgárságra.

A „Legyél az internet ásza!” tananyag mindent magában foglal. A feladatokat úgy dolgozták ki, hogy nem szükséges hozzájuk speciális képzés, minimális a tanórákra való felkészülés, és a tanításukhoz nem kell speciális felszerelés vagy forrásanyag. A leckék elsajátítását gamifikációs módszerek is segítik az Interlandnek köszönhetően. Ez egy kalandokkal teli online játék, amellyel a gyerekek – az internethez hasonlóan – interaktív és szórakoztató módon tanulhatnak a digitális állampolgárságról és biztonságról.

Az „Internetes ászsági kódex” öt alapvető témája a digitális állampolgársággal és biztonsággal kapcsolatban:

- **Megosztás előtt mérlegelj:** Digitális lábnyom és felelősségteljes kommunikáció
- **Ne dőlj be a kamunak:** Adathalászat, átverések és hiteles források
- **Óvd meg a titkaidat:** Online biztonság és jelszavak
- **Kedvesnek lenni menő:** A negatív magatartás leküzdése az interneten
- **Ha kétséged van, beszélj róla:** Megkérdőjelezhető tartalom és szituációk

A tananyagot leginkább 2–6. osztályig ajánljuk, de fiatalabb és idősebb korosztályok oktatói is hasznosnak találták, főként a legfontosabb fogalmakat, a csoportos beszélgetéseket (idősebb és fiatalabb korosztályokkal is) és a számítógépes játékokat. Arra biztatjuk, hogy Ön is kísérletezze ki, mi válik be leginkább a saját diákjainál, legyen szó akár a teljes tananyag oktatásáról, akár csak egy-két, a tanulók számára leginkább szükséges lecke alapos átbeszéléséről. A tananyagot kiegészítő oktatói és szülői anyagokat is talál a csomagban, például nyomtatható feladatokat, családi útmutatót és hazavihető tippeket.

Az International Society of Technology in Education (Nemzetközi Tudományos és Technológiai Oktatásért Társaság, azaz ISTE) független vizsgálatnak vetette alá a „Legyél az internet ásza!” programot, és megállapította, hogy a tananyag megfelelően felkészíti a tanulókat a 2021-es ISTE tanulói szabványok teljesítésére. Az ISTE erre vonatkozó, úgynevezett „Seal of Alignment for Readiness” tanúsítvánnyal látta el a „Legyél az internet ásza!” programot.

# Tartalomjegyzék

<b>Útmutató oktatóknak</b>	1. eszköz	<b>A tananyag oktatása</b>	<b>4.</b>
	2. eszköz	<b>Szókincsfejlesztő feladatok</b>	
	3. eszköz	<b>Bemutakozó e-mail/levélsablon szülők részére</b>	
	4. eszköz	<b>Gyakran ismételt kérdések</b>	
<b>Megosztás előtt mérlegelj! 1. tanegység</b>	1. lecke	<b>Mikor ne osszunk meg valamit</b>	<b>12.</b>
	2. lecke	<b>Ami magánügy, az magánügy</b>	
	3. lecke	<b>Nem így értettem!</b>	
	4. lecke	<b>Tedd keretbe!</b>	
	5. lecke	<b>Valójában kicsoda ez a személy?</b>	
	6. lecke	<b>Milyen képet alkotnak rólunk mások az interneten?</b>	
	7. lecke	<b>Interland: A Tudatosság hegye</b>	
<b>Ne dőlj be a kamunak! 2. tanegység</b>	1. lecke	<b>Előugró ablakok, catfishing (álprofil használata) és más átverések</b>	<b>34.</b>
	2. lecke	<b>Kivel „beszélek”?</b>	
	3. lecke	<b>Ez tényleg igaz?</b>	
	4. lecke	<b>Hogyan szűrjük ki a nem megbízható információt online?</b>	
	5. lecke	<b>Ha keresőmotor lennél...</b>	
	6. lecke	<b>Az internetes keresés gyakorlása</b>	
	7. lecke	<b>Interland: Valóság-folyó</b>	
<b>Óvd meg a titkaidat! 3. tanegység</b>	1. lecke	<b>Az nem én voltam!</b>	<b>70.</b>
	2. lecke	<b>Hogyan hozzunk létre erős jelszót?</b>	
	3. lecke	<b>Ne áruld el!</b>	
	4. lecke	<b>Interland: Kincses torony</b>	
<b>Kedvesnek lenni menő! 4. tanegység</b>	1.1 lecke	<b>Az érzések észlelése</b>	<b>82.</b>
	1.2 lecke	<b>Az empátia gyakorlása</b>	
	2.1 lecke	<b>Kedvességtáblázat</b>	
	2.2 lecke	<b>A kedvesség kimutatásának módjai</b>	
	3. lecke	<b>Fordítsuk kedvességre a negativitást</b>	
	4. lecke	<b>Milyen hangnemet használsz?</b>	
	5. lecke	<b>Hogyan változtathatja meg a szöveg a képet?</b>	
	6. lecke	<b>Interland: Kedves Királyság</b>	
<b>Ha kétséged van, beszélj róla! 5. tanegység</b>	1. lecke	<b>Mit jelent bátornak lenni?</b>	<b>110.</b>
	2. lecke	<b>Szemlélőből segítő</b>	
	3. lecke	<b>Többféleképpen is segíthetsz!</b>	
	4.1 lecke	<b>Ha nyugtalanító dolgokat látsz: Mit tegyél?</b>	
	4.2 lecke	<b>Ha nyugtalanító dolgokat látsz az interneten: Mit tegyél?</b>	
	5.1 lecke	<b>Mit tehetsz, ha gonosz dolgokat látsz a képernyőn?</b>	
	5.2 lecke	<b>Hogyan kezeleheted a gonosz magatartást az interneten?</b>	
	6. lecke	<b>Mikor kérj segítséget?</b>	
	7. lecke	<b>Jelentsd online is!</b>	

# A tananyag oktatása

A „Legyél az internet ásza!” tananyag rugalmas, így könnyen testre szabható osztálya vagy egyedi tanulócsoportja részére. Arra szeretnénk Önt buzdítani, hogy az órákat igazítsa az órarendben rendelkezésre álló időhöz és a tanulók készségeihez. Például lehet, hogy a feladat az egész osztálynak szól, de Ön, ismerve a tanulóit, úgy érzi, jobban működne az adott feladat kis csoportokban. Bátran igazítsa az anyagot a tanulók és az Ön igényeihez. Ahogy csak a tanárok tudják!

## Néhány dolog a tantervről:

1. Minden tanegységhez tartozik egy szószedet, amely a leckék során előforduló szavakat tartalmazza. A szószedet nyomtatható, és segítségként kioszthatja a tanulóknak. Tekintse meg a következő oldalakon található **Szókincsfejlesztő feladatokat!**

2. Mind az 5 tanegység eltérő számú tanórából áll. Minden tanóra felépítése a következő:

- ✓ **A tanulók elé kitűzött célok**
- ✓ **Beszéljük meg!** – háttérinformáció tanároknak tanulóbarát nyelvezettel (ha csak fel szeretné olvasni a tanulók számára).
- ✓ **Feladat** – egyes feladatok módosíthatók különböző évfolyamok számára, a javaslatok szerint.
- ✓ **Tanulság** – a lecke tartalmának az összefoglalása, ami lehetőséget ad a tanultak átgondolására.

3. Minden lecke címe mellett van egy szimbólum, amely a javasolt évfolyamot jelzi. Továbbá jelzés mutatja, hogy médiaműveltségi vagy társas-emocionális feladatokat tartalmaz-e.



2-6.  
évfolyam



2-3.  
évfolyam



4-6.  
évfolyam



Média-  
műveltség



Társas-emocionális  
feladatok

4. A tananyagot kétféleképpen taníthatja: egymás utáni sorrendben vagy a tanulók digitális oktatási szükségletei szerinti sorrendben. A tanegységeket kifejezetten az alapoktól kezdve építettük fel, de sok általános iskolásnak már vannak alapismeretei, így ez segíthet Önnek eldönteni, hogy kifejezetten milyen készségeket szeretnének fejleszteni vagy melyeket kell kifejleszteniük. Kezdsenek beszélje meg a tanulóival, hogy mit tudnak és mit nem! Reméljük, mindannyian élvezik majd a **Legyél az internet ásza!** programot!



# Szókinszfejlesztő feladatok

Az ezekben a feladatokban használt szavak az adott tanegységek elején találhatók.

## Fejtsd ki bővebben!



### Szükséges kellékek:

- Tábla, amelyre felhelyezi a szavakat a szószeretből (hagyományos tábla, fehér tábla, papírtábla stb.)

### Utastások

1. A tanulók párt választanak.
2. Az egyikük hátat fordít a táblának (ezt teheti ülve vagy állva is).
3. A tanár a szószeretből 3–5 szót elhelyez a táblán.
4. A pár másik tagja a táblával szemben helyezkedik el, és elmagyarázza az első szót a párjának úgy, hogy **nem mondja ki magát a szót**.
5. Az első tanuló megpróbálja kitalálni a szót.
6. Amikor az első tanuló helyesen eltalálja a szót, a párja a következő szó magyarázatával folytatja.
7. Ismétlje meg a 3–6. lépést addig, amíg az első tanuló az összes táblán lévő szót ki nem találja.
8. A következő körben szerepet cserélnek a párok. Ismétljék meg a feladatot új szavakkal a szószeretből.

## Legyél az internet ásza! bingó



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: Legyél az internet ásza! bingószelvények
- Filctoll (vagy bármi más, amivel megjelölhetik a mezőket – kis kockák, gemkapcsok stb.)

### Utastások

1. Ossza ki a **Legyél az internet ásza! bingószelvényeket** (választhat az 5x5-ös vagy a 3x3-as szelvény közül) és a filctollakat a tanulóknak.
2. A tanulók az adott tanegység szavaival kitöltik a bingószelvényeket.
3. A tanár elolvassa a szó **definícióját**.  
*A tanár találomra választhat a tanegységhez tartozó szószeret szavai közül.*
4. A tanulók megnézik, hogy a meghatározott szó szerepel-e a szelvényükön, majd megjelölik azt filctollal.
5. A tanulók akkor jelenthetik be, hogy „bingó!”, amikor egy sorban, egy oszlopban vagy egy átlós vonalon minden szó meg van jelölve.
6. Folytassa a már kiosztott bingószelvényekkel, vagy játsszanak új szelvényekkel.

## Szóháló



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: Szóháló (8. oldal)

### Utastások

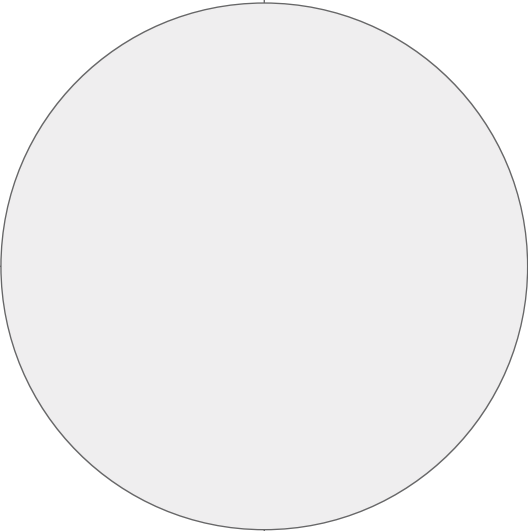
1. Minden tanuló párt választ.
2. Ossza ki a **Szóháló** feladatlapot minden csoportnak (a tanulók készíthetnek saját Szóhálót is papíron).
3. A tanulók a szószeret egyik szavát beírják a körbe a feladatlapra. Ezt a lépést háromféleképpen is alkalmazhatja:
  - Minden csoport ugyanazt a szót kapja a szószeretből.
  - Minden csoport más szót kap.
  - A tanulók saját szót választanak a szószeretből.
4. Ezután a társaikkal közösen kitöltik a feladatlapot.
5. Miután kitöltötték, az alábbiakkal bővítheti a feladatot:
  - A tanulók még egy szóhálót kitöltenek egy új szóval.
  - Szedje be a kitöltött feladatlapokat, és tegye ki a falra.
  - A tanulók körbemennek, és megtekintik az osztálytársaik szóhálóját.

## Legyél az internet ásza! bingószelvény (5x5)


## Legyél az internet ásza! bingószelvény (3x3)


# Szóháló

Definíció	Jellemzők
Példák	Nem példák



# Bemutató e-mail/levélsablon szülők részére

Az alábbi mintát testre szabhatja a szülők számára e-mail vagy levél formájában, így értesítheti a szülőket, hogy a „Legyél az internet ásza!” program segítségével tanítja a gyermekeket, hogy biztonságban, okosan internetezhessenek.



## Kedves Szülő!

Amikor gyermekeink kisebbek, mindent megteszünk annak érdekében, hogy a legtöbbet hozzassák ki az internet használatából, miközben megvédjük őket a kockázatoktól. Amikor a gyermekek kamaszodni kezdenek, megváltozik a szerepünk, és arra kell tanítanunk őket, hogy biztonságosan és átgondoltan igazodjanak el a digitális életben.

[Iskolánkban] hiszünk abban, hogy a szülőkkel együttműködve hatékonyabban felkészíthetjük [X.] osztályos tanulóinkat arra, hogy...

- **kritikus gondolkodást gyakoroljanak**, és fel tudják mérni az alkalmazások, weboldalak és egyéb digitális tartalmak biztonságosságát.
- **védjék meg magukat** az online fenyegetésektől, beleértve a zaklatást és az átveréseket.
- **figyeljenek oda, amikor tartalmakat osztanak meg**: mit, mikor, hogyan és kivel.
- **legyenek kedvesek és tisztelettudóak** másokkal az interneten, tiszteletben tartva a többi ember magánszféráját.
- **kérjenek segítséget** szüleiktől vagy más megbízható felnőttől rázós helyzetekben.

Idén ehhez használjuk majd a „Legyél az internet ásza!” sokoldalú programot, amelynek célja megtanítani a gyerekeket arra, hogyan internetezhetnek biztonságosan és okosan. Az egyik eszköz ehhez az Interland, egy böngészőalapú játék, amellyel a gyerekek interaktív és szórakoztató módon sajátíthatják el ezeket a készségeket. Ezzel otthon is játszhatnak (gyermeke lehet, hogy szívesen megmutatja Önnek, hogyan működik). A Google tanárokkal, kutatókkal és a Net Safety Collaborative és az iKeepSafe.org online biztonsági szakértőivel karöltve fejlesztette ki a „Legyél az internet ásza!” programot, amely mókás, a diákok életkorának megfelelő tanulási élményt nyújt öt alapvető fontosságú leckén keresztül:

- **Megosztás előtt mérlegelj!**
- **Ne dőlj be a kamunak!**
- **Óvd meg a titkaidat!**
- **Kedvesnek lenni menő!**
- **Ha kétséged van, beszélj róla!**

A technológia átgondolt, biztonságos használatával diákjaink elősegíthetik saját tanulásukat, és iskolánk is hatékonyabban működhet. Hiszünk abban, hogy ez a program egy fontos lépés célunk felé, hogy [iskolánkban] minden tanulónk biztonságban tanulhasson és barangolhasson az interneten az iskola falain belül és kívül is.

Örömmel osztunk meg további információkat erről az új programról és az órákon használt anyagokról, de arra biztatjuk Önöket, hogy tekintsék meg az anyagokat a <https://www.saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza> oldalon. Arra is bátorítjuk Önöket, hogy érdeklődjenek a diákoknál, milyen feladatokban vesznek részt, és folytassák ezt a beszélgetést otthon: ki tudja, talán Önök is elsajátíthatnak egy-két adatvédelmi és biztonsági trükköt!

Üdvözlettel:  
[Ön]

# Gyakran ismételt kérdések

## **Szükséges végigmenni az összes leckén az Interland játék megkezdése előtt?**

Nem, de sokat segíthet. A játék akkor a leghasznosabb, amikor a tananyagba foglalt tudást mélyíti el: ráadásul sokkal mókásabb úgy játszani, ha a diákoknak előtte már volt lehetősége róla vitatkozni, beszélgetni és ötletelni Önnel.

## **A tanulóknak rendelkezniük kell Google-fiókkal a „Legyél az internet ásza!” programhoz?**

Nem! A „Legyél az internet ásza!” program az oldal minden látogatója számára elérhető. Mivel a Google nem gyűjt adatokat a tanulókról, a „Legyél az internet ásza!” programhoz nem szükséges bejelentkezés, jelszó vagy e-mail.

## **Milyen eszközök kompatibilisek az Interland játékkal?**

Az Interland elérhető minden internetkapcsolattal és böngészővel rendelkező eszközön. Így a legtöbb asztali vagy hordozható számítógép, táblagép, illetve mobiltelefon is segítségére lehet abban, hogy a tanulók az „Internet ászává” váljanak.

## **Mik a szükséges URL-ek?**

- A „Legyél az internet ásza!” honlapja a <https://www.saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza> címen látogatható.
- Az Interland játékhoz látogasson el a [https://beinternetawesome.withgoogle.com/hu\\_hu/interland](https://beinternetawesome.withgoogle.com/hu_hu/interland) címre.
- A „Legyél az internet ásza!” tananyag és tanároknak szóló anyagok a: [www.saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza/oldalsav/tanaroknak](https://www.saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza/oldalsav/tanaroknak) címen érhető el.
- A családi eszközöket a <https://www.saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza/oldalsav/csaladoknak> oldalon találja.

## **Szükséges speciális képzés vagy különleges szakértelem a tananyag oktatásához?**

- Először is: bármely tanár oktathatja a diákjainak ezt a tananyagot, óvodától egészen a 12. osztályig. Nincs szükség semmiféle különleges képzésre.
- Másodszor: minden tanár különleges. :)
- Harmadszor: az órák szórakoztatóak, lazák, kötetlenek a tanárok és a tanulók között, az oktató feladata ideális esetben az, hogy bíraskodás nélkül hallgassa a diákokat.

## **Mely korosztály számára a legmegfelelőbb a „Legyél az internet ásza” program?**

A teljes programot, beleértve a tananyagot, a játékot és a honlapon található forrásokat, a 2–6. osztályos (7–12 éves) tanulók számára terveztük. A tanterv átalakításával azonban ezek a témák bármely korosztálynak hasznára válhatnak.

## **Hogyan tanulnak a gyerekek a játékból?**

A játék az elméleti tananyagot segít begyakorolni azáltal, hogy a gyerekek a játék során biztonságos, tantermi környezetben szabadon felfedezhetik az egészséges digitális szokásokat, és megérthetik a digitális interakciót (és annak lehetséges következményeit).

## **Az egyes leckék Google Tantermen keresztül is használhatók?**

Igen, igen és még egyszer igen. Hozzárendelheti az Interlandet adott

osztályokhoz vagy csoportokhoz, vagy egyszerűen megoszthatja az összes diákkal hirdetmény formájában.

**Található valahol egy megosztott mappa vagy honlap feladatlapokkal, amelyeket könnyedén kivetíthetünk a táblára?**

Igen, prezentációk formájában. Ezeket egyszerű előadni, szét- és megosztani. A prezentációk a <https://www.saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza/oldalsav/tanaroknak> oldalon találhatók.

**Digitális állampolgárság-szakértőnek kell lennem a program használatához?**

Egyáltalán nem. A tantervet úgy alakítottuk ki, hogy bármelyik tanár elővehesse, és taníthasson belőle. Továbbá, ha szívesen frissítené vagy bővítené tudását a digitális biztonság és állampolgárság témáiban, részt vehet az oktatóknak összeállított online kurzuson, a <https://www.saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza/oldalsav/tanaroknak> oldalon.

**A „Legyél az internet ásza!” tananyag megfelel valamilyen nemzetközi vagy országos szabványnak?**

Jó, hogy megkérdezte! Igen, megfelel. A tantervet az ISTE (Nemzetközi Tudományos és Technológiai Oktatásért Társaság) és az AASL (Iskolai Könyvtárosok Amerikai Szövetsége) sztenderdjeivel is összehangoltuk.

**Elmenthetik munkájukat a diákjaim az Interlanden?**

A jelenlegi verzióban nem, és ez valószínűleg nem is fog változni. A „Legyél az internet ásza!” egyáltalán nem generál vagy tárol személyazonosításra alkalmas adatokat, így mentési fájlokat sem. Ez nem véletlenül van így: nem gyűjtünk tanulói adatokat, és mindenki számára elérhető élményt kívántunk nyújtani, ezért nem szükséges fiókot, felhasználónevet vagy jelszót létrehozni.

**Ez remek, azonban a tanulók büszkék arra, hogy befejezték a játékot, és hogy mi mindent tanultak belőle.**

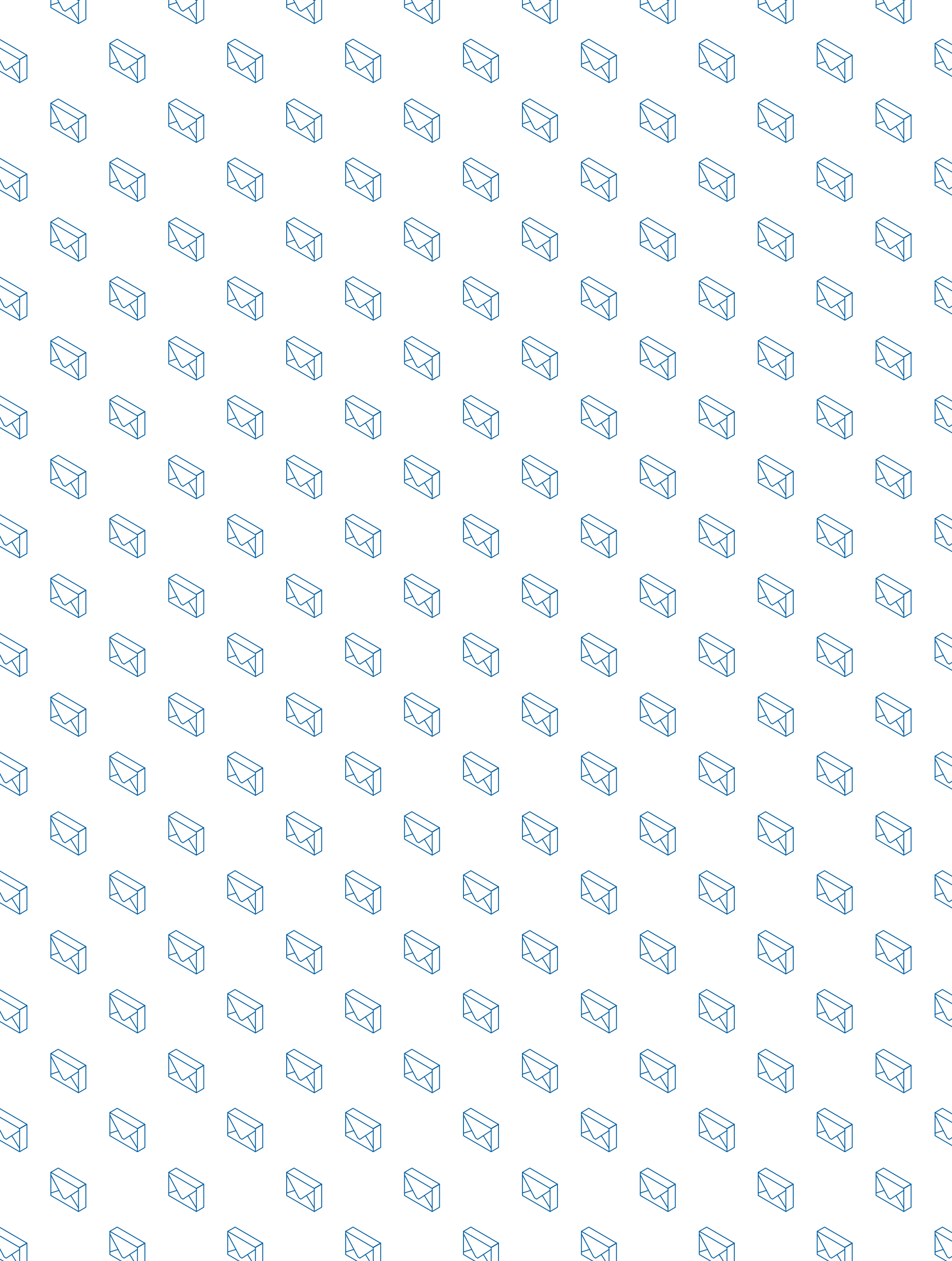
Ezt nagyon is értjük, ezért megalkottunk egy személyre szabható oklevélsablont, így a játékot teljesítő diákok a nevükre kitöltött, nyomtatható, személyre szóló oklevelet kaphatnak.

**Hol találhatok további oktatóanyagokat?**

Minden „Legyél az internet ásza!” oktatóanyag a <https://www.saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza/oldalsav/tanaroknak> oldalon található.

**Van a „Legyél az internet ásza!” felhasználóinak online közössége, ahol megoszthatjuk az ötleteinket vagy segítséget kérhetünk?**

Igen! (És nagyon is imádjuk a közösségünket.) Gyakran megosztjuk az ötleteinket, továbbá Twitteren is tartjuk a kapcsolatot a tanárokkal. Kövessen minket Twitteren (@GoogleForEdu) további „Legyél az internet ásza!” és egyéb tartalmakért.





# Megosztás előtt mérlegelj!

Saját magad, személyes adataid és magánéleted védelme az interneten

## A lecke áttekintése

1. lecke	Mikor ne osszunk meg valamit	2-6. évfolyam
2. lecke	Ami magánügy, az magánügy	2-6. évfolyam
3. lecke	Nem így értettem!	ML 2-6. évfolyam
4. lecke	Tedd keretbe!	ML 2-6. évfolyam
5. lecke	Valójában kicsoda ez a személy?	2-6. évfolyam
6. lecke	Milyen képet alkotnak rólunk mások az interneten?	2-6. évfolyam
7. lecke	Interland: A Tudatosság hegye	2-6. évfolyam

## Témák

A tanárok és a szülők pontosan tudják, hogy a fiatalkorban elkövetett digitális hibák mennyire sérthetik az érzéseinket, árthatnak a jó hírnevünknek és a magánszféránknak. Azonban a gyerekeket sokszor nehezebb meggyőzni arról, hogy egy most látszólag ártalmatlan bejegyzést hogyan érthetnek félre akár már másnap (hát még a távolabbi jövőben) olyanok, akikről azt gondolták, sosem látják majd a posztot.

Ezek a feladatok konkrét példákon és gondolatébresztő beszélgetéseken keresztül tanítják meg a tanulókat arra, hogyan őrizték meg a pozitív internetes jelenlétüket a magánszférájuk és személyes adataik védelme mellett.

## A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Jó hírnév** megteremtése és fenntartása online és offline.
- ✓ **Tisztelni** mások magánszféráját, még ha annak határai nem is esnek egybe a sajátunkkal.
- ✓ **Megérteni**, milyen potenciális hatása lehet egy rosszul kezelt digitális lábnyomnak.
- ✓ **Segítséget kérni** egy felnőttől rázós helyzetekben.

## Hivatkozott szabványok

**ISTE oktatói szabványok:** 1a, 1b, 2a, 2c, 3b, 3c, 3d, 4b, 4d, 5a, 6a, 6b, 6d, 7a

**ISTE tanulói szabványok:** 1c, 1d, 2a, 2b, 2d, 3b, 3d

**AASL tanulmányi szabványok:** I.a.1, I.b.1, I.c.1, I.d.3, I.d.4, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, d.2., III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.a.1, IV.a.2, V.a.2, VI.a.1, VI.a.2, VI.a.3

# Megosztás előtt mérlegelj!

## Szószedet

### 1. és 2. lecke

**Online adatvédelem:** Általános kifejezés, amely többnyire azt jelenti, hogy a felhasználó maga dönti el, milyen információt oszt meg magáról, és azt ki láthatja.

**Személyes adat:** Minden olyan adat és információ, amelyek segítségével beazonosítható egy konkrét személy. Személyes (vagy érzékeny) adatnak számít például a név, lakcím, telefonszám, TAJ-szám, e-mail-cím stb. Fő szabály, hogy ezeket az információkat ne oszd meg online.

**Jó hírnév:** Mások gondolatai, véleménye, benyomása vagy elképzelése rólad. Ebben sosem lehetsz teljesen biztos, de általában azt szeretnéd, hogy ez pozitív vagy jó legyen.

### 3. lecke

**Kód:** Olyan szó, kifejezés, kép (például logó vagy hangulatjel) vagy egyéb szimbólum vagy szimbólumgyűjtemény, amely egy bizonyos jelentést vagy üzenetet hordoz. A kód lehet titkos is, amit csak bizonyos emberek értenek, de gyakran olyan szimbólum, amit szinte mindenki ért.

**Kontextus:** Az üzenetet vagy egyéb látható tartalmat körülvevő információ, amellyel az üzenet könnyebben megérthető. Kontextus lehet például az üzenet helye, megjelenési ideje vagy a feladója is.

**Értelmezés:** Ahogyan egy üzenet jelentését felfogjuk, amilyen értelmet tulajdonítunk neki.

**Ábrázolás:** Egy kép, szimbólum vagy leírás, amely sokat elmond (vagy egy igazságot jelent ki) egy dologról, személyről vagy csoportról.

### 4. lecke

**Keret:** Ha egy tájról, személyről vagy tárgyról készítünk képet vagy videót, a keret határozza meg azt, hogy mit lát a néző. Azt a részt, amelyikről eldöntöd, hogy a kereten kívülre kerüljön, a néző nem fogja látni.

### 5. és 6. lecke

**Feltételezés:** Valami, amit te vagy mások igaznak vélnek egy személyről vagy dologról, de nincs bizonyíték arra, hogy az.

**Összeállítás:** Annak eldöntése, hogy mit teszünk fel az internetre – szöveget, fotót, hangot, ábrát vagy videót –, és hogyan rendezzük el azt, miközben a megjelenítésnek a befogadóra gyakorolt hatását tartjuk szem előtt, illetve azt, hogy mit gondolhatnak rólunk a hatására.

**Digitális lábnyom (vagy digitális jelenlét):** A digitális lábnyomod minden olyan információ összessége, ami rólad online fellelhető. Ebbe beletartozik minden fénykép, audio- és videofájl, írott üzenet, de akár minden lájkod és kommented is, amit a barátaid profiljaira posztolsz. Ahogy a földön lábnyomot hagysz hátra, ugyanúgy az online tevékenységed is nyomot hagy maga után.

**Tény:** Valami, ami már bizonyítottan vagy bizonyíthatóan igaz.

**Vélemény:** Valami, amit te vagy mások igaznak vélnek egy személyről vagy dologról, de ez nem tény, mert nincs bizonyíték arra, hogy az.

### 7. lecke

**Túlzásba vitt megosztás:** Aki túlzásba viszi a megosztást, az általában túl sok személyes információt oszt meg, vagy egyszerően túl sokat közöl magáról egy adott online helyzetben vagy beszélgetésben.

# Mikor ne osszunk meg valamit?

A tanulók párokat alkotnak, megbeszélnek egymással a kitalált titkukat, majd elgondolkoznak a magánszféra határaitól.

**Információ a leckéről:** Ez egy alapozó óra az internetes adatvédelemről minden korosztálynak. Arról szól, hogy amit megoszt az ember, azt szinte lehetetlen visszavonni, és az ember nem tudja korlátozni, hogy ki férhet hozzá és meddig a jövőben. Legjobb, ha először megkérdezi a tanulóktól, hogy milyen digitális eszközöket és médiát használnak, majd azokra hivatkozik a feladat során. Nem baj, ha nem ismeri az adott alkalmazásokat! A tanulók biztosan szívesen elmagyarázzák, ha megkérdezi őket!

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megérteni**, hogy milyen személyes információkat tartunk meg magunknak és miért.
- ✓ **Észben tartani**, hogy tiszteljük másoknak a saját magánszférájukkal kapcsolatos döntéseit.

## Beszéljük meg!



### Miért fontos a magánszféra?

Az interneten egyszerű kommunikálni családdunkkal, barátainkkal... Lényegében mindenkivel. Üzeneteket küldünk, képeket osztunk meg és párbeszédbe elegyedünk a közösségi oldalakon – néha anélkül, hogy jobban átgondolnánk, ki más láthatja még ezeket a tartalmakat. Lehet, hogy egy képet vagy egy posztot az adott pillanatban viccesnek és ártalmatlannak ítélünk, de most vagy a jövőben azt mások is láthatják és félreérthetik, esetleg olyanok is, akikről nem is gondolnánk, hogy valaha rábukkannak. Megséríthetjük mások érzéseit. Aki nem érti a viccet, azt hiheti, hogy rosszindulatú vagy, mivel nem ismer téged. Ha valami egyszer kikerül a netre, azt nagyon nehéz visszacsinálni, mások is lemásolhatják, képernyőképet készíthetnek, és megoszthatják. Ne feledd:

- Amit megosztasz az interneten, azt láthatják számunkra teljesen ismeretlen emberek is.
- Ha egyszer felkerül tőled vagy rólad egy tartalom a netre, az akár örökre ott is maradhat. Az is lehet, hogy valaki képernyőképet készít róla, és megosztja. Gondolj erre úgy, mint egy alkoholos filcre: a filccel ejtett jelöléseket nagyon-nagyon nehéz kitörölni.
- Mindent összevetve a sok nyilvánosan elérhető és nehezen letörölhető információból áll össze a hírneved: hogy mit gondolkodnak rólad mások. Ezért fontos, hogy minél inkább te irányítsd, mit osztasz meg.

Ezért fontos tehát a magánszférád. Azzal védheted magad, ha privát posztokat használsz, és csupán olyan dolgokat osztasz meg, amelyeket valóban szeretnél nyilvánossá tenni. Vagyis, ha mindig körültekintően posztolsz és osztasz meg dolgokat az interneten.

Azt is fontos tudni, hogy mikor nem szabad posztolni – mikor ne reagálj valakinek a posztjára, hozzászólására –, és hogy ne ossz meg valótlanosságokat (még viccből se), ne adj meg túl sok vagy magánjellegű információt. Mindenki hallotta már azt a kifejezést, hogy „gondolkodj, mielőtt megosztasz valamit”, és ez valóban nagyszerű tanács! Úgy tarthatod tiszteletben a saját és mások magánszféráját, ha átgondolod, mit is jó ötlet megosztani: ki látja majd a bejegyzésedet, az milyen hatással lehet rád és másokra (holnap vagy amikor 16 évesek lesztek!), és mikor jobb, ha inkább nem osztasz meg semmit.

Néhány kérdés további megbeszélésre (ezeket a kérdéseket haza is vihetik a tanulók, hogy a családjukkal is megvitassák őket):

- Miért nem szabad megosztani a teljes nevünket, címünket, telefonszámunkat és egyéb személyes adatainkat online?
- Mikor szabad másokról készült képet vagy videót megosztani?
- Van olyan helyzet, amikor megoszthatjuk mások titkát vagy személyes adatait – miért/miért nem? Mi van, ha viccesnek találsz?
- Mi a teendő, ha egy számodra fontos személy olyasmit posztol privát módon, amitől az az érzésed támad, hogy veszélyben van? Megosztanád? Ha igen, jobb, ha megmondod neki, hogy aggódsz? Jobb, ha megmondod, hogy el szeretnéd mondani egy olyan felnőttnek, aki törődik vele?

---

## Feladat



### 1. Találjatok ki egy titkot

Ügyeljetez arra, hogy **kitalált** titok legyen, **ne** igazi!

### 2. Osszátok meg a párotokkal

Rendben, megvannak a titkok? Rendeződjetez párokba, és osszátok meg társatokkal a titkokat, majd beszéljetez meg az alábbi három kérdést:

- Megosztanátok-e ezt a titkot bárkivel?
- Kivel osztanátok meg, és miért?
- Milyen érzés lenne, ha valaki az engedélyetetek nélkül mindenkinek elmondaná a titkokat?

### 3. Osszátok meg az osztállyal

Végül minden tanuló elárulja az osztálynak a saját kitalált titkát, és a megosztásával kapcsolatos érzéseit. Az osztály megbeszélheti a fenti kérdésekre adott válaszokat.

---

## Tanulság

A titok csak egy a személyes információk közül, amelyet jobb megtartani magunknak az interneten, vagy csak családtagokkal és bizalmas barátokkal megosztani. Ha egyszer megosztjuk a titkunkat, többé már nem csak rajtunk múlik, hogy kihez jut el. Ezért mondják, hogy mindig gondolkozz, mielőtt posztolsz! (És milyen igaz!) További információk, amiket sosem szabad interneten megosztani:

- Az otthoni címünket és telefonszámunkat
- Az e-mail-címünket
- A jelszavainkat
- Teljes nevünket
- Osztályzatainkat és iskolai munkánkat

# Ami magánügy, az magánügy

Az osztály áttanulmányozza négy szituáció leírását, majd megvitatják, mi lenne a legjobb adatvédelmi megoldás az egyes helyzetekre.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megvizsgálni** az adatvédelmi szempontokat különböző emberek nézőpontjából.
- ✓ **Megérteni**, hogy a különböző szituációk különböző szintű adatvédelmet kívánnak.

## Beszéljük meg!



### Adatvédelmi szituációk: Mit kellene tenni?

Nézd meg jól az alábbi szituációkat!

## Feladat



Megnézünk öt szituációt, majd megbeszéljük, melyikre milyen lehetséges adatvédelmi megoldások léteznek. Négy csapatra oszlunk, minden csapat megbeszél egy szituációt, majd az osztály megosztja egymással, mire jutottak.

### Szükséges kellékek:

- Vázlat tanároknak:  
„Ami magánügy, az magánügy”

## Szituációk

**1. szituáció:** Valaki azt mondta „A”-nak, hogy jó, ha néha megváltoztatja a jelszavakat és kódokat a telefonján. Ezért úgy dönt, hogy megváltoztatja a jelszavát a kedvenc játékában. „A” legjobb barátja, „B” is szeret játszani a játékkal, de nincs regisztrálva, ezért „A” bejelentkezési adataival játszik. „A” megosztja új jelszavát „B”-vel.

- Jól tette „A”, hogy megváltoztatta a jelszavát?
- Jól tette „A”, hogy megosztotta jelszavát „B”-vel? Miért igen vagy miért nem?

Mi lenne, ha „A” a közösségimédia-fiókja jelszavát is megosztaná? Ugyanaz a válasz? Ugyanaz a válasz, ha középiskolások, és eltérő a baráti körük?

**2. szituáció:** Valaki bejegyzést ír a saját naplójába. Megtudod, hogy egy barátja megtalálta, amikor nála aludt, és viccből megosztotta az interneten egyes részeit.

- Rosszul tette a barátja, hogy az interneten posztolta a naplórészleteket? Vicces volt? Miért igen vagy miért nem?
- Hogyan éreznéd magad, ha valaki olyasmivel tenné ugyanezt, amit te nem szeretnél megosztani másokkal?

**3. szituáció:** Valaki az egyik barátod közösségi profiljára posztol: „Jó utat!”

- A barátod megosztotta a nyilvánossággal, hogy elutazik? Vajon szerette volna, hogy az egész világ megtudja? (Lehet, hogy nem az **egész** világ, de sose lehet tudni.)
- Lett volna privát módja az üzenet elküldésének?

**4. szituáció:** Megtudod, hogy egy iskolatársad egy másik tanuló nevével létrehozott egy kamuprofilt az egyik közösségi oldalon, és rossz színben tünteti fel. A személyes adatait is tartalmazza az oldal.

- Tudnia kell róla annak a tanulónak, akinek a másik tetteti magát? Elmondanád neki?
- Nem egyértelmű, hogy ki tette, de te pontosan tudod. Szólnod kéne neki, hogy törölje le?
- Valakinek szólnia kellene egy tanárnak vagy egy megbízható felnőttnek?
- Mi történhet, ha senki nem tesz semmit?

**5. szituáció:** Otthon a tesóiddal felváltva használjátok anyukád táblagépét, így mindenki ismeri a jelszót. Az egész családnak egy fiókja van az online vásárlásokhoz egy adott webhelyen. Ez rendben is volt addig, amíg egy napon a bátyádnak át nem jött a barátja, és anyukád táblagépén megnéztek egy pár csodálatos fejhallgatót a számítógépes játékokhoz azon a bizonyos oldalon. A bátyád a konyhába ment egy kis harapnivalóért, majd kimentek a kertbe kosarazni. Pár nap múlva csomag érkezett hozzátok. Egy fejhallgató volt benne. A bátyád azt mondta, nem ő rendelte. Te hiszel neki.

- A szüleid meg fognak lepődni, és tudni szeretnék, honnan jött a fejhallgató. Mit teszten a testvéreddel?
- És mi van a jelszóval? Szerinted problémát jelent, ha a család minden tagja ugyanazt a jelszót használja a család eszközeihez és fiókjaihoz, amiket még a barátok is használhatnak? Erről is beszélne a családdal?

---

## Tanulság

A különböző helyzetek különböző válaszokat kívánnak, az online és az offline térben egyaránt. Mindig tartsd tiszteletben mások adatvédelmi döntéseit, még akkor is, ha te magad máshogy döntenél.

# Ami magánügy, az magánügy

**Megjegyzés az oktatóknak:** Ez a lap segít Önnek a beszélgetés irányításában a lecke folyamán, ne ossza ki a tanulóknak. A helyes és/vagy legjobb válaszokat írja a táblára, és beszélje meg az osztállyal.

## 1. szituáció:

- **Jól tette „A”, hogy megváltoztatta a jelszavát?**

Igen, helyes gyakorlat az adatok védelme szempontjából, hogy minden eszközön és minden szolgáltatáshoz más jelszót használjunk, és a jelszavakat legalább évente egyszer megváltoztassuk.

- **Jól tette „A”, hogy megosztotta jelszavát „B”-vel? Miért igen vagy miért nem?**

Nem. Tudjuk, hogy a gyerekek gyakran megosztják jelszavukat a barátaikkal, de meg kell tanulniuk, hogy ez nem biztonságos a digitális világban. Itt rávezetheti a tanulókat arra, hogy miért nem. Kérdezze meg: „Tudtok olyan helyzetre gondolni, amikor egy megbízható felnőtt kivételével nem szeretnéd, hogy más is tudja a jelszavadat?” Íme néhány példa:

- Néha összevesznek a barátok, és haragszanak egymásra. Szeretnéd, ha valaki, aki mérges rád, megosztaná másokkal is a jelszavad?
- Mi lenne, ha egy barátod tudná a telefonod jelszavát, bejelentkezne, és viccből furcsa vagy rosszindulatú üzeneteket küldene egy közös ismerősnek a te nevedben? Olyan lenne, mintha te küldenéd azokat az üzeneteket.
- Ha megosztod valakivel a jelszavad, és elköltözik az illető, szeretnéd, hogy örökre hozzá tudjon férni a fiókodhoz és a személyes adataidhoz?
- És mi lenne, ha játék közben egy másik játékos elkérné a bejelentkezési adataidat, hogy a te nevedben játszhasson? Megadnád neki a jelszavadat, akkor is, ha jó barát? Gondold át, hogy miket tudsz csinálni a játékban. Ha megadod a jelszót, más is azt teheti a fiókoddal, amit te. Szerinted ez helyénvaló? És mi lenne a jövő héten vagy jövőre?

- **Mi lenne, ha „A” a közösségimédia-fiókja jelszavát is megosztaná? Ugyanaz a válasz? Ugyanaz a válasz, ha középiskolások, és eltérő a baráti körük?**

- Igen, ugyanaz a válasz, mert nem jó semmilyen fiókhoz tartozó jelszavakat megosztani a barátaikkal, még a legközelebbi barátokkal sem, mert a barátságok is megváltozhatnak, néha a barátok összevesznek, és biztosan nem szeretnéd megosztani a fiókodat vagy a profilodat olyasvalakivel, akinek már nem vagy fontos. Mert átírhatják az adataidat, rossz képet alakíthatnak ki rólad, rosszindulatú üzeneteket küldhetnek a nevedben stb.

## 2. szituáció:

**Rosszul tette a barátja, hogy az interneten posztolta a naplórészleteket? Vicces volt? Miért igen vagy miért nem?**

Néhány diák azt mondhatja, hogy vicces lehet, ha a megosztott részlet vicces, ezért ásson mélyebbre, és tegye fel a következő kérdést is...

- **Hogyan éreznéd magad, ha valaki olyasmivel tenné ugyanezt, amit te nem szeretnél megosztani másokkal?**



---

### 3. szituáció:

- **A barátod megosztotta a nyilvánossággal, hogy elutazik?**

*A megbeszélés kedvéért mondjuk, hogy a válasz igen, majd kérdezze meg:*

- **Vajon szeretne volna, hogy az egész világ megtudja?**

*Nem. (Valószínűleg.)*

- **Miért nem?**

*Néhány példa a jó válaszokra: Lehet, hogy a családja nem akarja, hogy az emberek megtudják, hogy elutaznak, az is lehet, hogy félnek, hogy valaki betör, ha senki sincs otthon.*

- **Lett volna privát módja az üzenet elküldésének?**

*Valószínűleg jó válaszokat adnak, pl. privát üzenet küldése, SMS, telefonhívás stb.*

---

### 4. szituáció:

- **Tudnia kell róla annak a tanulónak, akinek a másik tetteti magát? Elmondanád neki?**

*A kérdés első részére nyilván megvan a saját válasza, de érdekes lehet meghallgatni a tanulók válaszait, és megbeszélni, hogy elmondanák-e az áldozatnak, vagy mit mondanának neki.*

- **Nem egyértelmű, hogy ki tette, de te pontosan tudod. Szólnod kéne neki, hogy törölje le?**

*Vannak, akik nem mernének szembeszállni az elkövetővel, és ezzel nincs semmi probléma. Kérdezze meg az osztályt, hogy van-e olyan, aki simán szembeszállna az elkövetővel. Figyelje meg, hogy kialakul-e ebből beszélgetés!*

- **Valakinek szólnia kellene egy tanárnak vagy egy megbízható felnőttnek?**

*Igen, ha senki sem szól az elkövetőnek, hogy törölje, vagy ha szólnak neki, de mégis ott marad fiók.*

*Segítsen a diákjainak megérteni, hogy fontos megvédeni másokat a bántalmazástól – ideértve a szégyent, társadalmi kirekesztést és a zaklatást is. Ez nem „árulkodás”. Az a fontos, hogy megvédjük valakit, nem pedig az, hogy valaki más meg lesz büntetve emiatt.*

- **Mi lenne, ha senki se szólna?**

*Nem tudnánk véget vetni a bántalmazásnak.*

*Beszélje meg az osztályt, hogy hogyan törődhetünk másokkal, és ez miért fontos. Erről bővebben a **Légy kedves az interneten!** részben.*

---

### 5. szituáció:

- **A szüleid meg fognak lepődni, és tudni szeretnék, honnan jött a fejhallgató.**

**Mit teszten a testvéreddel?**

*Lehet, hogy a tanulók ösztönösen arra fognak koncentrálni, hogy mit helyes tenni és mondani. Ez rendben is van. Beszéljék meg röviden, és figyelje meg, hogy egyetértésre jutnak-e.*

- **És mi van a jelszóval? Mondd el, milyen kockázatokkal jár, ha a család minden tagja ugyanazt a jelszót használja a család eszközeihez és fiókjaihoz!**

*Sok családban ez a helyzet. Próbálja rávenni a tanulókat, hogy beszéljék meg*  
*1) a család jelszavainak a védelmét, amikor átjönnek a barátok, 2) miért fontos, hogy ne osszuk meg a család jelszavait a barátokkal és a családon kívül, végül*  
*3) milyen más problémákat okozhat ez azon kívül, hogy a barátok a család fiókjával rendelnek dolgokat.*



# Nem így értettem!

A tanulók bemutatkoznak, ehhez csak emoji's pólokat használhatnak. A feladat közben megtanulják, hogy különböző emberek különféleképpen értelmezhetik ugyanazt az üzenetet.

**Médiaműveltségi háttér tanárok számára:** Amikor céges logókat, sportcsapatokat, iskolákat, zenészeket, politikusokat stb. ábrázoló pólot viselünk, gyakorlatilag sétáló hirdetőtáblaként funkcionálunk. Ez a feladat megmutatja, hogy egy pólo egyszerre lehet közvetlen kommunikáció és média is. A feladat bemutatja a tanulóknak, hogy nem csak a képernyőn található meg a média.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megérteni**, milyen fontos feltenni az alábbi kérdést: Hogyan értelmezhetik mások másképpen ezt az üzenetet, mint én?
- ✓ **Tudatában lenni**, hogy a vizuális elemek használata is kommunikáció.
- ✓ **Felismerni**, hogy a tartalom megosztása online és akár egy pólon is médiatartalom-készítés.
- ✓ **Megtanulni**, hogy mit jelent a „kontextus” és az „ábrázolás”.

## Beszéljük meg!



Volt már olyan, hogy valaki félreértette, amit mondtál, tettél, írtál vagy posztoltál az interneten? Esetleg dühösek vagy szomorúak lettek, ezért el kellett magyaráznod nekik, hogy te nem úgy értetted?

Néha a kommunikáció során **mi** ugyan pontosan tudjuk, mit szeretnénk kifejezni, de az, akivel kommunikálunk, nem érti, különösen, ha nem egy légtérben tartózkodunk. Ez azért van, mert az átélt élmény befolyásolja azt, ahogyan értelmezzük a dolgokat, például a képeket vagy a szavakat.

Tovább fokozza a zűrzavart, hogy sokszor úgy közvetítünk üzeneteket, hogy közben nem is tudunk róla. A ruhánk, a frizuránk, de még az is, ahogyan járunk vagy ahogyan a kezünkkel gesztikulálunk: mindez rengeteget elárul rólunk másoknak, és mi is hasonló jelek alapján ítélünk meg másokat. Ezt hívjuk „ábrázolásnak”: képek, szimbólumok, stílusok és szavak segítségével kifejezni valamit egy dologról, személyről vagy csoportról.

Íme, egy példa: Ha az interneten látunk egy képet egy csapatlogós mezt viselő emberről, valószínűleg azt gondoljuk, hogy az illető a csapat rajongója, és talán nem is tévednénk nagyot. Ez azért van így, mert legtöbbször felismerjük a sportmez ismertetőjegyeit: tudjuk, hogy ez egy sporthoz köthető „kód”. Még ha abban nem is vagyunk biztosak, melyik csapathoz köthető a mez, annyit tudunk, hogy egy sportcsapatról van szó.

De mit gondolunk akkor, ha valakinek egy képen egy sajtodarab van a fején? Mit gondolnánk arról az emberről? Ha amerikaifoci-rajongó vagy, akkor tudhatod, hogy a „sajtfej” a Green Bay Packers-drukkerek beceneve. A képeken látható személy a sajtodarabot ábrázoló sapkával fejezi ki azt, hogy támogatja a Packers csapatot.

Ha nem ismered a Packers csapat rajongóinak titkos „kódját”, akkor azt is gondolhatnád, hogy a sajtisapka egy farsangi jelmez része, vagy egyszerűen csak

nagyon fura. Talán még az is megfordul a fejedben, hogy kommenteld, mennyire fura. Ez feldühítheti a Packers csapat rajongóit. Az ő szemükben a hozzászólásod sértő, ezért elképzelhető, hogy valami gonoszkodó kommenttel vágnak vissza. Ettől viszont te leszel mérges, és a végén egy halom negatív hozzászólással pingpongozva megbántjátok egymást.

Hogyan lehetünk tehát biztosak abban, hogy mások helyesen fogják értelmezni az internetes posztjainkat? Ennek egyik módja, ha médiatartalom-gyártóként tekintünk magunkra – nem csak kommunikációs szereplőként vagy résztvevőként. Minden alkalommal, amikor online profilt hozunk létre, üzenetet küldünk valakinek, hozzászólást írunk egy játék csevegőablakába vagy megosztunk egy képet, valójában médiatartalmat hozunk létre. Mint minden hozzáértő tartalomgyártónak, alaposan át kell gondolnunk az általunk létrehozott tartalmat, és egy pillanatra meg kell állnunk közzététel előtt, hogy feltegyük magunknak a kérdést: „Hogyan értelmezheti egy másik ember az üzenetemet?”

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Sima póló” (tanulónként egy darab)
- Feladatlap: „Emoji-táblázat” (kivetítve vagy kifüggesztve, hogy mindenki lássa)
- Filcek, színes ceruzák vagy zsírkréták rajzoláshoz
- Ragasztószalag (vagy egyéb eszköz a pólók felfüggesztéséhez)

### 1. Mutasd be magad emojiik segítségével!

Hogy elgondolkozzunk arról, milyen is ügyes tartalomgyártónak lenni, pólókat fogunk díszíteni. Mutasd be magad kizárólag emojiikkal (hangulatjelekkel), a sima pólót ábrázoló feladatlapra rajzolva! Használhatsz egy, két vagy három emoji-t, de annál többet nem. Kimásolhatod az emoji-ikat a táblázatból, de kitalálhatsz saját hangulatjeleket is.

### 2. Mutasd meg, és meséld el!

Rendeződjétek párokba, és próbáljátok meg kitalálni, hogy miről árulkodnak az emoji-ik a párotok pólóján! Jól tippeltetek, vagy el kell egymásnak magyaráznotok, mit is jelentenek a választott emoji-ik?

### 3. Ismerjétek meg egymást!

Tegyétek ki a „pólókat” körben a teremben, hogy mindenki megnézhesse a többiekét! Össze tudjátok párosítani a pólókat a tulajdonosaikkal?

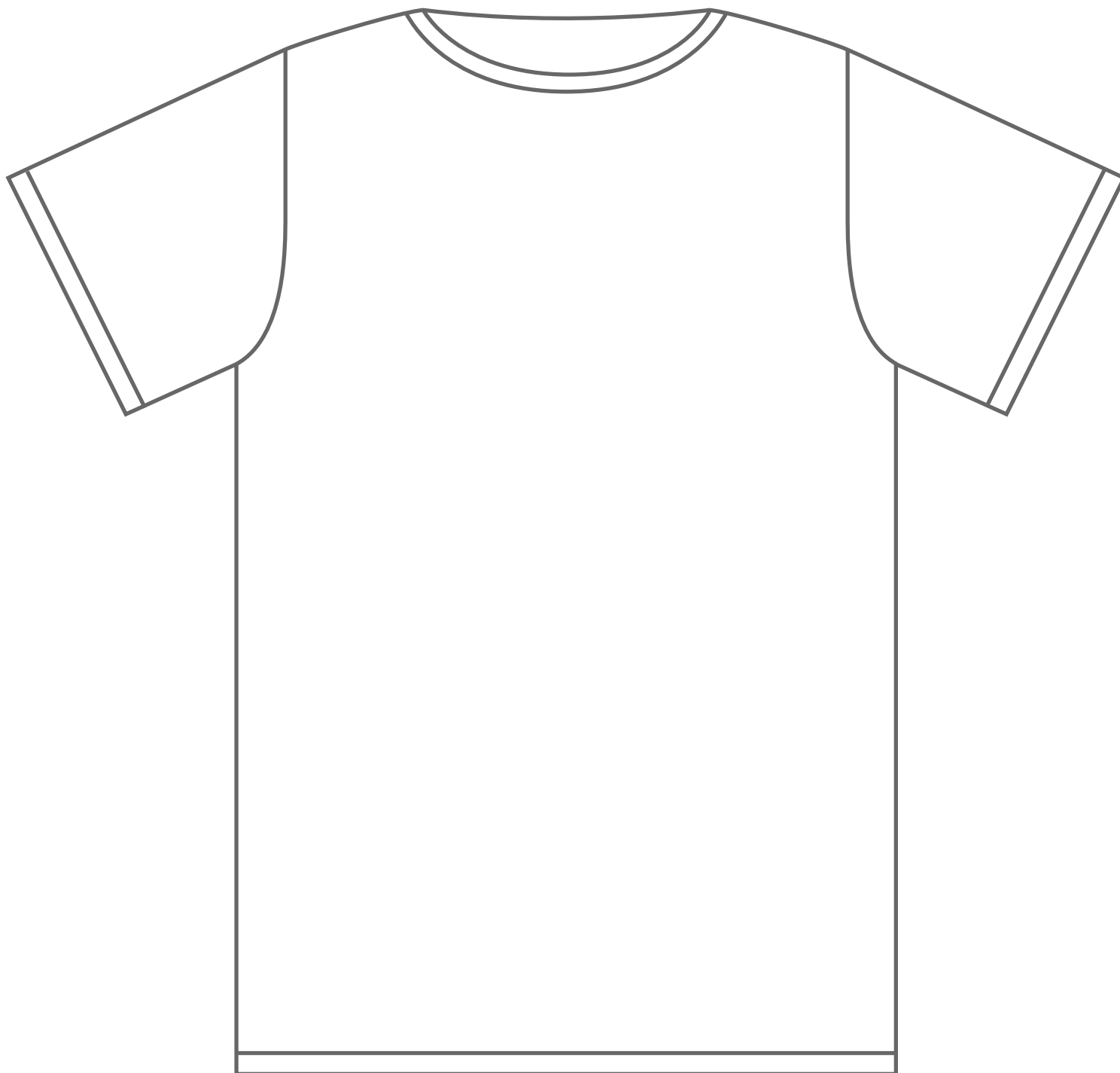
### 4. Az egész osztály beszélje meg, hogy:

- Mitől volt nehéz vagy könnyű összepárosítani a pólókat az osztálytársakkal? Volt valami különleges ismertetőjele azoknak a pólóknak, amelyeket könnyen össze tudtatok párosítani a gazdájukkal? Van olyan emoji, amit sokan használtak? Van olyan, amit csak egyvalaki?
- Mindenki egyetértett az egyes emoji-ik jelentését illetően? Hogyan változtathatja meg a kontextus a hangulatjelek jelentését? Vegyük például a kéz emoji-t, ami két ujjával V alakot formál. Honnan tudod, hogy a békét, a győzelmet vagy a kettes számot jelképezi? Mi a helyzet a tűz emoji-ival? Veszélyt/vészhelyzetet szimbolizál? Vagy heves vágyat, elszántságot? Változhat a jelentés attól függően is, hogy hol jelenik meg a hangulatjel? (Például a vigyorgó emoji a házi feladatodon jelentheti azt, hogy a tanárod elégedett volt a munkáddal, egy barátodtól kapott üzenetben pedig azt, hogy az illető épp boldog vagy viccel.) Változhat a jelentés attól függően is, hogy milyen más hangulatjelekkel van párosítva?

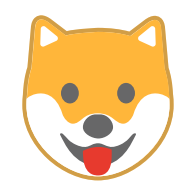
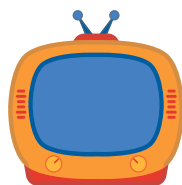
## Tanulság

Mielőtt egy üzenetet vagy képet posztolunk, tartalomgyártóként nem árt megállni egy pillanatra, és megkérdezni magunktól: „Hogyan értelmezheti ezt egy másik ember? Biztos, hogy megérti majd, amit mondani szeretnék?” Félreértheti? Ugyanezt a kérdést kell feltennünk **magunknak** akkor is, ha mások tartalmához szólunk hozzá. „Biztosan értem, hogy mire gondolt? Hogyan lehetek ebben biztos?”

# Sima póló



# Emoji-táblázat



# Tedd keretbe!

**Médiaműveltségi háttér tanárok számára:** A médiatartalom-gyártás döntésekkel jár. Az egyik legalapvetőbb döntés, hogy mit teszünk bele, és mit hagyunk ki a tartalomból. Ez a lecke segít abban, hogy a diákok megtanulják eldönteni, hogy médiatartalom-gyártóként mit osszanak meg az interneten.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Elképzelni** magunkat médiatartalom-gyártóként.
- ✓ **Megérteni**, hogy a tartalomgyártóknak el kell dönteniük, mit mutassanak meg, és mit hagyjanak ki a képből.
- ✓ **Használni** a keretezés fogalmát, így átlátni a különbséget aközött, hogy mit teszünk mások számára láthatóvá, és mit tartunk meg magunknak.

## Beszéljük meg!



A vizuálistartalom-gyártók a **keret** segítségével kontrollálják, hogy mennyi információt osztanak meg. Eldöntik, hogy mi legyen a **kereten belül** (látható), és mi maradjon a **kereten kívül** (nem látható).

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Jelölőkártyák és ollók (tanulónként egy)
- Feladatlap: „Mi van a keretben?” Feladatlapon kiosztva vagy kijelzőre/interaktív táblára vetített képekkel

Végezze el az egész osztály a feladatokat, majd vitassátok meg őket:

### 1. Keret

Minden médiatartalom a tartalomgyártói döntések sorozatának eredménye.

Az egyik legfontosabb döntés, hogy mi legyen látható, és mi maradjon rejtve. Amikor képet vagy videót készítünk, a keret választja el a „benti” és a „kinti” tartalmat.

Lássuk, hogyan is működik ez! Vegyétek elő a jelölőkártyát, és vágjatok ki a közepéből egy téglalapot! Ezzel saját keretet hoztok létre.

Tartsátok a keretet karnyújtásnyira, közelítsétek lassan az arcotok felé, majd ismét távolítsátok el (ugyan ezt kipróbálhattátok egy fényképezőgép közelítési funkciójával). Mit észleltetek a kereten belül látható dolgokról? Mi történik, ha a keretet egyik oldalról a másikra mozgatjátok? Tudjátok úgy tartani a kezetekben, hogy néhány osztálytársatokat lássátok, másokat pedig nem? Vagy néhány tárgyat lássátok a falon, de a többi nem?

Amikor te állítod be a keretet, te vagy a tartalomgyártó. Te döntheted el, mit hagysz benne a képben, és mit hagysz ki. Amit a kereten kívül hagysz, az a valós életben továbbra is létezik, de azok, akik a tartalmat nézik, nem láthatják.

### 2. Megtartani vagy kihagyni?

A kiosztott lapon nézzétek meg az 1A képet! Mit gondoltok, mi látható rajta, és ezt honnan tudjátok? Most nézzétek meg az 1B jelű képet! Hogyan segít a plusz információ abban, hogy jobban megértsd, mit is látsz?

Ismételjétek meg ugyanezt a 2A jelű képpel! Szerintetek mi veti az árnyékot? Mi a bizonyíték erre? A 2B jelű képből több információt lehet megtudni. Jól tippeltetek?

### **3. Túl sok információ (TSI)?**

A plusz információt nem mindig fogadja osztatlan siker. Néha eltereli a figyelmet a fókuszban lévő képről, így nem tudjuk azt élvezni vagy megérteni. Nézzétek meg a 3. példát a feladatlapon!

Néha mókás azt is látni, mi hogyan készül. De mi lenne akkor, ha minden alkalommal, amikor egy filmet, sorozatot vagy videót nézel, nemcsak a kereten belüli tartalmat látnád, hanem a kamerákat, a mikrofonokat, a stáb tagjait és a díszletek szélét is? Szerinted ugyanannyira tudnád élvezni a történetet?

### **4. Te döntesz**

Valahányszor megosztasz valamit az interneten, médiatartalmat gyártasz. Ahogy egy film, videó vagy sorozat producere, te is eldöntheted, mit lássanak a nézők a keretben, és mi maradjon a kereten kívül, láthatatlanul.

---

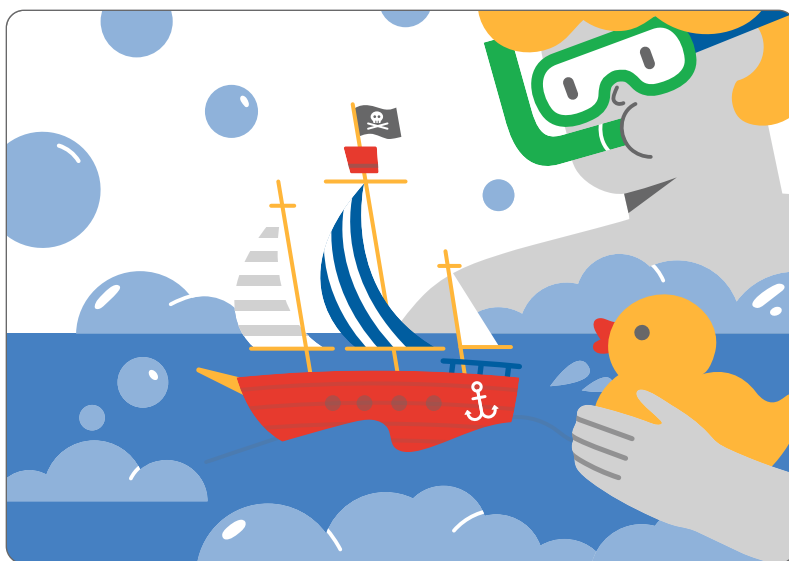
## **Tanulság**

Tartalomgyártóként te alkotod meg a „keretet” a megosztott online tartalmaid körül, így mások csak azt látják, amit te engedsz nekik.

# Mi van a keretben?



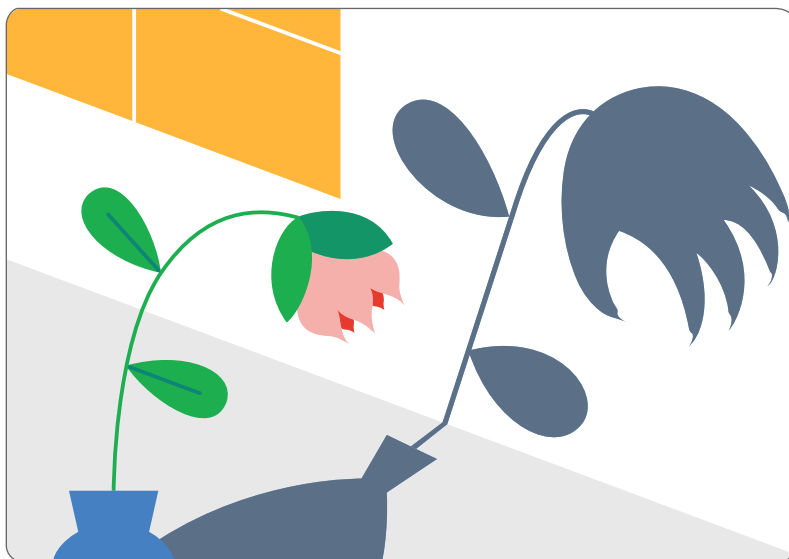
1A



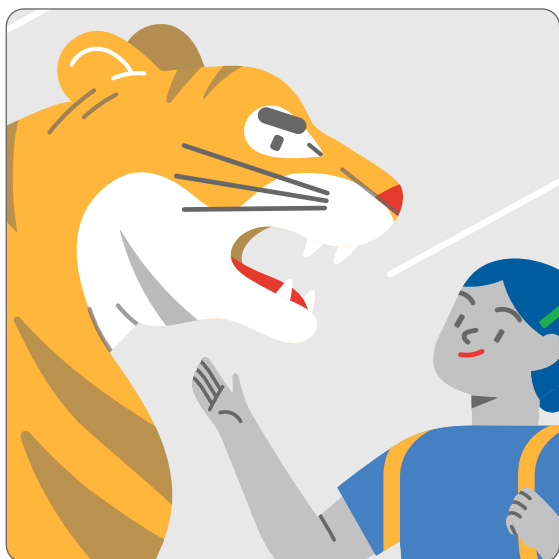
1B



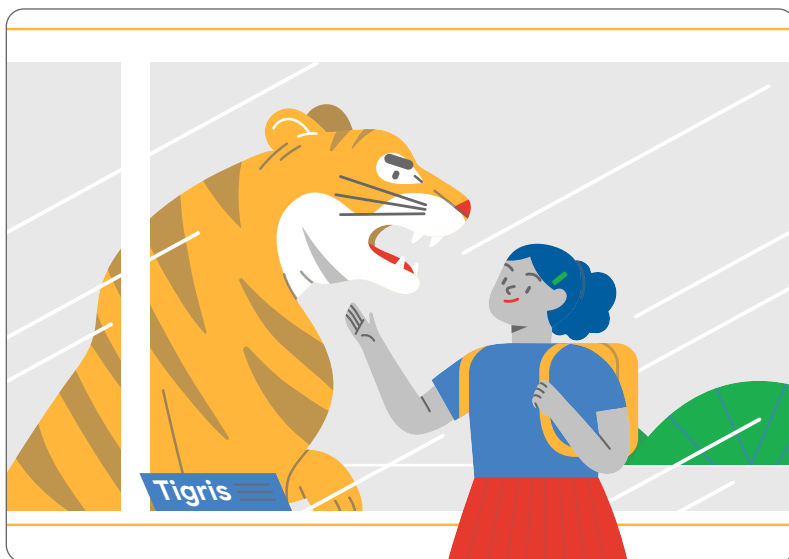
2A



2B



3A



3B

# Valójában kicsoda ez a személy?

Ezen az órán példákon keresztül megfigyeljük, hogy mit jelent a „digitális lábnyom”. A diákok tanulmányozzák egy kitalált szereplő néhány személyes információját, a szereplő lábnyomának egy részét, majd ezek alapján következtetéseket vonnak le az illetőről.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megállapítani**, hogyan lehet másokról információt gyűjteni az interneten.
- ✓ **Átgondolni**, hogyan ítélünk meg másokat az interneten megosztott információk alapján, amelyek az illető digitális lábnyomának a részévé válnak.
- ✓ **Meghatározni**, mennyire pontosak ezek az információk, és mi a különbség a feltételezés, a vélemény és a tény között.

## Beszéljük meg!



### Honnan tudjuk azt, amiről azt hisszük, hogy tudjuk?

Az interneten rengeteg személyes információt találhatunk, amelyek alapján olyasmit gondolhatunk vagy feltételezhetünk másokról, amiről később kiderül, hogy valójában nem is igaz. Az alábbi kérdéseket járjuk körül:

- Mit tudhatunk meg egy személyről a személyes információi vagy a megosztásai alapján?
- Mit feltételezhetünk egy személyről a személyes információk alapján, még ha nem is vagyunk benne biztosak?
- Tudjuk, honnan származnak ezek az információk egyáltalán? Hogyan azonosíthatjuk a forrást?

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Valójában kicsoda ez a személy?” (tanulónként egy)

**Lehetséges módosítás a 2. és 3. évfolyam számára:** Ha úgy érzi, hogy a 2. és 3. osztályos tanulók készen állnak a „digitális lábnyom” megbeszélésére, használja az „én, mi, te” stratégiát. (Őn bemutatja az első példát a feladatlapra, a másodikat az osztály közösen végzi el, majd a tanulók önállóan dolgoznak – ezután jöhet a megbeszélés!)

### 1. Tanulmányozzátok az illetőt

Mindenki olvassa el a Krisztiről, Gabiról és Robiról vagy a tanulók által kitalált szereplőkről összegyűjtött információkat!

### 2. Készítsetek leírást

Alakítsatok csapatokat úgy, hogy minden csapatra egy szereplő jusson. Minden csapat írjon rövid leírást a személyről, az alábbi kérdést megválaszolva: „Szerintetek milyen ember az illető?”

### 3. Olvassátok el a leírásokat

Minden csoport felolvassa a szereplője leírását.

### 4. Az igazság pillanata

No, itt az igazság a szereplőinkről! Hasonlítsuk össze, hogy mit gondoltok róla a megosztott információk alapján:



- **Kriszti** végzős gimnazista. Jövőre egyetemre megy, szeretne vegyészmérnöknek tanulni, és később saját céget alapítani. Leginkább a családja, az önkéntes munka, a popkultúra és a divat érdekli.
- **Gabriella**, azaz Gabi az iskolai kosárcsapat irányító játékosa. 15 éves és Pécssett él. Van egy 8 éves húga. Leginkább a kosárlabda, a művészetek, a gitározás és a barátaival lógás érdeklik.
- **Robi** 14 éves. Nemrég csatlakozott a focicsapathoz, és van két cicája. Nagyon szépen rajzol, és szeret robotokat építeni hétvégenként. Leginkább a technológia, a focicsapata, az állatok és az állatok jogai érdeklik.

### 5. Beszélgetés

Mennyire állt közel a szereplők leírása a róluk szóló tényekhez? Szerinted miért így írtátok le őket? A leírások vélemény, feltételezés vagy tény? Magyarázzátok el, miért? Mit tanultatok ebből a feladatból?

---

## Tanulság

Amikor látjuk vagy halljuk az emberek bejegyzéseit, kommentjeit, videóit és képeit, olyan dolgokat feltételezünk róluk, amelyek nem feltétlenül igazak, kiváltképp, ha nem is ismerjük őket. Ez azért van, mert az interneten csak az életüknek és az érdeklődési körüknek egy részét vagy egy pillanatát látjuk. Az is lehet, hogy csak megjártsszák magukat, vagy olyasmit posztolnak, amit csak az adott pillanatban éreznek úgy. Nem tudhatjuk, hogy valójában kik ők vagy hogyan éreznek, amíg meg nem ismerjük őket személyesen: sőt, még akkor is sok időbe telhet!

# Valójában kicsoda ez a személy?

Olvassátok el a kitalált személyek alább látható online tevékenységét! Az alapján, amit láttok, írtatok le röviden, szerintetek milyen ember az illető: mit szeret, mit nem szeret, mi az, ami igazán fontos számára?

## Kriszti

Víz alatti képek a fellépésről!  
Mindenki állati jól néz ki!



A pattanások eltüntetésének  
legjobb módja

Az öcsém dani ANNYIRA idegesítő.  
Lehet, hogy ufó.



Bírság gyorsajtásért



Kamasz Kémikusok  
Konferenciája a Szegedi  
Egyetemen

VÉGRE MEGNÉZTEM AZ ÚJ  
KÉMEK HÁBORÚJA FILMET!  
Te jó ég, imádom!

## Gabi

Nyertünk! Már csak egy meccs  
a bajnokságig. Gyakorolnom kell  
a dobást.

Utálom a sulibulikat. #nemmegyekel



Természettudományi  
Múzeum Budapest



A születnapomat Debrecenben  
ünnepeljük! Alig várom.

Kosár apával a József Attila  
parkban! Nagyon adom



La Luna Restaurant  
Belváros

## Robi



Tapsi Burger Birodalma

Kihagytam a győztes gólt. Ne már.  
Legalább a döntetlen meglett.



25 kép kiskutyákról



István Gimi Gólyabál

Csekkoljátok a barátom honlapját!  
Egy csomó kódot írtam hozzá.

Új rekord! Hurrááááááá!  
Imádom a Gem Jamet!

# Milyen képet alkotnak rólunk mások az interneten?

A diákok átgondolják, hogyan látnák különböző emberek (szülők, munkaadók, barátok, a rendőrség) az előző feladat szereplőit, vagy mit mond róluk a digitális lábnyomuk.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megérteni** mások nézőpontját, amikor arról döntünk, hogy megosszunk-e egy információt az interneten.
- ✓ **Mérlegelni** a személyes információk, adatok közzétételének következményeit: amit megosztunk, az hosszú időre a digitális lábnyomunk részévé válik.
- ✓ **Elgondolni**, hogy mit jelent az online megosztott tartalom összesítése, és ez hogyan függ össze a digitális lábnyomukkal.

## Beszéljük meg!



### Új nézőpont

A digitális lábnyomunkban található információ többet – vagy éppen mást – árulhat el másoknak rólunk, mint amit mi szeretnénk felfedni saját magunkról. Megnézzük, hogy ennek milyen következményei lehetnek.

Válasszuk ki az egyik szereplőt, és tegyünk úgy, mintha mi posztoltuk volna azokat a kommenteket. Nézzük meg az ő szemszögükből!

- Vajon szívesen venné, ha mások tudomására jutnának ezek a személyes információk? Miért igen vagy miért nem? Milyen embereknek mutatná meg szívesen a szereplő az információkat, és milyeneknek nem?
- Szerinted mások hogyan **látják** ezt az információt?
- Szerinted mások hogyan **használhatják fel** ezt az információt?

A különböző helyzetek különböző szintű adatvédelmet kívánnak. A jó online adatvédelem kulcsa, hogy átgondoljuk, vajon mások hogyan látják a posztjainkat.

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Valójában kicsoda ez a személy?” az 5. leckéből (tanulónként egy)

### Lehetséges módosítás a 2. és 3. évfolyam számára: Ha úgy érzi, hogy a

2. és 3. osztályos tanulók készen állnak a közösségi médiában róluk alkotott kép megbeszélésére, csökkentheti a perspektívák számát, esetleg szülőre, barátokra, rendőrré és önmagukra 10 év múlva, majd az egész osztály beszélje meg.

### 1. Új perspektíva

A teremben körbemegyünk, és 1-től 3-ig számolva három csoportot alkotunk. Akikre az 1-es szám jutott, azok Krisztit játsszák el, a 2-esek Gabit, a 3-asok pedig Robit. Aztán a tanár odamegy minden csoporthoz, és úgy tesz, mintha az alábbi személyek egyike lenne (a listáról). A csoport ezután megbeszéli, milyen érzést keltett a kitalált szereplőben az, ahogy a tanár által játszott szereplő reagált a megosztott információkra.

*Ön tanárként eljátssza, hogy miként reagál egy szülő, egy rendőr, egy barát, egy gimnazista stb. a szereplőknek a feladatlapon szereplő információira (válasszon 2–3 szereplőt, vagy kérje meg a csoportot, hogy ők válasszák ki, melyiket játssza el).*

*Röviden, legfeljebb 2 perc szereplőként.*

- |                      |          |            |
|----------------------|----------|------------|
| • Szülő              | • Edző   | • Hirdető  |
| • Barát              | • Rendőr | • Munkaadó |
| • Önmaga 10 év múlva |          |            |

## 2. Csoportos megbeszélés

5–10 percig a csoportok átbeszélnek a szereplők döntéseit, és hogy a tanár által eljátszott szereplő hogyan reagált ezekre, valamint azt, hogy mit gondolnak a Krisztiről, Gabiról és Robiról alkotott véleményről. Aztán kérje meg a csoportokat, hogy osszák meg véleményüket, és hogy mit tanultak az internetes információ megosztásról.

## 3. Beszélgetés az osztállyal

Mi a 3 legnagyobb tanulság, amit a feladatból megtudtál? A különböző emberek, akik megnézték az interneten megosztott információdat, pontos következtetéseket vontak le rólad? Szerinted pozitív vagy negatív véleményt alkottak? Elégedett voltál a reakciójukkal? Mi lehet a következménye annak, ha valaki negatív véleményt alakít ki **rólad** az online posztolt információk alapján? Most, hogy tudod, ki látta az információkat, máshogy válogatnád vagy tennéd közzé őket?

---

### Tanulság

Különböző emberek ugyanabból az információból különböző következtetéseket vonhatnak le. Ne gondold, hogy az emberek az interneten biztosan olyannak fognak téged látni, ahogy azt szeretnéd.

# Interland: Figyelmes-hegy

Interland hegyekkel övezett, forgalmas városközpontjában nagy a jövés-menés. Ügyelned kell arra, hogy mit osztasz meg, és kivel. Az információ fénysebességgel terjed, és úgy tűnik, Netkalandor ismerőseid közül valaki túl sok dolgot oszt meg.

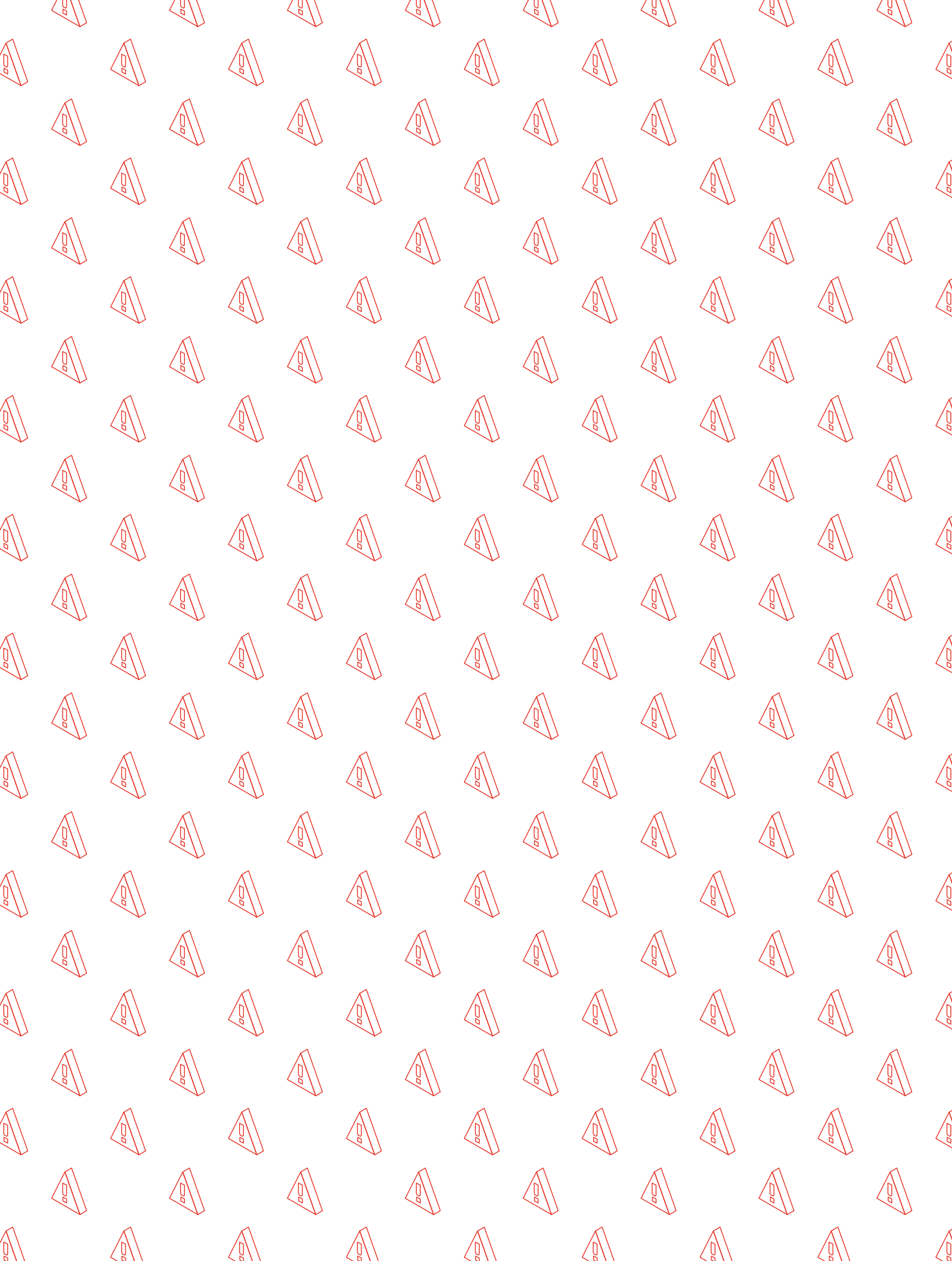
Nyiss meg egy böngészőt a számítógépeden vagy a mobileszközödön (pl. tableteden), és látogass el a [beinternetawesome.withgoogle.com/hu\\_hu/interland/landing/mindful-mountain](https://beinternetawesome.withgoogle.com/hu_hu/interland/landing/mindful-mountain) oldalra!

## Témák megvitatásra



A tanulók menjenek végig a Figyelmes-hegy pályán, majd az alábbi kérdésekkel ösztönözze őket vitára a játékból levont tanulságokról. A játék általában akkor a leghasznosabb, ha egyedül játsszák, de párba is rendeződhetnek a gyerekek. Ez főleg a fiatalabb tanulók esetében lehet különösen hasznos.

- A játékban megosztott bejegyzések közül melyik fajtát osztanád meg a leggyakrabban a való életben? Miért?
- Mesélj egy olyan alkalomról, amikor véletlenül megosztottál valamit, amit nem kellett volna.
- Szerinted miért gondolják a Figyelmes-hegy karakteréről, hogy túl sok mindent oszt meg?
- Mutasd be ennek a túl sok mindent megosztó karakternek a személyiségét, és azt, hogy tettei miként befolyásolják a játékot!
- A Figyelmes-hegy játék után változott a véleményed arról, hogyan fogsz ezentúl online megosztani dolgokat másokkal?
- Nevez meg egy olyan dolgot, amit a leckék és a játék után ezentúl másképp fogsz csinálni!
- Milyen negatív következménye lehet annak, ha nem csak a barátaiddal, hanem nyilvánosan osztasz meg valamit?
- Mit tehetsz akkor, ha véletlenül valami személyeset osztasz meg magadról? És ha véletlenül valaki más oszt meg veled valami túl személyeset?



# Ne dőlj be a kamunak!

Hogyan kerüljük el a csalókat, álprofilokat és a haszontalan, megtévesztő információkat az interneten – és hogy lelhetsz jó és pontos információkat?

## A lecke áttekintése

1. lecke	Előugró ablakok, catfishing (álprofil használata) és más átverések		2–6. évfolyam
2. lecke	Kivel „beszélek”?		2–6. évfolyam
3. lecke	Ez tényleg igaz?	ML	2–6. évfolyam
4. lecke	Hogyan szűrjük ki a nem megbízható információt online?	ML	4–6. évfolyam
5. lecke	Ha keresőmotor lennél...	ML	2–6. évfolyam
6. lecke	Az internetes keresés gyakorlása	ML	2–6. évfolyam
7. lecke	Interland: Valóság-folyó		2–6. évfolyam

## Témák

Fontos, hogy a gyerekek megértsék: az internetes tartalmak és kapcsolatok nem feltétlenül valódiak és megbízhatóak, és előfordulhat, hogy adatlopásra, személyazonosság-lopásra, tulajdonlopásra irányuló rossz szándék áll mögöttük. Az internetes csalások lényege, hogy a mindenféle korú felhasználók válaszoljanak a csalók üzeneteire, sőt, az is előfordulhat, hogy magukat ismerősnek kiadó csalók várnak választ az üzeneteikre.

## A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megérteni**, hogy nem mindig igaz, amit mások az interneten mondanak.
- ✓ **Megtanulni**, hogy mit csinálnak a csalók, miért jelent ez veszélyt, és hogy lehet ezt elkerülni.
- ✓ **Felmérni**, hogy egy adott oldal vagy üzenet hiteles-e, felismerni a manipulációt, a megalapozatlan állításokat, a hamis ajánlatokat vagy nyereményeket és más internetes csalásokat.

## Hivatkozott szabványok

**ISTE oktatói szabványok:** 1a, 2c, 3b, 3c, 4b, 5a, 6a, 6d, 7a  
**ISTE tanulói szabványok, 2016:** 1c, 1d, 2b, 2d, 3b, 3d, 7b, 7c  
**AASL tanulmányi szabványok:** I.b.1, I.c.1, I.c.2, I.c.3, I.d.3, I.d.4, II.a.1, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, II.d.1, II.d.2., III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.a.1, IV.a.2, IV.b.3, V.a.2, VI.a.1, VI.a.2, VI.a.3

# Ne dőlj be a kamunak!

## Szószedet

### 1. és 2. lecke

**Catfishing (álprofil használata):** Egy olyan hamis profil vagy fiók használata, amellyel megtévesztenek másokat, hogy ismerősnek jelölhessék őket vagy megoszthassák személyes adataikat.

**Rosszindulatú:** Olyan szavak vagy tettek, melyek mögött gonosz vagy ártó szándék áll. Utalhat ártalmas szoftvekre is, amelyek célja kárt tenni az áldozat eszközében, internetes fiókjában vagy személyes adataiban.

**Adathalászat:** Személyes információk vagy bejelentkezési adatok kicsalására irányuló próbálkozás az interneten. Az adathalászok általában e-mailen, közösségi médián keresztül, SMS-ben, reklámokon vagy ismerős oldalakhoz hasonló, de nem igazi weboldalakon keresztül próbálkoznak.

**Átverés:** Rosszindulatú kísérlet, amely megpróbálja rávenni az embereket arra, hogy megosszák bejelentkezési vagy személyes adataikat, kapcsolataik adatait stb. vagy a pénzük vagy digitális tulajdonuk megszerzésére irányul.

**Smishing (SMS-halászat):** Olyan csalás, amely SMS-ben próbál rávenni valamire, például bejelentkezési vagy személyes adataid megadására egy hivatkozásra kattintva, ami egy hamis oldalra visz vagy vírusos szoftvert tölt le.

**Célzott adathalászat:** Olyan adathalászat, amely során a csaló az áldozat személyes adatait felhasználva célzottan támad.

**Megbízható:** Olyan személy, akiben bízatsz, hogy helyesen és megfelelően fog cselekedni.

### 3. lecke

**Hiteles:** Hihető. Olyasvalaki, aki bizonyítékokat használ, és bízatsz abban, hogy igazat mond.

**Szakértelem:** Különleges készség vagy tudás egy adott témában; a szakértők által birtokolt tudás.

**Szándék:** Az ok, amiért valaki valamit tesz; indíték.

**Forrás:** Információval szolgáló személy vagy tartalom.

**Vlogger:** Olyan személy, aki rendszeresen rövid videókat posztol egy blogon vagy közösségimédia-oldalakon.

### 4. lecke

**Megtévesztő:** Hamis. Olyan cselekedet vagy üzenet, amely mások becsapására, megtévesztésére vagy félrevezetésére irányul.

**Álhírek:** Az igazságot szándékosan eltorzító vagy hazug hír. A nemzetközi médiában manapság gyakran utalnak rá a „fake news” kifejezéssel.

**Téves információ:** Téves információ, amely félrevezetés vagy megtévesztés céljára szolgál.

**Bizonyíték:** Tények vagy példák, amelyek segítségével megállapítható, hogy valami igaz vagy hamis.

**Megtévesztő információ:** Hamis információ.

**Szkeptikus:** Olyan személy, aki kész megkérdőjelezni egy állítás igazságtartalmát.

### 5. és 6. lecke

**Kattintásvadászat:** Olyan tartalom, ami érdekes szerkesztéssel vagy hangzatos kifejezésekkel felkelti a kíváncsiságot, hogy rákattints egy hivatkozásra.

**Kulcsszó:** Az interneten való kereséshez közvetlenül kapcsolódó szó, amit használnod kell, mert nincs jobb szó a keresési témád leírására.

**Lekérdezés:** Egy kulcsszó, kulcsszócsoporthoz vagy kérdés, amit a keresési ablakba vagy mezőbe írsz be, amikor információt keresel az interneten. Néha több lekérdezés is szükséges, mire megtalálod, amit keresel.

**Keresőmotor/internetes keresés:** Egy szoftver vagy eszköz, amelyet az emberek különféle információk (például helyszínek, képek, videók) keresésére használnak az interneten.

**Keresési eredmények:** Az információk gyűjteménye, amelyet a keresőmotor kiad a lekérdezésre, amikor megnyomod a „Keresés” vagy „Küldés” gombot.



# Előugró ablakok, catfishing (álprofil használata) és más átverések

A tanulók egy játék során különböző e-maileket és üzeneteket vizsgálnak meg, és megpróbálják eldönteni, hogy melyek valódiak, és melyek átverések.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megtanulni**, hogy milyen technikákat használnak a csalók, hogy átverjenek másokat különféle eszközökön vagy online.
- ✓ **Megbeszél**ni az online lopás megelőzésének módjait.
- ✓ **Megérteni**, hogy fontos egy felnőttel beszélni, akiben megbíznak, ha felmerül a gyanú, hogy adatlopás áldozatává váltak.
- ✓ **Felismer**ni az adathalász próbálkozások jeleit.
- ✓ **Vigyázni**, hogy hogyan és kivel osztanak meg személyes információkat.

## Beszéljük meg!



### Mi is az az átverés?

Átverés az, amikor valaki megpróbál becsapni, hogy ellophasson valamit. Például a bejelentkezési vagy személyes adataidat, pénzed vagy a digitális tulajdonodat. A csalók néha megbízható személynek adják ki magukat és olyan helyeken bukkanhatnak fel, mint egy előugró ablak, egy weboldal, egy szöveges üzenet, egy hirdetés, egy hamis applikáció vagy akár egy hamis app-store. Az üzeneteik és a nem biztonságos oldalak, amelyekre küldenek, vírust telepíthetnek az eszközödre. Vannak vírusok, amelyek a címlistádon keresztül a barátaidat és rokonaidat veszik célba ugyanezekkel a módszerekkel. Másfajta csalások során arról akarnak meggyőzni, hogy valami gond van az eszközöddel, és így próbálnak rávenni arra, hogy telepíts rá rosszindulatú vagy hamis szoftvert vagy appot.

Ne feledd: egy SMS-t küldő személy, weboldal vagy egy hirdetés nem tudja megállapítani, hogy az eszközöd vagy számítógéped hibás! Tehát ha azt mondják, hogy hibás a géped, akkor megpróbálnak átverni. Továbbá azt se feledd: ha olyan üzenetet kapsz valakitől, akit nem ismersz, amiben egy fantasztikus vagy izgalmas ajánlat van, ami túl jól hangzik ahhoz, hogy igaz legyen, akkor valószínűleg az is.

**Megjegyzés az oktatónak:** Megkérheti az osztályt, hogy tegye fel a kezét, aki hallott már ilyenről, majd kérdezze meg, hogy láttak-e már ilyen üzenetet ők vagy családtagjaik. Ha nem, az NAGYSZERŰ, de ha a jövőben ilyennel találkoznak, tudják, hogyan védhetik meg magukat, családtagjaikat és eszközeiket.

Egyes csalások egyértelműen csalások. Ugyanakkor vannak kifinomultabb, igen hihető próbálkozások is, például amikor egy csaló a te személyes információidat, adataidat is felhasználja az üzenetében. Ezt célzott adathalászatnak hívják, és az ilyet néha kimondottan nehéz beazonosítani, hiszen a saját adataid használata azt a benyomást kelti, hogy ismernek. Egy másik féle csalás a catfishing, az álprofil használata, amikor ismerős személynek vagy egy kedvencednek tettet magát a csaló, hogy átverjen. A smishing SMS-ben történő csalás, míg az adathalászat e-mailben történik.

Mielőtt megtennéd, amire kérnek (egy hivatkozásra való kattintás vagy a bejelentkezési adatok megosztása), jobb, ha felteszel néhány kérdést magadban az üzenetről.

Ilyeneket:

- Ha egy cég küldte, elég hivatalosnak tűnik-e, látható-e rajta a cég vagy termék logója, a szövegben vannak-e helyesírási hibák?
- Sose kattints egy webhelyre az üzenetből, hanem inkább lépj a webböngésződbe, ahol megkeresheted a vállalkozást, rákattinthatasz a keresésből, majd felteheted a kérdést: Az oldal URL-címe kapcsolódik-e a termék vagy a cég nevéhez vagy az általad keresett információhoz? Vannak-e helyesírási hibák a szövegben?
- Az üzenet bosszantó előugró ablakban jelenik-e meg?
- A weboldal URL-címe a `https://` karaktersorral kezdődik-e, amely mellett balra egy kis zöld lakat is látható? (Ez jó, mert azt jelenti, hogy a kapcsolat biztonságos.)
- Mi áll az apróbetűs részben? (Sokszor itt van elrejtve a csalás.) De az se jó, ha **nincs** apróbetűs rész.)
- Az üzenet olyasmit kínál-e, ami túl jól hangzik ahhoz, hogy igaz legyen, például pénzkereseti lehetőséget, jobb digitális megjelenéseket az avatárodnak vagy karakterednek, hírnevet stb.? (Akkor majdnem **biztos**, hogy átverésről van szó.)
- Van-e valami gyanús az üzenetben? Azt mondják, hogy ismernek, ami elképzelhető, de nem vagy biztos benne?

És mi a teendő, ha mégis bedőlsz egy átverésnek? Tedd a következőket:

- Ne pánikolj! Sokan bedőlnek.
- Azonnal szólj a szüleidnek, tanárodnak vagy más felnőttnek, akiben megbízol. Minél tovább vársz ezzel, annál rosszabbra fordulhatnak a dolgok.
- Változtasd meg a jelszavaidat minden fiókodhoz.
- Ha átverés áldozata lettél, azonnal értesítsd az ismerőseidet és a kontaktlistádban szereplő személyeket, hiszen ők lehetnek a következők.
- Ha lehet, a megfelelő felületen jelentsd spamként az üzenetet.

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Példák adathalászatra” (a válaszok a 39. oldalon)

**Lehetséges módosítás a 2. és 3. évfolyam számára:** Ossza az osztályt 5 csoportra és a feladatlapról adjon egy példát minden csoportnak. Miután minden csoport kielemezte a kapott példát, beszélje meg az egész osztály.

### 1. Ossza az osztályt csoportokra

### 2. A példák tanulmányozása csoportokban történik

A tanulók alkossanak csoportokat, és mindegyik csoport tanulmányozza a példaként bemutatott üzeneteket és weboldalakat!

### 3. Az egyéni ítéletek meghozatala

A tanulók döntsék el minden egyes példáról, hogy „valódi” vagy „kamu”, és írják alá az indokokat is.

### 4. Az ítéletek csoportos megbeszélése

Mely példák tűnnek hihetőnek, és melyek gyanúsak? Akadt olyan válasz, amely meglepett? Ha igen, miért?

### Válaszok a feladatlagra: „Példák adathalászatra”

- 1. Valódi.** Az üzenet arra kéri a felhasználót, hogy egy cég weboldalán ő maga jelentkezzen be. Nem küldenek e-mailben linket és nem szólítják fel jelszava elküldésére (a linkek veszélyes oldalakra irányíthatják a címzettet).
- 2. Kamu.** Gyanús és nem biztonságos URL-cím.
- 3. Valódi.** Az URL kezdete „https://”.
- 4. Kamu.** Banki adatok megszerzésére irányuló gyanús ajánlat.
- 5. Kamu.** Gyanús és nem biztonságos URL-cím.
- 6. Kamu.** Gyanús és nem biztonságos URL-cím.
- 7. Kamu.** Gyanús és nem biztonságos URL-cím, és banki adatok megszerzésére irányuló gyanús ajánlat.

### 5. További beszélgetés

Íme, néhány további kérdés, amelyeket feltehetsz magadnak, amikor üzenetek vagy weboldalak valóságát mérleveled:

#### • Minden rendben van az üzenettel?

Mi az első megérzésed? Vannak az üzenetnek olyan részei, amelyek felkeltik a gyanakvásodat? Ígéri-e, hogy valamilyen problémát orvosol, amelyről nem is tudtál?

#### • Minden rendben van az alkalmazással?

Néha az igaziakra nagyon hasonlító hamis alkalmazások a webhely felugró ablakaiban vagy az alkalmazás-üzletekben jelennek meg. Mindenféle ronda dolgok történhetnek, ha feltöltik ezeket a telefonra: ellopják a te vagy a kapcsolataid adatait, káros szoftvereket telepítenek stb. Ügyelj, ha helyesírási hibákat, kevés felhasználói véleményt vagy igénytelen (nem túl profi) grafikát találsz.

#### • Valamit ingyen kínálnak az üzenetben?

Az ingyenes ajánlatok általában nem ingyenesek, hanem valamit ki akarnak szedni belőled.

#### • Meg kell adnod a személyes adataidat?

Egyes csalók azért kérik el a személyes adataidat, hogy a jövőben még több csaló e-mailt küldhessenek neked. Így például a kvízek és a „személyiségtesztek” valójában információgyűjtésre szolgálhatnak, ami alapján könnyebb feltörni a jelszavaidat vagy egyéb titkos adataidat. A legtöbb valós vállalkozás nem kér személyes adatokat üzenetben vagy egyéb módon, csak a saját webhelyén.

#### • Láncüzenet vagy közösségi poszt?

Azok az üzenetek és posztok, amelyek arra buzdítanak, hogy küldd tovább őket minden ismerősödnek, veszélyt jelenthetnek rád és másokra is. Ne tegyél eleget a kérésnek, hacsak nem vagy biztos benne, hogy az üzenet megbízható forrásból származik, és valóban biztonságos továbbküldeni azt.

#### • Van apróbetűs rész?

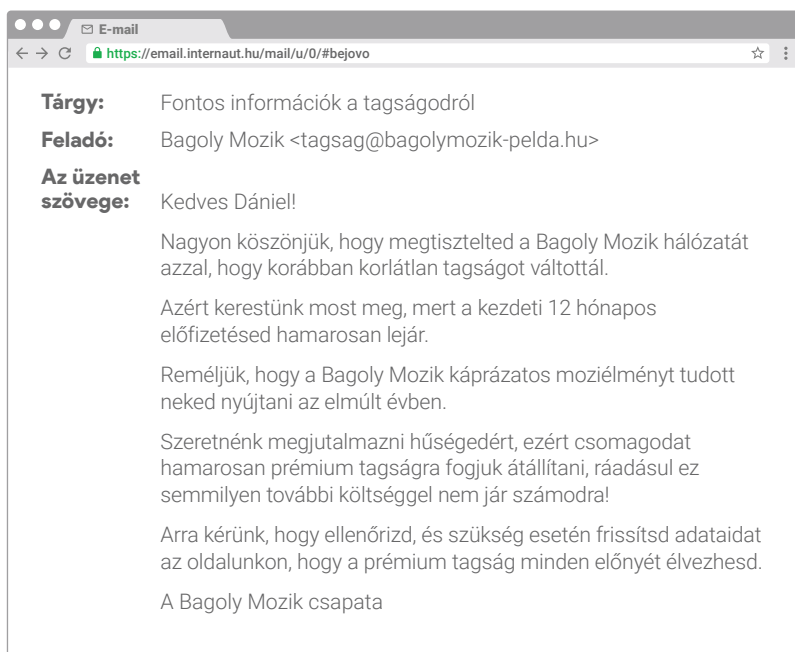
A legtöbb dokumentum alján szerepel „apróbetűs szöveg”. Általában nem túl feltűnő, és sokszor itt található az a rész, amit nem szeretnének, hogy elolvass. Elképzelhető például, hogy felül a címsor azt hirdeti, nyertél egy telefont, de az apróbetűs szövegből kiderül, hogy valójában jókora összeget kellene havonta fizetned ezért a cégnek. Ugyanakkor az apróbetűs rész hiánya is hasonló intő jel lehet, így arra is érdemes odafigyelni.

*Megjegyzés: A feladat előtt egyezzünk meg a tanulókkal, hogy a Netkalandor levelezőrendszere egy valódi, megbízható szolgáltatás.*

## Tanulság

Online mindig vigyázz a csalások miatt a játékokban, weboldalakon, alkalmazásokban és üzenetekben. Ha mesészerű ajánlatot kapsz, vagy ha ingyen kínálnak valamit, az valószínűleg hamis. És ha mégis megtévesztenek, mindenképp szólj egy felnőttnek, akiben megbízol.

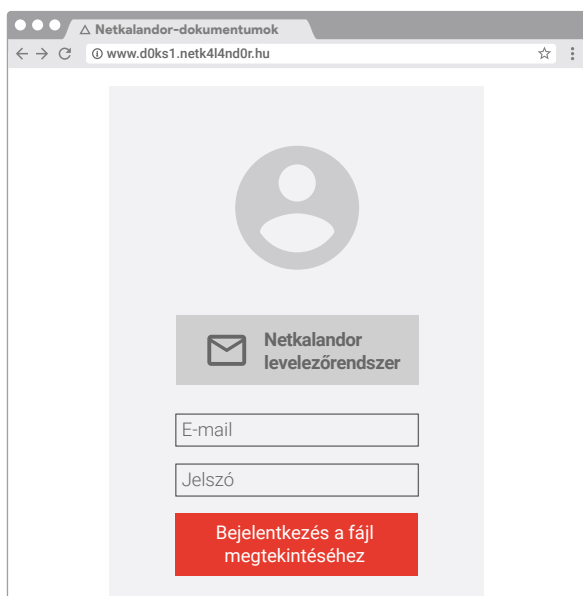
# Példák adathalászatra



## 1. Valódi vagy kamu?

Valódi

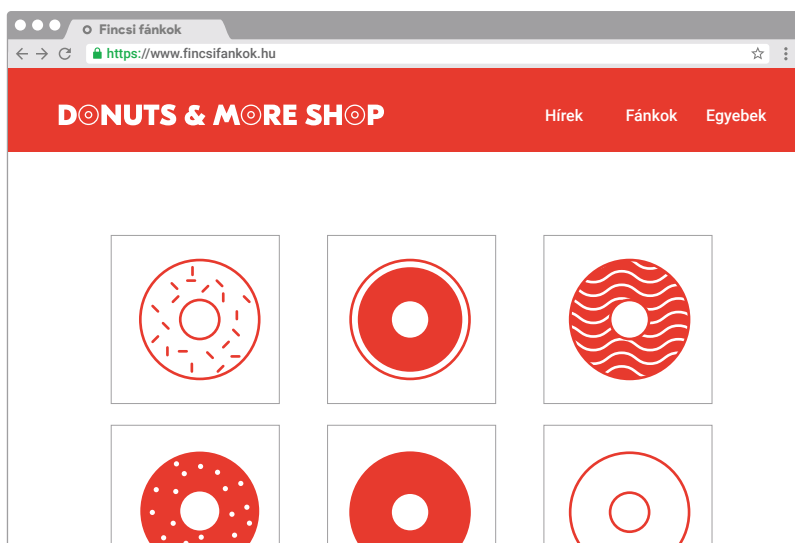
Kamu



## 2. Valódi vagy kamu?

Valódi

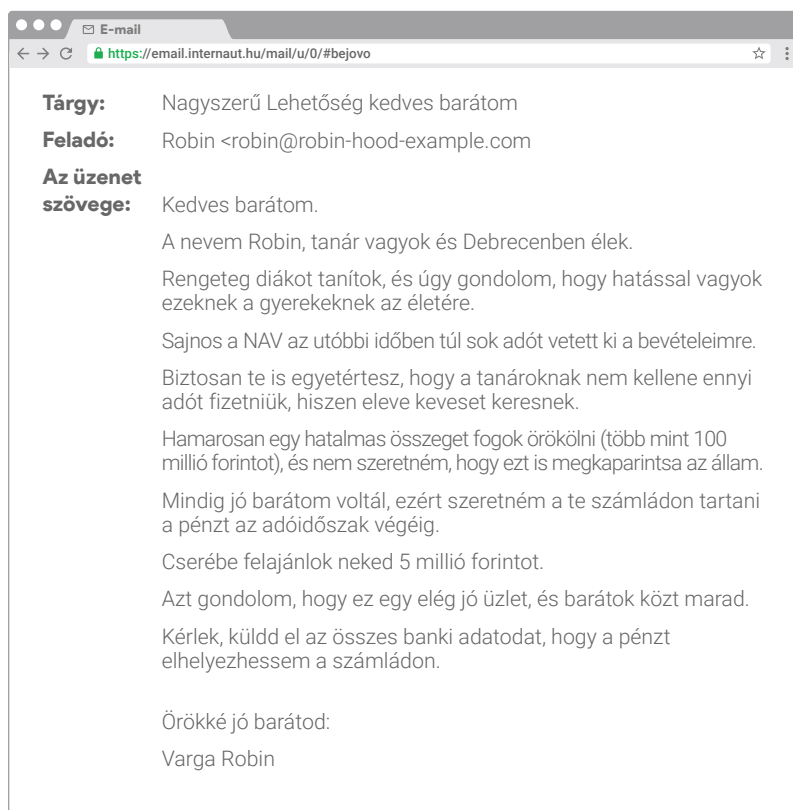
Kamu



## 3. Valódi vagy kamu?

Valódi

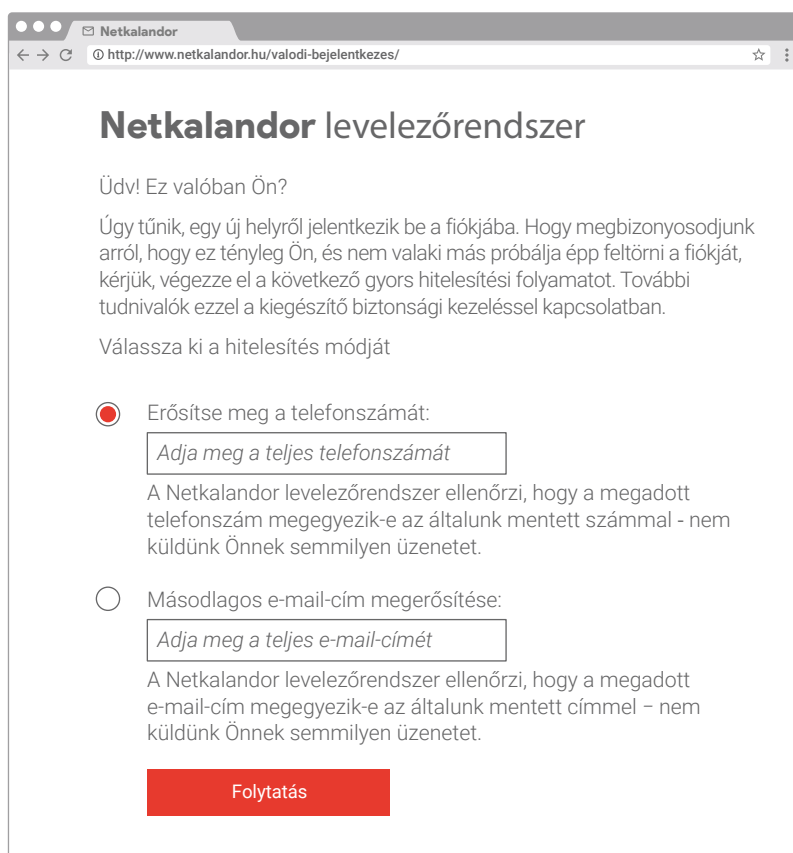
Kamu



#### 4. Valódi vagy kamu?

Valódi

Kamu



#### 5. Valódi vagy kamu?

Valódi

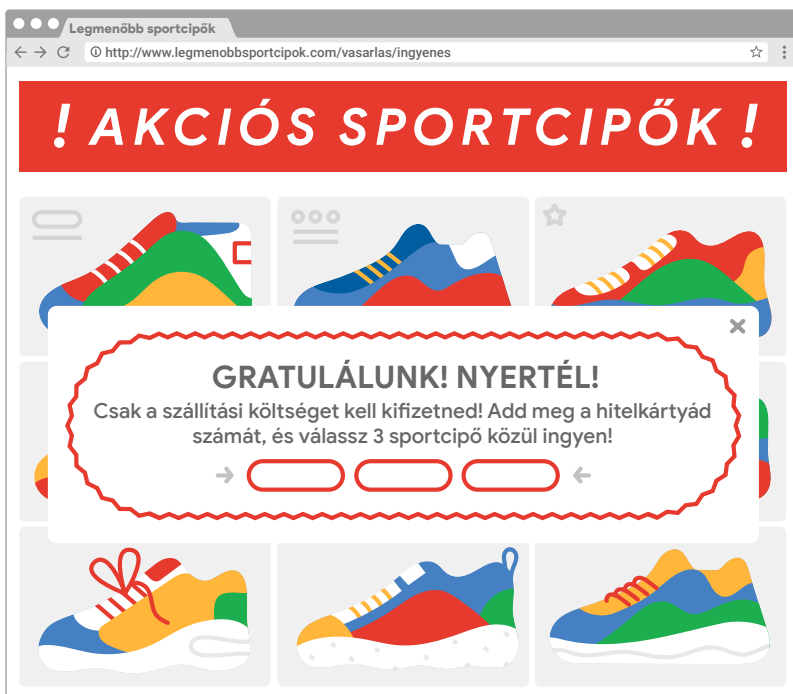
Kamu



## 6. Valódi vagy kamu?

Valódi

Kamu



## 7. Valódi vagy kamu?

Valódi

Kamu

# Kivel „beszélek”?

A tanulók a csalók elleni védekezést gyakorolják: eljátsszák a gyanús internetes üzeneteket, posztokat, baráti felkéréseket, képeket és e-maileket, és megbeszélik az azokra adott lehetséges válaszokat.

**Információ a leckéről:** Mivel a társas interakcióról szól, úgy tűnhet, hogy ez a lecke a felső tagozatos, 5–6. osztályos diákok számára készült, de mivel egyre több 7–9 éves gyerek játszik online játékokat, gyakran más játékosokkal, nem csak egyedül, ezért a lecke megfelelő akár a 2–3. osztályosoknak is. Reméljük, hogy az ezeket az osztályokat tanító tanárok megkérdezik tanulóikat, hogy játszanak-e, és ha igen, mit szeretnek benne, és tapasztaltak-e valami furcsaságot. A tanulás hatékonysága érdekében legyen könnyed, nyitott és ítéletektől mentes az óra menete.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megérteni**, hogy az interneten nem mindenki az, akinek kiadja magát.
- ✓ **Meggyőződni** arról még a válasz elküldése előtt, hogy a feladó valóban az, akinek mondja magát.
- ✓ **Kérdezni**, és segítséget kérni a felnőttektől, ha nehéz megállapítani, hogy kivel van dolgunk.

## Beszéljük meg!



### Honnan tudhatom, hogy valójában ki a feladó?

Amikor a barátaiddal telefonálsz, könnyen felismered őket a hangjukról, bár látni nem látod őket. Az online világ azonban egy kicsit másként működik. Néha nem könnyű meggyőződni arról, hogy valaki valóban az, akinek mondja magát. Az alkalmazások és játékok felhasználói néha viccből, néha rosszindulatból vagy csalás szándékától vezérelve másoknak adhatják ki magukat. Néha másoknak adják ki magukat, hogy személyes adatokat vagy digitális vagyontárgyakat lopjanak el, például skineket vagy játékon belüli pénzt. A legbiztosabb, ha ezekre nem reagálsz, vagy elmondod a szüleidnek vagy más megbízható felnőttnek, hogy nem ismered a felkérés küldőjét. Ha mégis úgy döntesz, hogy reagálsz a felkérésre, nem árt előbb utánajárni, hogy mit is tudhatsz meg az adott személyről. Nézd meg az oldalán vagy a profilján, hogy kik a barátai, vagy keress rá egyéb információkra, amelyek megerősítik, hogy az adott személy valóban az, akinek mondja magát.

Többféleképpen is meggyőződhetsz valakinek a személyazonosságáról az interneten. Íme, néhány példa kezdésként.

**Megjegyzés az oktatónak:** Érdemes rövid közös ötleteléssel kezdeni a foglalkozást arról, hogy hogyan állapíthatjuk meg valakinek a személyazonosságát az interneten, majd az alábbi kérdések mentén folytathatjuk a beszélgetést.

### • Gyanús az üzenet küldőjének a képe?

Homályos vagy nehezen látható a kép? Esetleg egyáltalán nincs képe, csak például egy emoji-t vagy egy rajzfilmfigura arcát használja? A rossz minőségű képek, az emoji-k, állatok képei stb. megkönnyítik annak a dolgát, aki szeretné eltitkolni személyazonosságát a közösségimédia-oldalakon. A csalók gyakran más emberek fotóit lopják el, és azokkal álprofilokat létrehozva személyesítik meg őket. Ha van róla fénykép, találsz róla ezzel a névvel több fotót?

- **Az online neve tartalmazza a valódi nevét?**

Például megegyezik az online neve egy valódi névvel a közösségi médiában? (Például Kovács Anna profiljának címe valami ilyesmi lesz: SocialMedia.com/kovacs\_anna).

- **Az oldalán van róla információ?**

Ha igen, úgy hangzik, mintha valós ember írta volna? A hamis profiloknál sokszor nem található sok információ a bemutatkozásban, vagy más profilokról ollózzák össze azokat. Van olyasmi a bemutatkozásukban, aminek a valódiságát egy kereséssel ellenőrizni tudod?

- **Mióta létezik az adott fiók? A fiók tevékenysége normálisnak tűnik?**

Új oldal vagy új profil, vagy hosszú időre visszamenő tevékenységet mutat? Vannak közös ismerőseid az adott személlyel, ahogy ez várható lenne? A hamis profilokon sokszor nincs túl sok tartalom: nincsenek posztok, hozzászólások, és nincs jele a társas érintkezésnek.

---

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Kivel »beszélek«?” csíkokra vágva, minden csíkon egy szituációval
- Egy doboz vagy más tárolóeszköz, amelybe a papírokat bele lehet tenni (minden csoport egyet fog húzni)
- Tanulói vázlat a 46. oldalon (tanulónként egy)

---

## Tanulság

---

### 1. A csoportok tanulmányozzák a szituációkat

A tanulók alkossanak 5 csoportot. Minden csoport húz egy szituációt a dobozból.

**2. A csoportok kiválasztanak egy vagy több választ** a listáról, majd megbeszélik, hogy miért ezt a választ adnák az adott helyzetre. Nyugodtan lehet írni még több üzenetet a játékhoz, akár bonyolultabbakat is.

### 3. Az osztály megvitatja a csoportok döntéseit

Végül a lista segítségével az osztály beszélje meg az összes szituációt. Minden csoport felolvassa a szituációját, és elmondja az osztálynak a helyzetre adott választ, és hogy miért azt választotta. Az osztály megvitatja.

---

Te döntesz arról, hogy kivel állsz szóba az interneten. Győződj meg róla, hogy az emberek, akiket visszaigazolsz, valóban azok-e, akiknek mondják magukat.



# Kivel „beszélek”?

## 1. szituáció:

Egy játékban valaki váratlanul ismerősnek jelöl.  
„Jól nyomod! Játsszunk együtt! Felveszel ismerősnek?”

## 2. szituáció:

Ismeretlen számról SMS érkezik a telefonodra.  
„Szia, Kitti vagyok! Emlékszel rám tavaly nyárról?”

## 3. szituáció:

Üzenetet kapsz egy olyan személytől, akit nem követsz.  
„Szia! Imádom a posztjaidat, NAGGGYON vicces vagy! Add meg a számodat, hogy többet dumálhassunk!”

## 4. szituáció:

Csevegőüzenetet kapsz egy olyan személytől, akit nem ismersz.  
„Láttalak ma a téren. OLLLYAN CUKI VAGY! Hol laksz? Átmehetnék, és lóghatnánk 1ütt.”

## 5. szituáció:

Kapsz egy üzenetet az interneten.  
„Szia! Most találkoztam a barátoddal, Szabival! Ő mesélt rólad, szeretnék talizni veled. Hol laksz?”

# Kivel „beszélek”?

Íme, öt szituáció és öt üzenet, amelyet bárki megkaphat az interneten vagy a telefonján. Mindegyikre többféleképpen reagálhatunk, ezek között vannak jó és kevésbé jó lehetőségek is. Nézd meg, hogy melyik (vagy melyik 2) tűnik a leglogikusabbnak a számodra. Esetleg tudsz más válaszra is gondolni? Beszélj róla, majd az egész osztály vitassa meg!

**Mindenki jegyezze meg:** *Ha valóban ilyen szituációban találod magad, és nem tudod, hogy mit tegyél, a legjobb, ha egyáltalán nem válaszolsz. Mindig figyelmen kívül hagyhatod, vagy akár le is tilthatod az adott személyt. És persze az sem árt, ha beszélsz róla a szüleiddel vagy egy tanárral, különösen, ha zavar téged.*

## 1. szituáció:

Egy játékban valaki váratlanul ismerősnek jelöl. „Jól nyomod! Játsszunk együtt! Felveszel ismerősnek?” Mit teszel?

- **Figyelmen kívül hagyod.** Ha nem ismered, akkor dönthetsz úgy, hogy egyszerűen nem jelölöd vissza.
- **Letiltod.** Nem fogsz több üzenetet kapni tőle, és a legtöbb játékban és appban nem is fogja tudni, hogy letiltottad.
- **Megváltoztatod a beállításaidat.** Lépj be a játékbeállításokba, nézd meg, hogy ki tudod-e kapcsolni az ismerőskérelmeket, ha igen, jelöld be azt a lehetőséget. Így nem kell majd eldöntened, hogy elfogadd-e a kérelmeket ismeretlen játékosoktól.
- **Ellenőrzöd az interneten.** Nézd meg, hogy van-e oldala vagy profilja, és valóban játékos-e. Van tapasztalata, vannak követői, streamelt valaha? A barátaid tudják, hogy valódi személy-e? Csak akkor vedd fontolóra, hogy esetleg felveszed ismerősnek, ha olyan játékos, akit tényleg nagyon beleásta magát a játékba. De a gyerekeknek az a legjobb, ha csak az offline barátaikkal játszanak.
- **Felveszed a barátaid közé.** CSAK AKKOR, ha normálisnak tűnik. Ez nem ajánlott, hacsak nem ellenőrizted, hogy ki az illető, és egy megbízható felnőttől vagy legalább egy barátodtól megkérdezted, hogy tudja-e, ki az. Ha mikrofonnal vagy fülhallgatóval játszol vele, akkor mindenképpen csak a játékról folytass csevegést – soha ne oszd meg a teljes nevedet vagy egyéb személyes adataidat.
- **Személyes információkat osztasz meg vele.** Semmiképpen se. **Tudod:** Soha ne adj ki személyes információt ismeretleneknek!

## 2. szituáció:

Ismeretlen számról SMS érkezik a telefonodra. „Szia, Kitti vagyok! Emlékszel rám tavaly nyárról?” Mit teszel?

- **Letiltod Kittit.** Ez bunkónak tűnhet, ha tényleg ismered őt. Ha viszont biztos vagy benne, hogy nem találkoztál Kitti nevű lánnyal tavaly nyáron, vagy túl sok üzenetet küld, és túl sok mindent oszt meg magáról, akkor indokolt lehet a letiltás.

- **Nem foglalkozol vele.** Ha nem ismered, akkor dönthetsz úgy, hogy egyszerűen nem válaszolsz neki.
- **„Szia! Ismerjük egymást?”** Ez egy jó lehetőség, ha nem vagy biztos benne, hogy találkoztatok-e már, és szeretnél kicsit többet megtudni, hogy el tudd dönteni. De ne mondd el Kittinek, hogy hol voltál tavaly nyáron!
- **„Nem emlékszem rád, de összefuthatunk valamikor.”** Nagyon rossz ötlet! Soha ne ajánlj fel találkozót ismeretlen személynek!

### 3. szituáció:

Üzenetet kapsz egy @fociscsaj12 nevű felhasználótól, akit te nem követsz. „Szia! Imádom a posztjaidat, NAGGGYON vicces vagy! Add meg a számodat, hogy többet dumálhassunk!” Mit teszel?

- **Nem foglalkozol vele.** Ha nem akarsz, nem kell válaszolni.
- **Letiltod.** Ha furcsának találsz ezt a személyt, és letiltod, akkor nem fogsz többet hallani felőle – hacsak nem hoz létre egy újabb hamis profilt, és újra kapcsolatba nem lép veled egy másik személynek adva ki magát...
- **„Szia, ismerjük egymást?”** Ha nem vagy biztos benne, tegyél fel kérdéseket, mielőtt személyes információkat osztanál meg vele, például a telefonszámodat.
- **„Rendben, a számom...”** Egyáltalán nem! Még ha meg is győződted az adott személy kilétéről, nem jó ötlet személyes információkat megosztani a közösségi platformokon. Találjatok más módot arra, hogy kapcsolatba lépjetek egymással – például szüleiteken, tanáraitokon vagy más megbízható felnőttön keresztül.

### 4. szituáció:

Üzenetet kapsz cseten egy ismeretlentől. „Láttalak ma a téren. OLLLYAN CUKI VAGY! Hol laksz? Átmehetnék, és lóghatnánk 1ütt.” Mit teszel?

- **Nem foglalkozol vele.** Valószínűleg jó döntés.
- **Letiltod.** Nyugodtan tiltsd le, ha kellemetlen érzésed van valakivel kapcsolatban.
- **„Ki vagy?”** Valószínűleg nem jó döntés. Ha az üzenet gyanús, akkor jobb, ha nem válaszolsz, vagy letiltod a küldőjét.
- **„Te vagy az, Liza? TE IS CUKI VAGY! A címem Béke utca 24.”** Nem jó ötlet, még akkor sem, ha úgy gondolsz, tudod, ki a feladó. Mielőtt valakivel megosztod a lakcímedet vagy más személyes adatodat, ellenőrizd le a kilétét, még akkor is, ha úgy gondolsz, ismered őt. Soha ne találkozz személyesen olyanokkal, akiket csak az internetről ismersz.

---

## 5. szituáció:

A következő üzeneted érkezik: „Szia! Most találkoztam a barátoddal, Szabival! Ő mesélt rólad, szeretnék talizni veled. Hol laksz?” Mit teszel?

- **Nem foglalkozol vele.** Ha nem ismered ezt a személyt, de tényleg van Szabi nevű barátod, a legjobb, ha először őt kérdezed meg, mielőtt válaszolnál az üzenetre.
- **Letiltod.** Ha nem ismered ezt a személyt, és nincs is Szabi nevű barátod, akkor valószínűleg a legjobb, ha letiltod, hogy többet ne léphessen kapcsolatba veled.
- **„Ki vagy?”** Valószínűleg nem jó döntés. Ha nem ismered ezt a személyt, jobb, ha nem válaszolsz, legalább addig, amíg Szabi vissza nem jelez.

# Ez tényleg igaz?

**Médiaműveltségi háttér tanárok számára:** Célunk részben a tanulók elemzőképességét fejleszteni, hogy az egyes források hitelességét jobban tudják mérlegelni, részben megértetni velük, hogy az információk sok helyről származhatnak (nem csak tankönyvekből). Ezért az elemzőképességüket mindenféle médiára ki kell terjeszteniük. Ha eljutottak idáig, innen már továbbléphetnek speciális tartalmak, például hírek vagy tudományos adatok elemzéséhez is.

Megjegyzés: Ez egy mindenki számára oktatható médiaműveltségi óra, bár kissé felülmúlhatja a 2–3. osztályos diákok befogadóképességét, ezért tekintse meg a javasolt módosításokat a „Feladat” résznél.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Azonosítani** az eszközöket, amelyeket már most is használnak az információk hitelességének mérlegelésekor.
- ✓ **Átgondolni**, hogy a **szakértelem** és a **szándék** hogyan befolyásolja a hitelességet.
- ✓ **Megtanulni** a 4 alapkérdést a források hitelességének vizsgálatához.
- ✓ **Megérteni**, hogy ha egy forrás egy adott témában hiteles, attól még nem feltétlenül az más témákban is.
- ✓ **Megtanulni**, hogy több forrás ellenőrzésével sokszor könnyebb megállapítani, hogy egy információ hiteles-e.

## Beszéljük meg!



### Mitől válik valami vagy valaki hitelessé és megbízhatóvá?

Minden nap hozunk döntéseket azzal kapcsolatban, hogy mit hiszünk el, és mit nem. Vajon valódi volt az a videó? Megpróbált valamire rábeszélni? A bátyád vajon igazat mond vagy ugrat? Igaz lenne az a pletyka, amit a barátodról meséltek?

Hogyan próbálsz megállapítani, hogy igazat mondanak-e neked? Figyelembe szoktad venni az alábbi szempontokat?

#### • Amit te tudsz valakiről

Ha például tudod, hogy egy osztálytársad nagyon jó valamiben vagy őszinte ember, esetleg folyton megtréfál másokat vagy rosszindulatú, akkor általában könnyebb megállapítani, hogy éppen komolyan beszél, viccel vagy hazudik.

#### • Amit valaki más tud rólad

Ha például a szüleid tudják, hogy milyen ételektől szokott fájni a hasad, amit a tévéreklámok nem tudhatnak, akkor megfogadod a tanácsukat azzal kapcsolatban, hogy mit egyél. Ha az iskolai könyvtáros ismeri az érdeklődési körödet, és hogy milyen könyveket szeretsz, akkor jobban megbízol a könyvajánlásaiban.

#### • Hangnem és arckifejezés

Onnan tudhatod, hogy egy barátod az ellenkezőjét gondolja annak, amit mond, hogy például miközben arról beszél, hogy milyen **szörnyen** érezte magát az új gördeszkaparkban, forgatja a szemét és gúnyosan viselkedik.

#### • Szituáció

Ha például a barátaiddal viccelődtök, és az egyikük az új frizuráddal ugrat, tudhatod, hogy nem gondolja komolyan. Ha viszont valaki ugyanezeket a szavakat használja a frizurádra, hogy megszégyenítsen az egész osztály előtt, az sértésnek számít.

Folytatás a következő oldalon →

Amikor a médiában hallunk dolgokat, például egy videóban vagy a TV-ben, esetleg egy weboldalon, akkor nem ismerjük személyesen a beszélőt, és ők sem ismernek minket. Ezért nem is lehetünk biztosak benne, hogy hihetünk-e nekik.

Ha írott üzenetekről van szó, nem látjuk a küldő arckifejezését, nem halljuk a hanghordozását. Ezért nem tudhatjuk, hogy hogyan érti azt, amit mond, még akkor sem, ha ismerősről van szó. Ilyenkor érdemes kérdezni...

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Döntsd el, hogy hiteles-e” (tanulónként egy)

**Javasolt módosítás a 2. és 3. évfolyam számára:** *Ha úgy érzi, hogy a tanulók készen állnak a források hitelességének a megbeszélésére, csak az 1. és 2. lépést végezze el.*

### 1. Források felmérése

Ha azt szeretnéd, hogy valaki ajánljon neked egy jó kis videojátékot, vajon a nagymamád kérné meg erre? Más szóval: a nagymamád hiteles forrásnak számítana a videojátékok kérdésében? A hiteles forrás olyan, amiben megbízhatunk, mert pontos és releváns információkkal szolgál.

Készíts a lenti táblázathoz hasonló listát az előnyökről és hátrányokról, ha a nagymamádtól kérsz tanácsot videojátékokkal kapcsolatban.

Ehhez hasonló a listád?

ELŐNY	HÁTRÁNY
A nagymamám szeret, és szeretné, hogy boldog legyek.	A nagymamám nem játszik videojátékokkal, ezért nem tud róluk sok mindent.
A nagymamám ügyesen meg tud találni információkat, amikor ő maga nem tud valamit.	A nagymamám nem tudja, hogy milyen játékaim vannak már, és hogy milyen játékokat szeretek.

Ha a te listád is hasonlóan néz ki, akkor figyelembe vetted a hitelesség megállapításának két leggyakrabban használt szempontját: **szándék** és **szakértelem**. A „szakértelem” különleges készség vagy tudás egy adott témában; a szakértők rendelkeznek ilyen tudással. A „szándék” valakinek a céljára utal: az ok, amiért valamit mond vagy tesz.

A lista mely eleme kapcsolódik a nagymama szándékához? Mely elemek vonatkoznak a szakértelmére? Az előnyöket és a hátrányokat tartalmazó lista alapján a nagymama hiteles információforrásnak tekinthető az új videojáték kiválasztásával kapcsolatban? A nagymama nem hazudna, mégis valószínűleg jobb ötlet lenne olyan embert megkérdezni, aki nemcsak szeret minket, hanem ért is a játékokhoz, illetve tudja, hogy milyen típusú játékokat szeretünk.

Emellett tudhatjuk például, hogy apa nagyszerűen főz, de egyáltalán nem ért a divathoz; az edző otthon van a kosárlabdában, de nem ért a tornához; a nagymama pedig szinte minden hagyományos játékot meg tud javítani, de semmit sem tud a videojátékokról. **Azért, mert valaki szakértő egy adott témában, még nem lesz szakértő mindenben.**

## 2. Írj egy saját listát az előnyökről és a hátrányokról

Ha most gondolkodtál el először a **szándék** és a **szakértelem** szempontjairól az információforrások hitelességét illetően, akkor jól jöhet egy kis gyakorlás.

Tegyük fel, hogy jobb focista szeretnél lenni. Írj egy listát az alábbi források előnyeiről és hátrányairól, hogy el tudd dönteni, melyik számít hitelesnek:

- a nagymamád
- egy középiskolai bajnok kosárcsapat edzőjének blogja
- a csapated legjobb játékosa
- egy weboldal, ahol futballcipőket lehet vásárolni, és ahol tanácsokat is adnak
- futballtechnikák gyakorlásáról szóló videók

Mit veszel észre az egyes források erősségeivel és gyengeségeivel kapcsolatban?

- Van olyan, aki jó tanár, de esetleg nem ért a futballhoz?
- Van olyan, aki fociszakértő, de talán nem ért ahhoz, hogyan adhatná tovább a tudását?
- Van olyan, aki a tanácsok részeként mindig valamely termékét próbálja megvetetni veled?
- Van olyan, aki ért a futballhoz, de nem tudja, hogy konkrétan neked milyen képességeidet kell fejlesztened?

Beszélgessetek! Melyik forrás lenne jó választás, és miért?

**A hitelesség** jellemzően nem „minden vagy semmi” jellegű választás. A legtöbb forrásnak vannak erősségei és gyengeségei is. Éppen ezért **a legjobb válaszokat úgy kaphatjuk meg, ha több forrást is figyelembe veszünk**, majd összevetjük a különböző információkat.

## 3. Lépések a mérlegeléshez

A hitelesség nem csak arról szól, hogy **kinek** hiszünk. Arról is szól, hogy **mit** hiszünk el. A világgal kapcsolatos tudásunk sokféle helyről származhat, nem csak személyektől. Ha egy katasztrófafilmben azt látjuk, hogy a part felé közeledő cunami hullámai magasabbak egy felhőkarcolónál is, akkor elhiszük, hogy a cunami **valóban** ilyen? Vagy ha egy reklám azt sugallja, hogy a legtöbb tudós furcsa hajú, fehér köpenyes férfi, szódásüveg szemüveggel, az vajon igaz?

Bármilyen forrást ellenőrizhetünk a **„Döntsd el, hogy hiteles-e”** feladatlapon szereplő 3 lépés segítségével. A lépések a szándékkal és a szakértelemmel kapcsolatos ismereteinkhez kapcsolódnak.

### 1. lépés: Használd a józan eszed!

**Tedd fel a kérdést:** Logikus? Van értelme?

Ha (a) nem tűnik logikusnak, amit látsz, vagy (b) saját tapasztalatból tudod, hogy nem igaz, esetleg (c) nem stimmel a már ismert tények alapján, akkor nincs is szükség további lépésekre. Ilyen esetben nem hiteles forrással van dolgod.

### 2. lépés: Kérdezz!

De ne akármit! Tedd fel az alábbi négy kérdést:

#### Szakértelem

##### a) Ismer engem, érdeklek a forrás szerzőjét?

A válasz erre a kérdésre a keresett információtól függ. Ha arról keresel információt, hogy hogyan szennyezik a műanyag palackok az óceánt, akkor nem számít, hogy a forrás szerzője ismer-e téged. Ha azonban egy oldal azt ígéri, hogy imádni fogod az új játékukat, ahhoz tudniuk kell, hogy milyen játékokkal vagy videojátékokkal játszol, máskülönben nem hiteles az állításuk.

##### b) A forrás szerzője jártas a témában? Honnan tudja, amit tud?

Egyesek úgy gondolják, hogy a legegyszerűbben úgy juthatnak hiteles információhoz, ha megkérdeznak egy digitális hangasszisztent. Elvégre úgy tűnik, ők mindent tudnak! Elgondolkodtál már azon, hogy hogyan is lehetséges ez? A válaszokat matematikai számítások (algoritmusok) segítségével találják meg.

Az egyszerű kérdések esetében, amelyekre csak egyféle válasz adható (például hogy hány fok van odakint, vagy hogy ki az előadója egy adott slágernek), az ilyen asszisztensek hiteles forrásnak tekinthetők. Ha azonban a kérdés összetettebb, jobb olyan embereknél vagy csoportoknál kezdeni a kérdezősködést, akik komoly idevágó tudással rendelkeznek, és díjakat nyertek vagy doktori fokozatot szereztek az adott témában. **Ezt követően** már érdemes lehet megkérdezni a hangasszisztent is, hogy meg tudja-e erősíteni az információkat (ld. a 3. lépést).

#### Szándék

##### c) Mit szeretne tőlem a forrás szerzője, mit akar elhitetni velem, és miért?

Esetleg pénzhez jut, ha megfogadom a tanácsát? Eszedbe jutott, hogy az influenzaszerek jutalékot kaphatnak, ha megveszed azokat a termékeket, amelyeket hordanak vagy népszerűsítene? Vajon az élsportolók azért hordanak egy adott márkájú cipőt vagy mezt, mert azt szeretik, vagy mert pénzt kapnak, ha hirdetik a márkát?

Sokszor a pénz az oka, hogy egy logó vagy egy márkanév felbukkan egy videóban vagy hirdetésben. Ez azt is befolyásolhatja, hogy egy influenzszer vagy egy sportoló mit mond neked (és mi az, amit **nem** mond). Valószínűleg nem rossz szándékkal teszi, de számára lehet, hogy fontosabb a pénz, mint hogy az összes tényről pontosan beszámoljon, vagy hogy számodra hasznos dolgokat mondjon.



#### d) Ki jár jól és ki rosszul, ha hiszel az adott forrásnak?

Erre nem mindig könnyű válaszolni. Íme, egy példa:

Tegyük fel, hogy egy applikáció reklámja azt ígéri, hogy használatával jó tanuló leszel.

- Mik a lehetséges előnyök? Az applikáció készítője profitál abból, ha megveszed az alkalmazást, hiszen így pénzt keres. Te pedig profitálhatsz abból, ha az alkalmazás tényleg segít neked.
- Ki jár rosszul azzal, ha hiszel a reklámnak? Elképzelhető, hogy feleslegesen adsz ki pénzt az alkalmazásra. Az is lehet, hogy haszontalan dolgokat gyakorolsz be a használatával, és valójában gyengébben fogsz teljesíteni az iskolában. Vagy esetleg az alkalmazásra hagyatkozol, ami csak tippelni tud, hogy mik az igényeid, ahelyett, hogy a tanárodhoz fordulnál, aki tényleg tudja, mire van szükséged.

### 3. lépés: Keress megerősítést!

**Tedd fel a kérdést:** Más **hiteles** források is megerősítik az adott forrás információit?

Nem az a lényeg, hogy **még több** forrást megnézz. Sok különböző forrást kell megvizsgálni, és ha nem találsz több más hiteles forrást, amelyek megerősítenék az adott forrás információit, akkor ne higgy annak a forrásnak.

### 4. Ellenőrizd a forrásaidat

Most, hogy tudod, ideje gyakorolni! Fogalmazz meg egy kérdést valamilyen órai témával kapcsolatban, vagy valamiről, amit az interneten láttál. Keress olyan forrást, ami választ ad a kérdésedre, és kis csoportokban, a feladatlapon szereplő kérdéseket használva döntsétek el, hogy az adott forrás hiteles-e.

Ha ötletekre van szükséged, íme néhány:

- Ötletekre van szükséged, hogy mit ajándékozz a barátodnak születésnapjára. Egy helyi üzlet reklámja szerint a saját keresőeszközük – amely a bolt összes termékére kiterjed – bármely ismerősöd számára segít megtalálni a megfelelő ajándékot. Ez jól hangzik szerinted?
- Internetes értékeléseket olvasgatsz egy új pizzériáról, és észreveszed, hogy a hat darab 5 csillagos értékelés közül hármat olyanok írtak, akiknek a vezetékneve azonos az étterem nevével. Két másik vélemény szerint itt van a legjobb pizza a világon, egy pedig azt állítja, hogy az alacsony árát figyelembe véve nem volt rossz. Emellett tizennégy negatív vélemény is van. Elég meggyőzőek a pozitív visszajelzések ahhoz, hogy kipróbáld a pizzájukat?
- Egy felugró reklám szerint egyike vagy azon keveseknek, akiket kiválasztottak egy „sellőpirula” tesztelésére, amellyel képes leszel lélegezni a víz alatt, búvárfelszerelés nélkül. Mindössze 3000 forint szállítási díjat kell fizetned. Benne lennél?
- Nagyon szereted egy népszerű vlogger videóit, mert viccesek, ugyanakkor sok olyan dolog is elhangzik bennük, amit bántónak tartsz különböző kisebbségi csoportokra nézve. Szerinted oké, amit mond, csak mert vicces és népszerű? Gondolod, hogy a videók befolyásolják az emberek véleményét?

## Tanulság

A kérdések a barátaink. Ha jó kérdéseket teszel fel a forrásokról és az általuk nyújtott információkról, akkor sokkal pontosabban tájékozódhatsz. Minél több forrást használsz, annál jobb. Ne feledd, hogy ha egy forrás egy adott témában kiváló, attól még nem lesz ugyanolyan jó más témákban is.

# Döntsd el, hogy hiteles-e

Lépések, amelyekkel megkülönböztetheted a hiteles forrásokat a nem hitelesektől.

## 1. lépés:

### Használd a józan eszed!

Logikus?

## 2. lépés:

### Kérdezz!

De nem akármit! Tedd fel az alábbi négy kérdést:

#### Szakértelem

- Ismer engem, érdeklém a forrás szerzőjét (és ez számít-e egyáltalán)?
- A forrás szerzője jártas a témában? Hogyan tett szert a tudására?

#### Szándék

- Mit szeretne tőlem a forrás szerzője, mit akar elhitetni velem, és miért?
- Ki jár jól és ki rosszul, ha hiszel az adott forrásnak?

## 3. lépés:

### Keress megerősítést!

Más **hiteles források** is megerősítik az adott forrás információit? Keress az interneten, vagy kérj segítséget az iskolai info tanártól, vagy kutass a könyvtárban! Így további információforrásokat találhatsz a témában (ezek lehetnek könyvek és cikkek, online vagy offline anyagok is). Ezeket a forrásokat is vizsgálj meg az 1. és 2. lépésben leírtak szerint: tedd fel ugyanazokat a kérdéseket. Amennyiben egybehangzó információkat tartalmaznak a témáddal kapcsolatban, úgy valószínűleg megerősítettnek tekinthető az eredeti forrás hitelessége.

# Hogyan szűrjük ki a nem megbízható információt online?

**Médiaműveltségi háttér tanárok számára:** A médiaműveltségi kérdések és vizsgálati technikák olyan eszközöket adnak a tanulók kezébe, amelyekkel megvédhetik magukat a félrevezető információktól, anélkül, hogy vitákba kellene bocsátkozniuk, vagy összeszólalkoznának barátaikkal, családtagjaikkal. Ehhez azonban előbb kérdéseket kell feltenniük, és hozzá kell szokniuk, hogy kritikusan álljanak hozzá a rendelkezésükre álló információkhoz.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Azonosítani** azokat a jeleket, amelyek megtévesztő információforrásra utalnak.
- ✓ **Mérlegelni** a források hitelességét, kritikus kérdések és gondos vizsgálódás alapján.
- ✓ **Megérteni**, hogy miért fontos ellenőrizni egy forrás hitelességét, mielőtt megosztjuk az ott található információkat.
- ✓ **Rászokni arra**, hogy **minden** hírt és információt ellenőrizzünk, ne csak a gyanús történeteket.

## Beszéljük meg!



Ismered azt a játékot, amikor egy képen elrejtett hibákat kell megkeresni? Néha a hírek elemzése is ilyen. Sok ember és sok csoport olyan buzgón hisz valamiben, hogy eltorzítják az igazságot, csak hogy egyetértsünk velük. Amikor az eltorzított információkat hírnek álcázzák, akkor álhírről beszélünk.

Vannak, akik nem tudják, hogyan kell beazonosítani a hamis információkat, de ettől még ugyanúgy megosztják őket. Így terjednek az álhírek. Ha pedig az emberek félrevezető információk alapján tesznek dolgokat, vagy ezek miatt hisznek valamiben, akkor nem mindig képesek higgadt párbeszédre, civilizált vitára, a kölcsönös megértésre és a megoldások keresésére.

Ha tehát valami hírnek tűnik, hogyan különböztethetjük meg a valót vagy hitelest a hamistól vagy félrevezetőtől? Vannak jelek, amelyeket megtanulhatunk észrevenni: olyan trükkök, amelyeket azok használnak, akik megpróbálnak félrevezetni. És vannak olyan kérdések, amelyeket feltehetünk, hogy segítsenek beazonosítani azokat a történeteket, amelyek nem tényeken alapulnak.

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Ábra: „Mi a gond ezzel a képpel?”
- Feladatlap: „Döntsd el, hogy hiteles-e” a 3. leckéből (54. oldal)
- Feladatlap: „Gyanús URL-címek azonosítása”

### A „Gyanús URL-címek kiszűrése” feladatlap válaszai

#### Valódi:

valaszonline.hu  
hvg.hu  
index.hu  
magyarnemzet.hu  
24.hu  
origo.hu

#### Kamu:

valaszoline.hu  
valaszoljine.hu  
index.com  
magyarnemzett.hu  
hvg.go.hu  
24.com  
hvg1.co.hu  
index-hirek.hu

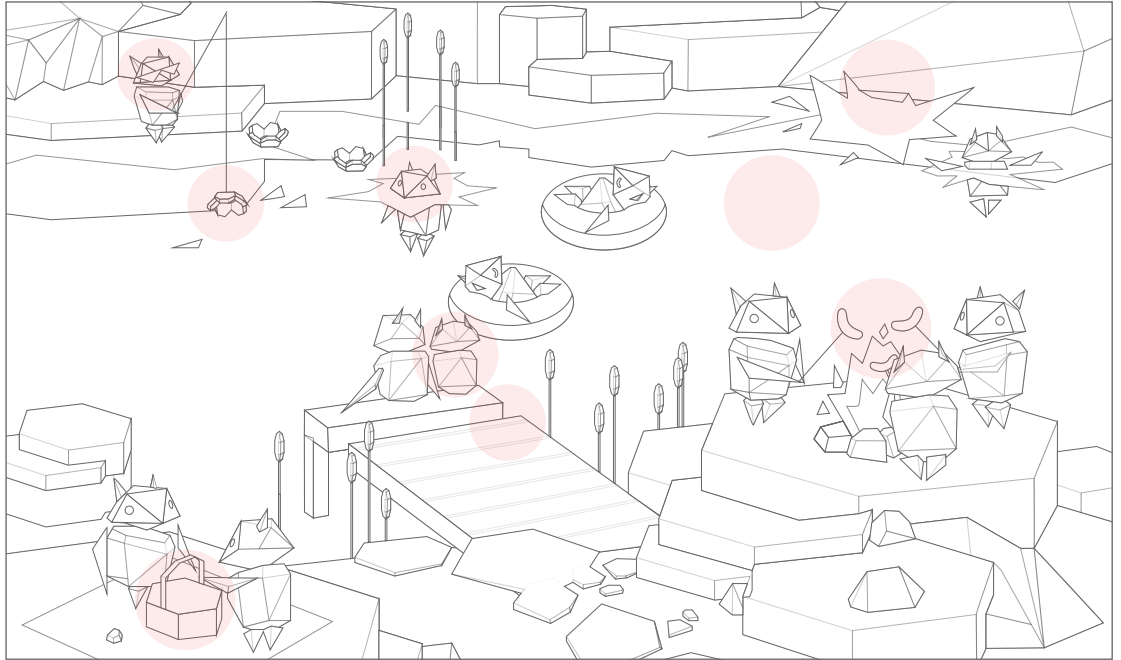
### 1. Mi a gond ezzel a képpel?

Nézd meg jól az alábbi képet! Vizsgáld meg alaposan! Megtalálod a különbségeket a két kép között?



És ha valaki megmutatná, hogy hol keresd? Az segítene?

Összesen 9 eltérést rejtettünk el. Megtaláltad mindegyiket?



Amikor megállapítjuk egy hírről, hogy valódi-e vagy hamis, akkor hasonlóan járunk el, mint ebben a játékban. Ha alapos vizsgálatnak vetjük alá, megtalálhatjuk a fontos információkat. És persze sokkal könnyebb dolgunk van, ha tudjuk, mit keressünk.

Éppen ezért bemutatunk néhány álhírré utaló jelet. Ha ezek valamelyikét észreveszed, valószínűleg hamis vagy félrevezető hírrel van dolgod.

### Feladatlap: Gyanús URL-címek kiszűrése

Az első dolog, amit meg kell vizsgálni, az a hírt közlő oldal URL-címe (internetes címe). A hamis oldalak sokszor olyan nevet választanak, amelyek hasonlítanak egy valódi oldaléra, de apró eltérésekkel. A legtöbb cég rövid URL-címeket használ, hiszen ezek könnyebben megjegyezhetők, és könnyebben be is írhatók, ezért a sok felesleges betűt tartalmazó URL-címek gyakran hamis információt rejtenek.

Nézd meg a feladatlapot:

- Karikázd be az összes, általad valódinak ítélt URL-címet.
- Amikor mindenki befejezte, nézzétek meg a válaszokat. Mindegyiket eltaláltad?

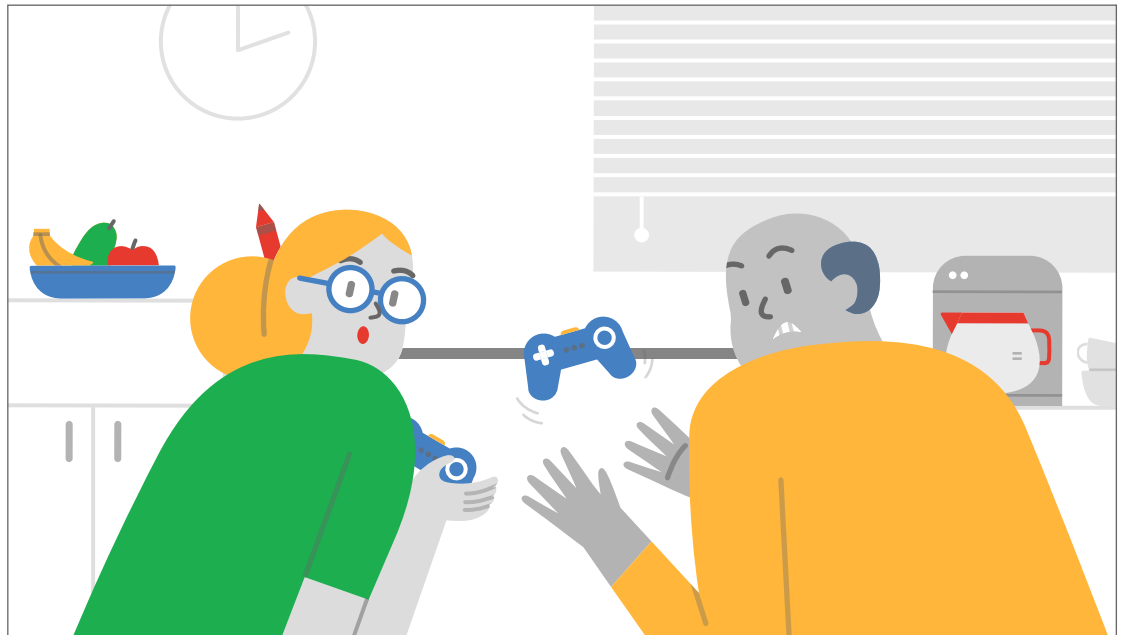
Hogyan ellenőrizheted, hogy egy URL-cím valódi híroldal-e? Például rákereshetsz a hírügynökségre, vagy magára az URL-címre is. Ha a szervezet hiteles, akkor több platformon a keresési eredmények mellett megjelenik egy keret annak adataival és a weboldaluk címével. Ha az URL-cím nem hiteles, akkor sokszor lejjebb görgetve láthatók olyan címsorok, amelyekből kiderül, hogy az oldalt hamisként jelentették, vagy akár az is előfordulhat, hogy az oldal nem érhető el többé.

## 2. A címek elemzése

Előfordul, hogy valaki URL-cím nélkül oszt meg egy hírt. Ezekben az esetekben az alábbi intő jelekkel találkozhatasz:

- a) A történet egy figyelemfelkeltő képpel indul – például egy cuki kutyáról, egy hírességről vagy egy szokatlan mutatványról. Amikor azonban rákattintasz, a hírnek semmi köze nincs a képhez.
- b) Ha valaki szeretne meggyőzni téged valamiről, ahelyett, hogy rád bízna, hogy te hogyan döntesz, előfordul, hogy **félkövér betűkkel** vagy CSUPA NAGYBETŰVEL, esetleg aláhúzással vagy felkiáltójelek segítségével próbálja azt sugallni, hogy fontos az, amit mutat. Ez a kattintásvadászat. Az igazi újságírók nem használnak efféle formázást.
- c) Vannak, akik a címben a „sokkoló”, „botrányos” vagy „meglepő” szavak használatával próbálnak rávenni, hogy elolvasd a hírt. Ők jól tudják, hogy az ilyen szavak kíváncsivá teszik az olvasót. Az **igazi** újságírók azonban hagyják, hogy a hír magáért beszéljen. Ők csak bemutatják a történetet, és ránk hagyják, hogy sokkolónak vagy meglepőnek érezzük-e.

Vess egy pillantást például a következő címre:



## A sokkoló igazság arról, hogy mit csinálnak a tanárok iskola után

Anélkül, hogy tovább olvasnál, mit gondolsz, miről fog szólni a cikk? Miért gondolod így? Mi a bizonyíték erre?

### Íme, a cikk:

„Az Állami Egyetem tanárokkal végzett friss felmérése szerint az oktatók 86%-a éppen ugyanazt csinálja munka után, mint más emberek. Elintézik a tennivalóikat, vacsorát készítenek, időt töltenek a családjukkal, házimunkát végeznek, és készülnek másnapra. Nemrégiben azonban sok tanár meglepő szokást alakított ki.

A tíz évvel ezelőtti gazdasági válság nyomán csökkentették az oktatási költségvetést. Ez azzal járt, hogy a tanárok évekig fizetésemelés nélkül maradtak. Mivel az alacsony fizetésükből nem tudják fedezni alapvető kiadásait, ma sok tanár másodállásban is dolgozik. A tanárok több helyen sztrájkoltak is, fizetésemelést követelve, hogy otthagyhassák másodállásukat, és több időt szentelhessenek diákjaiknak.”

Arról szólt a történet, amire gondoltál? Szerinted a kép és a hír címe pontosan tükrözi a tartalmat, vagy félrevezető? Mi a bizonyíték erre?

### 3. A források vizsgálata

A hírek elemzésekor segíthetnek az említett jelek, de nem mindig elegendők. Előfordul, hogy a megbízható beszámolók is figyelemfelkeltő technikákat tartalmaznak, ezért hamisnak tűnhetnek. Néha pedig a hamis források olyan jól utánozzák az igaziakat, hogy nehéz észrevenni, hogy valójában nem azok. Ilyenkor nem könnyű különbséget tenni. Például:...

#### Szerinted megbízhatók az alábbi hírügynökségek?

Magyar Híriroda  
Magyar Távirati Iroda  
Hírvizsgáló  
Napi Világhírek  
Hírek a Nagyvilágból  
Hírfigyelő2000

Valójában csak a *Magyar Távirati Iroda* létezik. Hogyan ellenőrizheted? Kezdeként rákereshetsz az interneten a szervezet nevére. Nézz utána, hogy hol fordul elő még az adott név a szervezet saját honlapján kívül. Ha szerepel a Wikipédián, egy újságcikkben vagy valamelyik internetes hírportálon, akkor valószínűleg hiteles szervezetről van szó. De azt is meg kell nézni, hogy mit írnak róluk ezek a cikkek! Lehet, hogy mindegyik arról szól, hogy a szervezet nem valódi.

Keress egy hírt az iskoláról vagy egy közösségről, amelynek tagja vagy, a legújabb fogyókúra trendről vagy bármiről, ami érdekel. Alkalmazd a **„Döntsd el, hogy hiteles-e”** feladatlapon szereplő 3 lépést, vedd figyelembe az imént megismert jeleket, majd ezek alapján döntsd el, hogy a hír valódi-e, vagy félrevezető.

### 1. lépés: Használd a józan eszed!

**Tedd fel a kérdést:** Logikus? Van értelme?

A válasz néha nyilvánvaló. Ha ilyen címmel találkozol: **A HÍRESSÉG TITOKBAN ÖSSZEHÁZASODOTT EGY FÖLDÖNKÍVÜLIVEL**, akkor egy kis logikus gondolkodás elég, hogy megállapítsd: a hír nem valódi.

Máskor nehezebb a döntés. Ha

- a) nincs értelme annak, amit olvasol,
  - b) saját tapasztalatból tudod, hogy valami nem igaz, vagy
  - c) nem egyeztethető össze olyan tényekkel, melyeket már ismersz,
- ... akkor valószínűleg álhírrel van dolgod.

### 2. lépés: Tegyél fel kérdéseket a szakértelemről és a szándékról

(Lásd az 52. és 53. oldalt)

### 3. lépés: Keress megerősítést!

**Tedd fel a kérdést:** Más hiteles források is megerősítik az adott forrás információit?

Ki számolt még be a történetről? (Az internetes keresés segítségével megtudhatod, hogy a történetet más hírforrások is említik-e...) Milyen további történetek vannak a webhelyen? Mindegyik hasonló szempontot képvisel, vagy sokféle különböző nézet megjelenik? Ha nem találunk többféle megbízható forrást, amelyek szintén beszámolnak a hírről, akkor okunk van gyanakodni a forrással kapcsolatban.

---

## Tanulság

Most, hogy tudod, hogyan használd a jeleket és a kérdéseket a félrevezető információ kiszűrésére, okos kérdéseket tehetsz fel, és a napi rutin részévé teheted az alapos megfigyelést. Idővel szakértőként fogod kiszűrni a hamis dolgokat online. Most már tudod, hogyan elemezd az internetről szerzett információkat. Kritikus gondolkodásnak hívják, és a médiafelhasználók varázsereje.



# Gyanús URL-címek azonosítása

## Valódi vagy kamu?

Karikázd be a helyes választ.

origo.hu

Valódi

Kamu

valaszoline.hu

Valódi

Kamu

24.com

Valódi

Kamu

valaszoljine.hu

Valódi

Kamu

hvg.hu

Valódi

Kamu

valaszonline.hu

Valódi

Kamu

magyarnemzett.hu

Valódi

Kamu

index.com

Valódi

Kamu

24.hu

Valódi

Kamu

magyarnemzet.hu

Valódi

Kamu

hvg1.co.hu

Valódi

Kamu

hvg.go.hu

Valódi

Kamu

index.hu

Valódi

Kamu

index-hirek.hu

Valódi

Kamu

# Ha keresőmotor lennél...

Bármiféle technológia használata nélkül (azt majd a következő feladatban tesszük) a diákok közösen „keresési eredményeket” hoznak létre, hogy „belülről kifelé” ismerkedjenek meg az internetes keresés működésével.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megtanulni** az online keresés alapjait.
- ✓ Gyakorolni az **információkeresést** egy témában.
- ✓ **Megérteni**, hogy a keresési eredmények információgyűjtemények, nem pedig válaszok egy kérdésre.

## Beszéljük meg!



### Mi a keresés?

Az interneten temérdek információ található. Az internetes keresés vagy keresőmotor segít leszűkíteni azt az őült sok információt, amely a világ minden tájáról érkezik. Ez egy szoftvereszköz, amely segít információt keresni mindenféle témában.

Lehet, hogy már tudod, hogy az eszköz használatához a keresősávba (a keresőmotor oldalának az üres mezőjébe) vagy a böngésző ablakába (ahová a webcímetek írod) be kell írni néhány kulcsszót arról a témáról, amelyről többet szeretnél megtudni. Ezután, amikor készen állsz, megnyomhatod az Enter vagy a Keresés billentyűt, és – tessék! – a keresőmotor körülbelül fél másodperc alatt elővarázsolja a keresési eredményeket. Persze **valójában** ez nem varázslat. Az internetes keresés algoritmusokat használ, ami egyszerűen azt jelenti, hogy az emberek a keresőcégnél megtanították a szoftvert arra, hogyan találja meg és adja ki számodra az információkat. Egyelőre ne aggódj az algoritmusok működése miatt. Elég annyit tudnod, hogy a Kereső végzi el a „keresést” a számodra.

Jó tudni azt is, hogy a keresési eredmények nem feltétlenül jelentenek választ egy kérdésre. Csak a téged érdeklő vagy az általad keresett információk gyűjteménye. Ha kérdést teszel fel a keresőmotorok, gyakran találhatsz választ a keresési találatok között, de néha több kérdésre van szükség ahhoz, eljussunk a keresett válaszhoz. Ezt hívják a keresés „finomításának”.

Gyakoroljuk a keresés működését, és tegyük úgy, mintha keresőmotorok lennénk...

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Ha keresőmotor lennél...” (tanulónként egy)

1. A tanulók alkossanak párokat.

2. Minden tanulónak adjon egy feladatlapot.

3. Osszon meg egy keresési témát az osztállyal. Íme néhány lehetőség:

- |           |               |            |              |
|-----------|---------------|------------|--------------|
| • pizza   | • naprendszer | • vulkánok | • kosárlabda |
| • tornádó | • gazda       | • főzés    | • fogorvos   |
| • repülő  | • foci        | • cápák    | • építkezés  |

**4. A tanulók a párukkal** lehetséges „keresési eredményeket” hoznak létre a feladatlap minden kategóriájában: „Webhely,” „Kép,” „Térkép” és „Videó”. Az eredmények lehetnek szavak vagy rajzok, ami épp megfelel.

*Biztassa a tanulókat a kreativitásra, és tudassa velük, hogy nincsenek „rossz” válaszok. Például, ha a téma a „cápák”, a tanulók a következő keresési eredményekkel játszhatnak el:*

- Webhely: információ különböző cápafajokról
- Kép: rajz egy cápáról
- Videó: cápák úsznak a tengerben
- Térkép: tengerparti helyszínek, ahol cápát láttak

**5. Amikor a tanulók végeznek** mind a négy kategóriával az adott témában, válasszanak ki egy kategóriát („Webhely,” „Kép,” „Térkép” vagy „Videó”, és beszéljék meg az egész osztállyal.

**6. Minden párból egy diák osszon meg** egy példát a keresési eredményeik közül.

*Például, mondjuk, hogy a téma a „pizza”. Megkérheti, hogy minden pár mutassa be a kép eredményt a pizzáról. A tanulók felmutatják a rajzot és elmondják, hogy mit alkottak. Így láthatják az eltérő keresési eredményeket, amelyeket egy keresés generált.*

**7. Miután a tanulók megosztják a példáikat, tegye fel az osztálynak a következő kérdéseket:**

- Hányféle eredményt kaptunk?
- Hány eredmény volt hasonló?
- Ha megváltoztatom a témát erre: \_\_\_\_\_, hogyan változnak meg az eredmények? Például, ha a keresési téma a „pizza” volt, hogyan változik az eredmény, ha helyette azt keresem, hogy „szalámis pizza”?

**Javaslat:** Teljesítsenek 4 kört...

- Minden körből válasszanak egy másik témát, és ismételjék meg a fenti lépéseket.
- Végezzenek el 4 kört, hogy megbeszélhessék a keresési eredmények 4 fő fajtáját.

---

## Tanulság

Az internetes keresés egy olyan eszköz, amellyel információkat kereshetsz online. Az információ lehet szöveg egy webhelyen, videó, kép, térkép stb. A keresőmotorba beírt kulcsszavak határozzák meg az eredményeket.

# Ha keresőmotor lennél...

Keresési téma

Webhely

---

---

---

---

Kép | Videó | Térkép

# Az internetes keresés gyakorlása

Internetkapcsolatot használva a tanulók felfedezik a keresőmotor használatát, és gyakorolják az egyre hatékonyabb lekérdezéseket.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Eligazodni** a keresőmotorban.
- ✓ **Gyakorolni** az információkeresést egy témában.
- ✓ **Létrehozni** lekérdezéseket.
- ✓ **Megváltoztatni** a kulcsszavakat, és megfigyelni a keresési eredmények közötti különbséget.

## Beszéljük meg!



A keresés egy eszköz, amely segít az információ megtalálásában az interneten. A keresés használatához lépj be a keresőmotorba, és írd be egy lekérdezést – kérdést vagy kulcsszavakat – a keresősávba, hogy információkat szerezzél arról a témáról, amelyről többet szeretnél megtudni. Néha a kulcsszavak használata jobban működik, mint egy kérdés feltevése. Ez azért van, mert egyrészt nagyon fontosak a lekérdezésben **használt szavak**, másrészt pedig a **sorrend**, amelyben beviszed azokat. Ha csak egy kérdést teszel fel, akkor előfordulhat, hogy nincsenek benne azok a szavak vagy az a sorrend, ami segítené a keresőmotort a keresett eredmények kiadásában. De semmi gond! Az se rossz, ha kérdéssel kezdünk, ha úgy tetszik.

A legfontosabb az, hogy vágj bele, mert sokszor több lekérdezés is szükséges a kívánt információ eléréséhez. Írd be a kérdésed a keresőmotorba, nézd meg a keresési eredményeket, és – ha nem elég jók – az eredmények alapján indíthatsz egy jobb lekérdezést, így még közelebb kerülhetsz a keresett eredményhez.

**Például:** Mondjuk, kertészkedni szeretnénk. Konyhai zöldségeket szeretnénk termesztani.

- Fogalmam sincs, hogy lássak neki, ezért információt keresek az interneten.  
Egy keresőmotorba beírom a kérdést: „Hogyan kertészkedjünk?”  
*Vetítse ki a számítógép képernyőjét, hogy a diákok láthassák a keresést.*
- Rendben van, nézzük meg az eredményeket.  
*Tekintse át az eredményeket az osztállyal. Mutassa meg a webhelyeket, képeket, videókat és más típusú eredményeket. Mutasson olyan keresési eredményeket is, amelyek nem relevánsak a konyhakert ültetéséhez.*
- Látom, hogy sok eredmény mindenféle kertről szól, de nekem, a saját kertemben, a konyhakert-ültetésről van szükségem információra. Csak ehetsé dolgokat szeretnék termesztani. Jobb lesz, ha a zöldség kulcsszót is használom, ugye?  
Rendben, keressünk rá erre: „konyhakerti zöldségek”.  
*Vetítse ki a számítógép képernyőjét, hogy a diákok láthassák a keresést.*
- Nézzétek meg ezeket az eredményeket. Mit vesztek észre?  
*Hagyja, hogy a tanulók megosszák, hogy mit vesznek észre a keresési eredmények között.*

Mindkét eredmény kertültetésről szólt, igaz? De az elsőben mindenféle kert volt. Ez azt mutatta, hogy hozzá kellett adnom néhány fontos kulcsszót az eredeti lekérdezésemhez, hogy azokat a keresési eredményeket kapjam, amelyekből megtanulhatom, hogyan ültethetek konyhakertet.

Minél többet gyakoroljuk a lekérdezéseket, annál könnyebb lesz a keresés. Mindig kezdhetünk egy kérdéssel, és ha nem kapunk választ, a keresési eredmények olyan kulcsszavakra mutatnak rá, amelyekkel közelebb kerülhetünk a keresett információhoz. Ha kulcsszavakkal szeretnénk kezdeni, és nem vagyunk biztosak benne, melyikeket használjuk, akkor fontos tudni, hogy nincsenek rossz kulcsszavak. Csak próbálkozni kell! Mindig kipróbálhatunk egy másik lekérdezést, ha nem kapjuk meg a remélt eredményeket. Próbáljuk ki...

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Az internetes keresés gyakorlása” (tanulónként egy)
- Internetkapcsolattal rendelkező eszköz

### 1. Az első keresési lekérdezés létrehozása

Magyarázza el a tanulóknak, hogy ki fogják próbálni a keresőmotort, és gyakorolni fogják a lekérdezések létrehozását. A feladatlapon négy különböző szereplőt találnak, mindegyikük gondolkodik (egy gondolatbuborékban) valamiről, amiről többet szeretne megtudni. Ezután a tanulók...

- Beírják a keresőmotorba a feladatlapon szereplő eredeti lekérdezést, majd megnézik az eredményeket.
- A feladatlapra beírják 4–5 eredményt.

### 2. Saját (második) lekérdezés létrehozása

A tanulók nézzék meg újra, mit akar tudni a szereplő (a gondolatbuborékban).

Kérdezze meg a tanulókat, hogy az eredeti keresési eredmények elegendő információt szolgáltattak-e a témához?

- Irányítsa a tanulókat, hogy változtassák meg az eredeti lekérdezést olyan kulcsszavakkal, amelyek hasznosabb találatokat eredményeznek.

*Segítség: A tanulók az első keresés eredményei között vagy a szereplő gondolatbuborékában is találhatnak kulcsszavakat.*

- Írják be a keresőmotorba a második lekérdezést, majd nézzék meg az eredményeket.
- A tanulók írjanak a feladatlapra 4–5 eredményt.

### 3. Beszélgetés

Kérje meg a tanulókat, hogy alkossanak párokat, és osszák meg a partnerükkel, hogyan változtatták meg az eredeti lekérdezést, valamint mondják el az átdolgozott lekérdezés eredményeit. Kérje meg őket, hogy osszák meg felfedezéseiket egy rövid osztálybeszélgetés során.

### 4. Az 1–3. lépés megismétlése a többi szereplővel is

## Tanulság

Minél többet gyakoroljuk a lekérdezések létrehozását, annál könnyebb megtalálni a keresett információkat a keresőmotorban.

# Az internetes keresés gyakorlása

Új könyvet keresek. Szeretem a detektívtörténeteket. Azokat a könyveket is szeretem, amikben olyan kitalált szereplők vannak, akik a jövőben élnek. Azt hiszem, a tanárom sci-finek nevezi az ilyen könyveket.



## Eredeti lekérdezés

Könyvek kitalált szereplőkről és rejtélyekről

## Keresési eredmények

---

---

---

## Módosított lekérdezés

---

## Keresési eredmények

---

---

---

Tortát szeretnék sütni a testvérem születésnapjára. Nem szereti a csokit, de a gyümölcsöt imádja. Milyen tortát süssek?



## Eredeti lekérdezés

Csoki nélküli gyümölcsös sütemény

## Keresési eredmények

---

---

---

## Módosított lekérdezés

---

## Keresési eredmények

---

---

---

### Eredeti lekérdezés

Videojáték-állások

### Keresési eredmények

---

---

---

### Módosított lekérdezés

---

---

---

### Keresési eredmények

---

---

---

### Eredeti lekérdezés

Mi kell a horgászáshoz?

### Keresési eredmények

---

---

---

### Módosított lekérdezés

---

---

---

### Keresési eredmények

---

---

---

Imádom a videojátékokat.  
Vajon milyen lenne nagykoromban egy  
játékfejlesztő cégnél dolgozni?  
Tutira ez lenne a legjobb állás!



Az unokatestvérem horgászni hívott.  
Még sosem horgásztam, nem tudom,  
milyen felszerelésre lesz szükségem.





# Interland: Valóság-folyó

Interland folyójában a tények és a képzelet szüleményei kavarnak. Azonban a dolgok nem mindig azok, aminek tűnnek. Ahhoz, hogy át tudj kelni a sebes folyón, a legjobb belátásodra lesz szükség. Ne dőlj be a vízben ténykedő (adat)halászok trükkjeinek!

Nyiss meg egy böngészőt a számítógépeden vagy a mobileszközödön (pl. tableteden), és látogass el a [https://beinternetawesome.withgoogle.com/hu\\_hu/interland/valosag-folyo](https://beinternetawesome.withgoogle.com/hu_hu/interland/valosag-folyo) oldalra!

## Témák megvitatásra



A tanulók játsszanak egyet a Valóság-folyó játékkal, majd az alábbi kérdésekkel ösztönözzé őket vitára a játékból levont tanulságokról. A játék általában akkor a leghasznosabb, ha egyedül játsszák, de párba is rendeződhetnek a gyerekek. Ez főleg a fiatalabb tanulók esetében lehet különösen célravezető.

- Mesélj egy olyan alkalomról, amikor el kellett döntened valamiről az interneten, hogy valódi vagy hamis. Milyen jeleket figyeltél meg?
- Kik azok az adathalászok? Mondd el, hogyan szoktak viselkedni, és ez hogyan befolyásolja a játékot.
- Szerinted a Valóság-folyó játék után másként fogod megítélni az online megismert embereket és tartalmakat? Ha igen, min változtatsz majd?
- Nevez meg egy olyan dolgot, amelyet a leckék és a játék után ezentúl másképp fogsz csinálni!
- Milyen intő jelek sugallhatják, hogy valami „bűzlik”, valami nincs rendben egy online szituációval?
- Milyen érzés, amikor gyanús dologgal találkozol az interneten?
- Ha tényleg nem tudsz dönteni, hogy valami valódi-e, mi a teendő?



# Óvd meg a titkaidat!

## Beszéljünk komolyan az adatvédelemről és a biztonságról

A lecke áttekintése	1. lecke	Dehát nem én voltam!	2–6. évfolyam
	2. lecke	Hogyan hozzunk létre erős jelszót?	2–6. évfolyam
	3. lecke	Ne áruld el!	2–6. évfolyam
	4. lecke	Interland: Kincses torony	2–6. évfolyam
Témák	Aki internethez csatlakozó eszközt használ (pl. játékot, telefont, digitális asszisztenst, számítógépet stb.), annak ismernie kell az online adatvédelem és biztonság alapjait. Ezeknek az eszközöknek és a rajtuk lévő személyes adatoknak (a rólad, a családotról és a barátaidról szóló összes dolog) a védelme azt jelenti, hogy el kell gondolkodni azon, hogy mi a bejövő és mi a kimenő információ, és hogyan kell okosan kezelni a jelszavakat.		
A tanulók elé kitűzött célok	<ul style="list-style-type: none"><li>✓ <b>Megtanulni</b>, hogy miért fontos és hogyan kapcsolódik össze az adatvédelem és a biztonság.</li><li>✓ <b>Gyakorolni</b> az erős jelszavak létrehozását és titokban tartását (csak azoknak a felnőtteknek áruld el, akik törődnek veled).</li><li>✓ <b>Áttekinteni</b> azokat az eszközöket és beállításokat, amelyek megvédnek a csalóktól, hekkerektől és egyéb veszélyektől</li></ul>		
Hivatkozott szabványok	<b>ISTE oktatói szabványok:</b> 1a, 2c, 3b, 3c, 3d, 5a, 6a, 6d, 7a <b>ISTE tanulói szabványok, 2016:</b> 1c, 1d, 2b, 2d, 3d, 6a <b>AASL tanulmányi szabványok:</b> I.b.2, I.c.1, I.c.3, II.c.1, III.a.2, III.b.1, III.c.1, III.d.1, III.d.2, IV.b.3, V.d.3, VI.a.1, VI.d.1		



# Az nem én voltam!

A tanulók megtudják, mi lehet a hatása és következménye annak, ha megosztják a jelszavukat.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megtanulni**, hogy ha megosztjuk a jelszót másokkal, mások kezébe adjuk az irányítást digitális lábnyomunk felett.
- ✓ **Végiggondolni** hogy mi történhet, ha valaki a mi nevünkben jelentkezik be.
- ✓ **Megérteni**, hogy valaki más tettei miként hathatnak ki a mi digitális lábnyomunkra... és **ránk!**

## Beszéljük meg!



### Mi történik, ha megosztod a jelszavad?

Gondolj egy jelszóra, amit egy alkalmazáshoz vagy eszközhöz találtál ki! Talán a telefonod feloldásához, a kedvenc játékhoz vagy videoalkalmazásodhoz való bejelentkezéshez használt jelszó volt az. Elmondtad valaki másnak a jelszavad? Legyünk őszinték, sokan elárultuk már a jelszavainkat. De van egy fontos ok, amiért nem szabad megosztanunk a jelszavainkat...

Ugyanis van egy úgynevezett digitális lábnyomunk. Az interneten a digitális lábnyomunk képvisel minket. Ez az interneten hagyott összes nyomodat magába foglalja: lájkokat, kommenteket, felhasználóneved, fényképeket, üzeneteket, felvételeket stb. Ezek összességükben alakítanak ki rólad egy képet másokban. Ez kihat a hírnevedre, arra, amit mások gondolnak rólad. A lábnyomod alapján találgatnak, feltételezésekbe bocsátkoznak arról, hogy ki vagy. Ezt fontos szem előtt tartani, amikor online vagy.

Egy másik dolog, amit nagyon fontos tudni, az az, hogy amikor megosztod a jelszavad, átadod az irányítást másoknak a digitális lábnyomod felett, azaz lehetővé teszed a számukra, hogy ők alakítsák a rólad alkotott képet. Ez nem jó, igaz? Mivel ez a te lábnyomod, mindenki azt hiszi, hogy te hagytad. Ha valaki a te jelszavaddal olyat tesz, ami nem tetszik neked, mások azt hiszik, hogy te voltál. Ezért rendkívül fontos, hogy ne oszd meg a jelszavad.

**Például:** Tegyük fel, hogy megosztod a közösségimédia-fiókod jelszavát egy barátoddal. Bejelentkezik a te neveddel, és küld az egyik osztálytársatoknak egy üzenetet: „Elküldenéd a házi feladat megoldását?” Másnap az iskolában a címzett odamegy a tanárhoz, és azt mondja, hogy megpróbáltál csalni a házi feladattal, elkérted a válaszokat. Ezután megmutatja a tanárodnak azt az üzenetet, amelyet a barátod küldött a te fiókjából. Szerinted kinek fog hinni a tanár? Hogyan befolyásolja ez a hírnevedet? Mi történhet még?

*A lehetséges következményeket beszéljék meg az osztállyal. Példák: A tanár felhívja a szüleidet. Pontokat veszítesz egy házi dolgozaton. A digitális lábnyomod azt mutatja, hogy csaltál az iskolában. Összeveszel a barátoddal, aki az üzenetet küldte.*

Ne feledd, az interneten a digitális lábnyomunk képvisel minket. Bármikor, amikor megadod másnak a jelszavad, átadod az irányítást a digitális lábnyomod felett, ami befolyásolhatja, hogy az emberek hogyan látnak téged az interneten és mindenhol máshol. Közös gondolkodjunk végig ezt!

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Dehát nem én voltam!” (páronként egy)

### 1. Rendeződjenek párokba a tanulók.

### 2. Válasszanak egy fiókot.

A diákok kiválasztják, hogy milyen típusú fiók jelszavát osztják meg, beírják a feladatlap tetejére: közösségimédia-fiók, játékfiók, telefon, tablet/számítógép vagy streaming-szolgáltatás.

### 3. Válasszák ki, hogy mit tesznek.

A párok kitöltik az első mezőt a lenti lehetőségek egyikével, vagy kitalálnak valamit. Ezt az hajtja végre, akinek megadták a jelszavukat a fiókhoz. Lerajzolhatják vagy leírhatják azt, amit kitalálnak, **vagy** az alábbi lehetőségek közül választhatnak:

- „Lájkolja” annak az összes új posztját, aki tetszik neki.
- 25 ezer forint értékben ruhákat vásárol.
- Ilyesféle üzenetet küld: „Nincs még elegetek Karcsiból?”
- A kedvenc játékkal játszik, és pontokat veszít.
- Új alkalmazásokat tölt le.
- Kínos képet küld a közösségimédia-oldaladra.
- Elolvassa az SMS-eidet, és megosztja őket valaki mással.
- Megnéz egy nem gyerekeknek való filmet.

### 4. Hozzák létre a következményt.

A második mezőben a tanulók kifejtik a választott vagy kitalált tettük lehetséges következményeit.

### 5. Beszélgetés

Kérjen meg pár tanulót, hogy osszák meg a tetteket és annak következményét az osztállyal. Ezután a következő kérdéseket teheti fel a pároknak:

- Miért ezt a tettet választottad vagy találtad ki?
- Hogyan döntötted el, hogy mi legyen a következmény?
- Ha előre tudtad volna a következményt, máshogy cselekedtél volna?

### 6. Digitális lábnyom

Az utolsó mezőbe a diákok írjanak egy mondatot arról, hogy a tett és a következménye hogyan befolyásolja az érzéseiket, az életüket vagy a digitális lábnyomukat (ezek bármelyikét vagy az összeset kiválaszthatják). Vezesse rá a tanulókat, hogy gondolkodjanak el arról, hogyan befolyásolja ez a jó hírust, vagy azt, ahogyan mások tekintenek rájuk. Válasszon jelentkezőket vagy a diákpárokat, akik kifejtik, mit rajzoltak vagy írtak, és mit gondolnak az általuk létrehozott történetről.

## Tanulság

Amikor megosztod a jelszavad, átadod másnak az irányítást a digitális lábnyomod felett, azonban továbbra is te vagy a felelős azért, amit más tesz a jelszavaddal. Ha te szeretnéd irányítani a rólad kialakított képet az interneten, senkivel se oszd meg a jelszavad, csak a szüleiddel és olyan felnőttekkel, akikben teljes mértékben megbízol.

# Dehát nem én voltam!

Ennek a jelszavát  
osztottam meg:

☐ közösségimédia- fiók

☐ játékiók

☐ telefon

☐ tablet/számítógép

☐ streaming-szolgáltatás

☐ \_\_\_\_\_

**Tett**

**Eredmény**

**Hatása a digitális lábnyomra**

# Hogyan hozzunk létre erős jelszót?

A tanulók megtanulják, hogyan hozzanak létre erős jelszót, és hogyan vigyázzanak rá, hogy ne kerüljön illetéktelen kezekbe.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Felismerni** annak a fontosságát, hogy miért nem szabad soha megosztani másokkal a jelszavainkat, a szülők és gondviselők kivételével.
- ✓ **Megérteni** az eszközök védelméül szolgáló képernyőzár jelentőségét.
- ✓ **Megtanulni**, hogyan lehet nehezen kitalálható, mégis könnyen megjegyezhető jelszót létrehozni.
- ✓ **Kiválasztani** a megfelelő biztonsági beállításokat, többek között a kétfaktoros azonosítást.

## Beszéljük meg!



### Jobb félni, mint megijedni

A digitális technológiának köszönhetően könnyűszerrel kommunikálhatunk barátainkkal, osztálytársainkkal, tanárainkkal és családtagjainkkal. Számos módon tarthatjuk velük a kapcsolatot: SMS-eken, posztokon és üzenetküldő szolgáltatáson keresztül; szavak, képek és videók formájában; telefonunkkal, tabletünkkel, laptopunkkal és digitális asszisztenssel. **(Te hogyan tartod a kapcsolatot barátaiddal?)**

Ám ugyanezek az információmegosztást könnyítő eszközök a hekkerek és csalók számára is lehetőséget adnak, hogy ellopják adatainkat, személyazonosságunkat, és arra használják őket, hogy kárt tegyenek eszközeinkben, kapcsolatainkban és jó hírnevünkben.

Egyszerű, de okos dolgokkal tudjuk védeni magunkat, az adatainkat és az eszközeinket: a telefonunkon használunk képernyőzárát, személyes adatokat csak nagyon körültekintően tárolunk zárolatlan eszközökön vagy olyanokon, amelyeket sokan használnak (pl. az iskolai eszközökön), de ami a legfontosabb, hogy erős jelszavakkal védjük őket, **amelyeket ne osszunk meg!**

- Kitaláljátok, hogy melyik a két leggyakrabban használt jelszó? (Válasz: „123456” és a „jelszó”)
- Szedjünk össze még néhány gyenge jelszót, és beszéljük meg, hogy miért számítanak gyengének. (Például: a neved, telefonszámod, a „csokoládé” szó, a kutya neve, címed stb.)

Ki gondolja úgy, hogy ezekkel a jelszavakkal minden rendben van? ;)

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Internetkapcsolattal rendelkező eszközök a tanulók vagy tanulócsoporthoz számára
- Tábla vagy vetítővászon
- Feladatlap: „Útmutató erős jelszavak létrehozásához”

### Íme, egy ötlet superbiztonságos jelszó létrehozásához:

- Gondolj egy könnyen megjegyezhető vagy vicces kifejezésre. Lehet ez a kedvenc dalszöveged, könyvcímed, filmes idézeted stb.
- Válaszd ki a kifejezés minden szavának legelső vagy első pár betűjét.
- Néhány betűt helyettesíts különleges karakterrel vagy számmal.
- Néhány betű legyen nagy, néhány pedig kicsi.

Gyakoroljuk az újonnan megtanultakat jelszavas játékkal!



### 1. Jelszavak létrehozása

Alakítsunk két fős csapatokat. Mindegyik csapatnak 60 másodperce lesz létrehozni egy új jelszót. **Külön kihívás:** A tanulók először csak részleteket osszanak meg az osztállyal segítségképpen, hogy lássák, mennyi háttér-információra van szüksége az osztálynak ahhoz, hogy pontosan kitalálják a jelszót.

### 2. Jelszavak összehasonlítása

Egyszerre két csapat írja fel a saját jelszavát a táblára.

### 3. Szavazzunk!

Mindegyik jelszópárnál szavazunk, és megvitatjuk, hogy melyik az erősebb.

---

## Tanulság

Fontos dolog, és egyben jó **móka** erős jelszavakat létrehozni.

# Útmutató erős jelszavak létrehozásához

Íme, néhány tipp a biztonságos jelszavak létrehozásához.

**Az erős jelszavak** alapját egy olyan kifejezés vagy mondat képezi, amely nekünk könnyen megjegyezhető, mások viszont nehezen találják ki. Például a kedvenc könyvünk vagy zeneszámunk címében szereplő szavak kezdőbetűi, vagy egy saját magunkról szóló mondat szavainak kezdőbetűi. Emellett fontos, hogy a jelszó betűket, számokat és speciális karaktereket is tartalmazzon. Vegyük például a „Sárkányból van három- vagy hétfejű” mondatot, amelyből az alábbi jelszót kreálhatjuk: \$v3v7F.

**A közepes erősségű jelszavak** erősnek minősülnek abból a szempontból, hogy a rosszindulatú szoftverek nehezen találják ki, viszont akik jól ismernek téged, rá tudnak jönni (például „SzepenRajzolk”).

**A gyenge jelszavak** általában személyes információkat tartalmaznak, például a házikedvenced nevét. Ezeket könnyen fel lehet törni, és akik jól ismernek, ki tudják találni (például „szeretemaPajtit” vagy a „csokiamindenem”).

## JÓ ÖTLETEK

- Használj különböző jelszavakat minden fontosabb fiókodhoz.
- Legalább 8 karakterből álló jelszót hozz létre. Minél hosszabb, annál jobb (csak nehogy elfelejtsd!).
- A jelszavak tartalmazzanak kis- és nagybetűket, számokat és különleges karaktereket is.
- Jelszavaid legyenek könnyen megjegyezhetőek, így nem kell őket leírnod, ami egyébként is kockázatos lehet.
- Ha úgy véled, hogy (szülődön vagy gondviselődön kívül) valaki megtudta a jelszavad, azonnal változtasd meg!
- Rendszeresen változtasd meg a jelszavad.
- Mindig használj képernyőzárat az eszközeiden. Úgy állítsd be az eszközöket, hogy azok automatikusan lezárjanak, ha illetéktelen kezekbe kerülnek.
- A jelszavaid megjegyzéséhez vedd fontolóra egy jelszókezelő szoftver használatát, például egy böngészőbe beépített változatot. Ezáltal minden fiókodhoz egyedi jelszót használhatsz, anélkül, hogy meg kéne őket egyenként jegyezned.

## ROSSZ ÖTLETEK

- Ne használj jelszóként személyes adatokat (név, lakcím, e-mail cím, telefonszám, TAJ-szám, édesanyád leánykori neve, születési dátumok stb.).
- Ne használj olyan jelszót, amelyet könnyű kitalálni, például a becenevedet, az iskolád nevét, a kedvenc focicsapatod nevét, számsort (pl. 123456) stb. És semmiképp ne legyen „jelszó” a jelszavad!
- Ne oszd meg senkivel a jelszavadat szüleiden vagy gondviselődön kívül.
- Soha ne írd fel a jelszavaidat oda, ahol valaki megtalálhatja.

# Ne áruld el!

A tanár egy digitális eszköz segítségével szemlélteti, hol és mit kell keresni az adatvédelmi beállítások testreszabásakor.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Testreszabni** a gyakran használt online szolgáltatások adatvédelmi beállításait.
- ✓ **Megfelelő döntéseket hozni** az adatmegosztással kapcsolatban a gyakran látogatott weboldalakon és szolgáltatásokban.
- ✓ **Megérteni**, mit jelent a kétfaktoros hitelesítés és a kétlépcsős azonosítás, és mikor érdemes használni.

## Beszéljük meg!



### Adatvédelem + biztonság

Az online adatvédelem és az online biztonság egymástól elválaszthatatlan fogalmak. A legtöbb alkalmazásban és szoftverben beállíthatjuk, hogy milyen adatokat szeretnénk megosztani, és hogyan.

Egy alkalmazás használata vagy weboldal látogatása során keresd meg a „Saját fiók” vagy a „Beállítások” opciókat. Ott fogod megtalálni az adatvédelmi és biztonsági beállításokat, amelyek segítségével eldöntheted, hogy:

- Milyen adatok legyenek láthatóak a profilodon
- Ki láthassa a posztjaidat, képeidet, videóidat vagy egyéb, általad megosztott tartalmakat

Ha megtanulod megfelelően használni ezeket a beállításokat az adataid védelme érdekében, és nem felejtet el naprakészen tartani őket, könnyebben fogod tudni kezelni adataid védelmét és biztonságát.

A beállítás mellett nagyon fontos dolog, amit figyelembe kell venni, hogy ki jelölhet be ismerősnek vagy követhet téged (ez lehet, hogy szerepel a Beállításaidban). A legbiztonságosabb, ha csak az offline barátaid és családtagjaid követnek téged vagy szerepelnek a barátlistádon. Ha másoknak is engeded, hogy kövessenek, ne feledd, hogy amit megosztasz, azt olyan emberek is láthatják, akikkel még soha nem találkoztál. Ez kissé hátborzongató lehet, és néha a szülők egyáltalán nem engedik meg. Beszélj meg egy olyan felnőttel, akiben megbízol, hogy mi a legjobb a számodra – mi biztosítja számodra a legnagyobb biztonságot és nyugalmat.

Fontos, hogy ezeket a döntéseket **mindig** a szüleiddel vagy gondviselőddel együtt hozzátok meg. Ráadásul szórakoztató lehet együtt átnézni az adatvédelmi beállításokat (hogy lássák, milyen okos vagy!).

## Feladat



### Szükségeses kellékek:

- Egy projektorral összekötött iskolai eszköz, amellyel megjeleníthető a szemléltetéshez megfelelő mintafiók (pl. egy ideiglenes e-mail- vagy weboldalfiók)

### Nézzük át együtt

Csatlakoztattam az eszközt a kivetítőhöz. Nézzük meg ennek az alkalmazásnak a „Beállítások” menüpontját, ahol láthatjuk, hogy milyen opcióink vannak. Nézzük át őket együtt! (Fontos, hogy ekkor ösztönözze a diákjait, hogy segítsenek Önnek.)

- Jelszó módosítása
- Oldalad vagy online profilod – beleértve a fényképeket és videókat – beállítása nyilvánosra vagy privátra (csak az általad kiválasztott családtagok és barátok számára látható)

- A megosztási, helymeghatározási és egyéb beállítások átnézése és a legmegfelelőbbek kiválasztása
- Értesítések kérése, ha valaki ismeretlen eszközről próbál bejelentkezni a fiókodba
- Figyelmeztetés küldése, amikor valaki bejelöl (betaggel)
- Kétfaktoros vagy kétlépcsős azonosítás bekapcsolása
- Helyreállítási adatok beállítása arra az esetre, ha nem tudnál bejelentkezni a fiókodba
- Problémák jelentése

A szüleitekkel vagy gondviselőtökkel beszéljétek meg, hogy milyen adatvédelmi és biztonsági beállítások lennének a legmegfelelőbbek számotokra. Ne feledjétek, hogy a legfontosabb biztonsági beállítás az agyatokban található, hiszen ahogy egyre idősebbek lesztek, egyre inkább ti hozzatok majd meg a kulcsfontosságú döntéseket arról, hogy mikor, kivel, mennyi személyes adatot osztotok meg! Fontos, hogy már most hozzászokjatok az ilyen döntésekhez.

---

## Tanulság

Erős, egyedi jelszavak kiválasztása a legfontosabb fiókokhoz már önmagában egy remek kezdő lépés. Már csak az a fontos, hogy ne felejtse el a jelszavait, és senkinek ne is árulja el őket.

# Interland: Kincses torony

Segítség! A Kincses torony tárva-nyitva áll, ezzel nagy kockázatnak kitéve a Netkalandor értékeit, például a kontaktlistáját vagy a privát üzeneteit. Előzd meg a hekkert, és építs erődöt erős jelszavakból, így most és mindörökké biztonságban lesznek a titkaid!

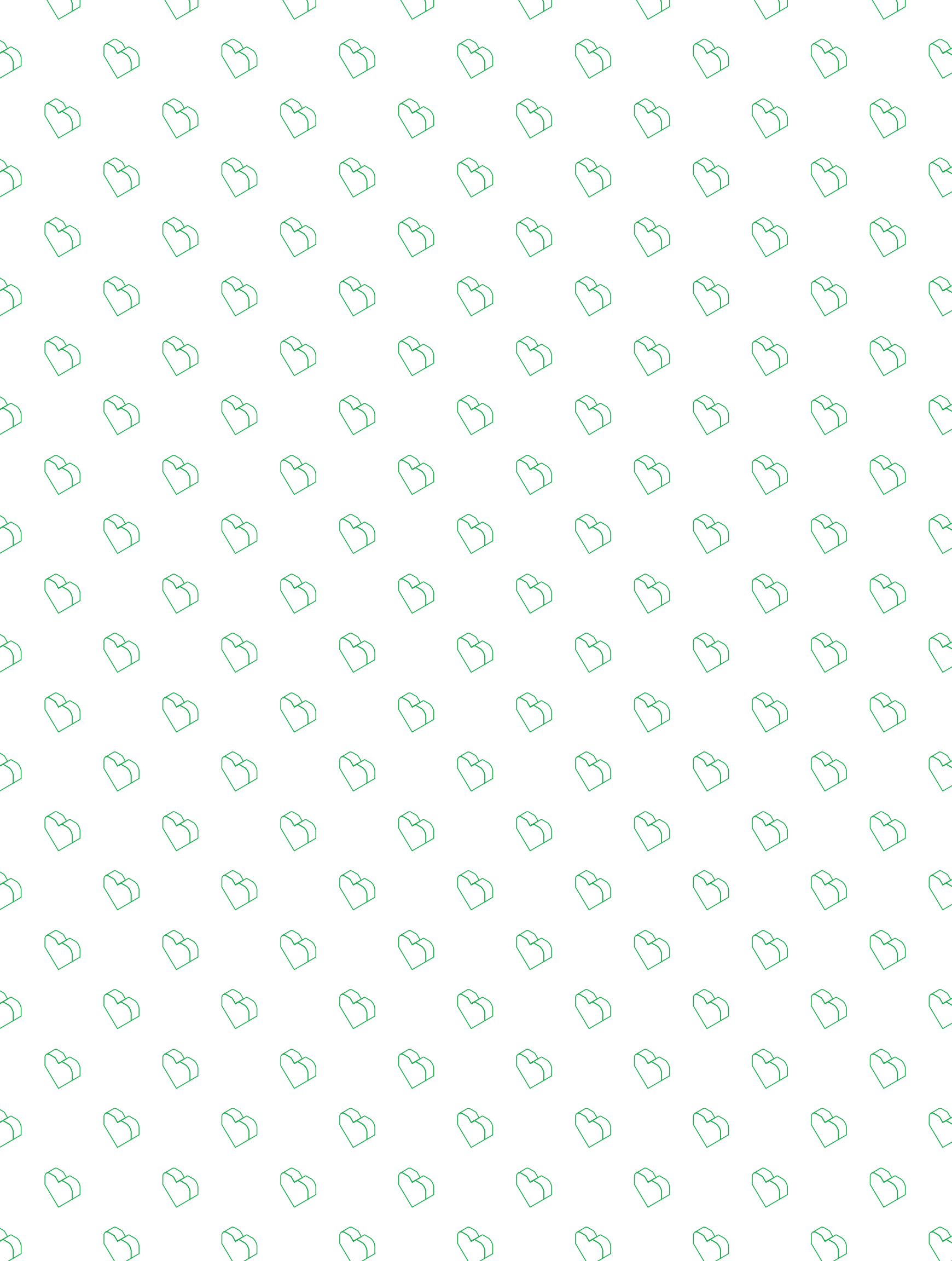
Nyiss meg egy böngészőt a számítógépeden vagy a mobileszközödön (pl. tableteden), és látogass el a [https://beinternetawesome.withgoogle.com/hu\\_hu/interland/kincses-torony](https://beinternetawesome.withgoogle.com/hu_hu/interland/kincses-torony) oldalra!

## Témák megvitatásra



A tanulók játsszanak egyet a Kincses torony játékkal, majd az alábbi kérdésekkel ösztönözzé őket vitára a játék tanulságairól. A játék általában akkor a leghasznosabb, ha egyedül játsszák, de párba is rendeződhetnek a gyerekek. Ez főleg a fiatalabb tanulók esetében lehet különösen célravezető.

- Milyen alkotóelemekből áll egy szuper erős jelszó?
- Mikor szükséges a való életben erős jelszavakat létrehozni? Milyen tippeket tanultál az erős jelszavak létrehozásához?
- Mi az a hekker? Jellemezd a karakter viselkedését, és mondd el, hogy ez hogyan befolyásolja a játékot.
- Szerinted a Kincses torony játék után másképp fogod védeni az adataidat?
- Nevez meg egy olyan dolgot, amelyet a leckék és a játék után ezentúl másképp fogsz csinálni!
- Hozz létre három olyan jelszót, amelyek átmennének a szuper erős jelszóteszten!
- Milyen példákat tudsz felsorolni a védelemre szoruló érzékeny adatokra?



# Kedvesnek lenni menő!

## Az online kedvesség erejének elsajátítása és gyakorlása

A lecke áttekintése	1.1 lecke	Az érzések észlelése	SEL	2–3. évfolyam
	1.2 lecke	Az empátia gyakorlása	SEL	4–6. évfolyam
	2.1 lecke	Kedvességtáblázat	SEL	2–3. évfolyam
	2.2 lecke	Hogyan lehetünk kedvesek?	SEL	4–6. évfolyam
	3. lecke	Fordítsuk kedvességre a negativitást	SEL	2–6. évfolyam
	4. lecke	Milyen hangnemet használsz?		2–6. évfolyam
	5. lecke	Hogyan változtathatja meg a szöveg a képet?	ML SEL	2–6. évfolyam
	6. lecke	Interland: Kedves Királyság		2–6. évfolyam

### Témák

A digitális világ új kihívásokat és lehetőségeket jelent társas kapcsolatainkban – gyermekeknek és felnőtteknek egyaránt. A nonverbális kommunikáció nehezebben érthető online, a folyamatos online jelenlét egyszerre kényelmes és frusztráló is, a névtelenség pedig szélsőséges érzelmeket válthat ki, amivel árthatunk magunknak és másoknak is.

A helyzet nem ennyire fekete és fehér, de mindannyian tudjuk, hogy az internet felerősítheti a kedvességet és a negatív viselkedésformákat egyaránt. Meg kell tanulnunk kifejezni a kedvességet és az együttérzést, és azt is hogy, hogyan reagáljunk a negatív viselkedésre és a zaklatásra. Mindez elengedhetetlen az egészséges társas kapcsolatok kialakításához, valamint a zaklatás, depresszió, az iskolai teljesítmény romlása és egyéb problémák csökkentéséhez.

A kutatások azt mutatják, hogy ahelyett, hogy csak azt mondanánk a gyerekeknek, hogy ne legyenek negatívak az interneten, kétféle módon segíthetjük a negatív viselkedés kiváltó okainak a kezelését: a társas-érzelmi oktatással és a zaklatás megelőzésével. Ezek a feladatok nem helyettesítik a bizonyítékokon alapuló programokat, azonban remek alapot teremtenek, hogy a tanulókat a kezdetektől fogva pozitív interakciókra és a negativitás kezelésére biztassuk.

### A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Meghatározni**, hogy mit jelent a pozitív viselkedés online és offline.
- ✓ **Pozitívan** kommunikálni az interneten.
- ✓ **Felismerni** azokat a helyzeteket, amikor érdemes bevonni egy megbízható felnőttet.

### Hivatkozott szabványok

**ISTE oktatói szabványok:** 1a, 1c, 2c, 3a, 3b, 3c, 4b, 5a, 5b, 6a, 6b, 6d, 7a

**ISTE tanulói szabványok, 2016:** 1c, 2b, 3d, 4d, 7a, 7b, 7c

**AASL tanulmányi szabványok:** I.a.1, I.a.2, I.b.1, I.b.2, I.b.3, I.c.1, I.c.2, I.c.3, I.d.3, I.d.4, II.a.1, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, II.d.1, II.d.2, II.d.3, III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.b.2, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.b.2, IV.b.3, IV.d.2, V.a.2, V.a.3, V.c.1, V.c.3, V.d.1, V.d.2, V.d.3, VI.a.1, VI.a.2, VI.d.1, VI.d.3

# Kedvesnek lenni menő!

## Szószedet

### 1. lecke

**Empátia:** Arra irányuló próbálkozás, hogy átérezzük vagy megértsük mások érzéseit. A „próbálkozás” fontos szó a meghatározásban, mert valójában nagyon nehéz megérteni mások érzéseit. A próbálkozással azonban egyre jobban fog menni.

### 4. lecke

**Konfliktus:** Vita vagy nézeteltérés, amely nem feltétlenül ismétlődik meg.

### 5. lecke

**Zaklatás:** Szándékosan rosszindulatú viselkedés, amely általában megismétlődik. Az áldozat gyakran képtelen megvédeni magát.

**Internetes zaklatás:** Az interneten vagy digitális eszközökön keresztül történő zaklatás.

**Bántalmazás:** A zaklatásnál tágabb fogalom, amelynek számos formája lehet: folyamatos zargatás, idegesítés, megfélemlítés, megalázás stb. – és ez mind megtörténhet az interneten is.

### 6. lecke

**Képalírás:** Egy képhez tartozó szöveg, amely leírja, hogy mi látható a képen.

**Kontextus:** A képek körül található további tájékoztató vagy egyéb információ, amely segítségével jobban megérthetjük, hogy mit is látunk. A kontextus olyan adatokat tartalmazhat, mint például a fénykép készítésének helyszíne, egy üzenet elküldésének időpontja, egy szituáció, amelyben az üzenetküldő találta magát stb.

### 7. lecke

**Letiltás:** Minden online kapcsolat megszakítása egy másik személlyel, külön értesítés nélkül. Így az illető már nem férhet hozzá a profilunkhoz, nem küldhet üzeneteket, nem látja a bejegyzéseinket stb. Nem mindig ideális olyan zaklatásos helyzetekben, amikor az áldozat tudni akarja, hogy miket oszt meg a bántalmazó, vagy hogy abbahagyta-e a zaklatást.

**Némítás:** Kevésbé „végleges”, mint a letiltás: a némítással elérhetjük, hogy ne lássuk egy adott személy bejegyzéseit vagy hozzászólásait a közösségi oldalak hírfolyamaiban, ha a kommunikációját idegesítőnek találjuk. Az elnémított személy nem kap értesítést a némításról, és az ő hírfolyamában továbbra is megjelenhetnek a mi posztjaink (zaklatás esetén nem nyújt megoldást). A letiltástól eltérően továbbra is megnézhetjük az ő profilját, hogy lássuk a megosztásait, és egyes alkalmazásokban továbbra is kapcsolatba léphet velünk magánüzenetekben.



# Az érzések észlelése

A tanulók az együttérzést gyakorolják a tévében, videóban és a játékokban látott szereplőkkel – ez a jövőben megalapozza a digitális társas élményeket.

**Megjegyzés az oktatónak:** A lecke elvégzése után a rendes tanórákon is keressen lehetőséget, hogy visszautaljon erre a tananyagra. Szánjon egy percet arra, hogy a tanulók gyakorolják a szereplőkkel való együttérzést, amikor az osztályban elmesélnek egy történetet vagy megnéznék egy videót. A „Beszéljük meg!” részben zárójeles kijelentéseket lát. Ezek javasolt tanulói válaszok. Ha nem jutna eszükbe válasz, akkor ezekkel a példákkal rávezetheti őket ezekre a válaszokra.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megérteni**, hogy mi az empátia.
- ✓ **Gyakorolni** az empátiát a médiában szereplőkkel.

## Beszéljük meg!



Ma nyomozók leszünk, és megpróbáljuk kideríteni, mit éreznek mások. Például arra utaló jeleket kell keresnünk, hogy mi történik vagy hogyan viselkedik valaki.

*A tanár felolvassa az érzések listáját a feladatlapon.*

Most emlékezz vissza arra, amikor te éreztél így! Mi történt, mit éreztél a testedben? Adjon nekik *gondolkodási időt*, majd válasszon ki egy tanulót, aki *eljátssza a helyzetet, amire gondolt – használhat hangokat, de szavakat nem.*

- Szerintetek milyen érzést mutatott be? Milyen jeleket vettetek észre? (Többféle válasz.)  
Megfigyeltétek, hogy különböző jeleket vettünk észre és eltérő válaszokat adtunk?  
*Most a tanuló mesélje el a történetet, amihez a bemutatott érzés kapcsolódott.*
- Ha tudjuk, hogy mi történt, könnyebb kitalálni az érzést? („Igen.”)
- Miért? („Mert átgondolhatjuk, mi hogyan éreznénk magunkat egy ilyen helyzetben.”)

Amikor megpróbáljuk kitalálni, mit érez valaki más, azt empátiának nevezzük. Nem muszáj tudnunk, de sokat segít, ha megpróbáljuk. Az empátia segít abban, hogy összebarátkozzunk, és abban, hogy ne sértsünk meg másokat. Azonban nem mindig könnyű. Gyakorolni kell. Még nehezebb az empátia gyakorlása, ha csak könyvben olvasol az illetőről, vagy videón látod.

- Szerinted miért nehezebb? („Nem látom.” „Nem ismerem a teljes történetet.”)
- Szerinted miért fontos, hogy az empátiát könyvekben vagy videóban szereplő embereken gyakoroljuk? („Jobban elmélyülünk a könyvben vagy videóban.” „Jobban kedveljük a szereplőket.” „Jobban megértjük a történetet.” „Jó, ha online és az iskolában is gyakoroljuk az empátiát.”)

A következő feladatban megpróbáljuk kitalálni, hogyan éreznek a könyvek és más média szereplői.

---

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Az érzések észlelése” (3–4 fős csoportonként egy)
- Feladatlap: „Gyakori érzések”

---

## Tanulság

1. Vetítse ki a **gyakori érzések szavait**, hogy az egész osztály lássa.

2. A **tanulók alkossanak** 3–4 fős csoportokat.

3. A **tanulók kis csoportban dolgozva** töltsék ki a feladatlapot.

4. **Minden csoport** mondja el az osztálynak a megoldását.

---

Fontos, hogy gyakoroljuk az empátiát a könyvek és videók szereplőivel. Jobban elmerülhetsz a könyvben vagy a videóban, és gyakorolhatsz arra, amikor majd **valódi** emberekkel találkozol online és offline. Ahogy felnősz, egyre több beszélgetést folytatsz digitálisan, telefonon és számítógépen. Minél többet gyakorolod az empátiát szöveges üzenetekben, játékokban és videóban, annál szórakoztatóbb lesz az online társasági élet.

# Az érzések észlelése



## 1. szituáció:

Mi az a két érzés, amit Anita érezhet?

Milyen jelek támasztják alá?

Mi az a két érzés, amit Tamás érezhet?

Milyen jelek támasztják alá?

# Az érzések észlelése

Kristóf és Krisztián

Minden rendben a próbán történtek után?

Hagyjuk.

Miért csináltad?

Viccből.

És vicces volt?

Ja, szerintem.

Komolyan?

Mondtam, hogy hagyjuk.

## 2. szituáció:

Mi az a két érzés, amit Krisztián érezhet?

Milyen jelek támasztják alá?

Mi az a két érzés, amit Kristóf érezhet?

Milyen jelek támasztják alá?

# Gyakori érzések



Boldog



Frusztrált



Szomorú



Aggodó



Meglepett



Csalódott



Ijedt



Izgatott



Mérges



Nyugodt

# Az empátia gyakorlása

A diákok gyakorolják érzéseik azonosítását a digitális társas interakciókban.

**SEL (Social and Emotional Learning) háttér tanároknak:** Az empátia az egészséges társas kapcsolatok alapja. Kimutatták, hogy növeli a tanulmányi sikereket, és csökkenti a problémás magatartást. Az empátia definíciója „**arra irányuló próbálkozás**, hogy átérezzük vagy megértsük mások érzéseit” – nem pedig az erre való képesség. Fontos a megkülönböztetés, mert nehéz helyesen azonosítani mások érzéseit (a legtöbb felnőtt számára is). De nem is ez a lényeg. Már a próbálkozás maga is segít az együttérzésben, és kedvességre ösztönöz. A gyermekeinknek ezt kell tudniuk. Ha a tanulók a „helyes” megoldásra összpontosítanak, emlékeztesse őket, hogy úgy tudhatják meg legpontosabban, hogy hogyan érez a másik, ha megkérdezik tőle.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megérteni**, hogy mi az empátia.
- ✓ **Gyakorolni** az empátiát azokkal, akikkel online találkoznak.
- ✓ **Felismerni**, hogy miért fontos az empátia gyakorlása.

## Beszéljük meg!



Gondolj vissza egy olyan alkalomra, amikor mással beszéltél egy online alkalmazásban, egy játékban vagy SMS-ben! Meg tudtad mondani, hogyan érezte magát az illető? („Igen.” „Nem.”) Milyen érzéseik lehettek? („Boldog.” „Mérges.” „Izgatott.” „Frusztrált.”)

Amikor megpróbáljuk átérezni vagy megérteni, mit érez valaki más, azt empátiának nevezzük.

- Miért jó empátiát mutatni? („Hogy tudjuk, mikor van segítségre szüksége.” „Hogy jó barátok lehessünk.” „Hogy ne dühítsük fel.”)
- Hogyan segíthet a másokkal való együttérzés, amikor online kommunikálsz valakivel? („Segít megérteni, mire gondolnak.” „Nem fogom megbántani.” „Elkerülhetjük a vitákat. Könnyebben együttműködhetünk egy játékban.”)
- Miből látod, hogyan érzi magát egy másik személy? („Észreveszem, hogy mi történik vele.” „Mit mond vagy csinál.” „Testtartás.” „Arc kifejezés.” „Hangneme.”)

A tanár az arcával, testhelyzetével és/vagy szavakkal bemutat egy érzést, például izgalmat vagy örömet.

- Most mit éreztem? (Többféle válasz.)

Mások érzelmeinek a felismerése gyakorlást igényel – ez a felnőtteknek is nehéz –, és különösen nehéz az online interakciók során.

- Miért olyan nehéz az empátia a digitális világban? („Nem mindig látni a másik arcát vagy testtartását.” „Nem hallom a hangját.” „Nem látni, hogy mi történik körülötte.”)
- Milyen jeleket használhatunk, amelyek segíthetnek mások érzéseinek a megértésében online? („Hangulatjeleket.” „Fotókat.” „NAGYBETŰKET.” „Kommunikációnk előzményeit.”)

Ma egy olyan feladatot fogunk elvégezni, amely segít felismerni, hogy hogyan érzik magukat az interneten mások.

---

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Az empátia gyakorlása” (tanulónként egy)

**1. Minden tanulónak osszon ki egy feladatlapot,** vagy vetítse ki, hogy az egész osztály lássa.

**2. A tanulók próbálják önállóan** kitalálni, hogy a szituációkban hogyan érzik magukat az emberek.

**3. A tanulók hasonlítsák össze a válaszaikat,** és beszéljék meg a párjukkal, hogyan jutottak erre a következtetésre.

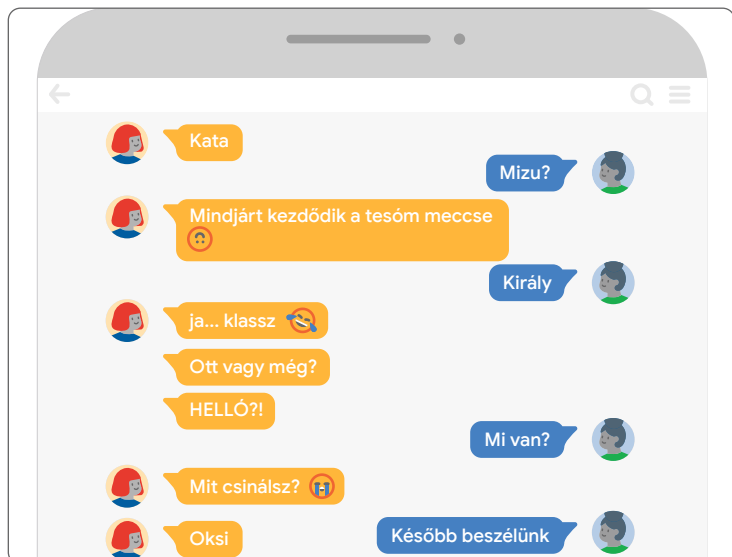
**4. A párok mondják el az osztálynak** azokat a helyzeteket, ahol nem értettek egyet, és melyik helyzetekben volt nehezebb kitalálni.

---

## Tanulság

Nagyon nehéz helyesen kitalálni mások érzéseit – főleg online –, de az empátia nem a helyes válasz megtalálásáról szól. Arról szól, hogy **megpróbáljuk megérteni a másikat.** Már azzal, hogy megpróbáljuk megérteni a másik érzését, nagyobb valószínűséggel fogunk jól kijönni vele, és kevésbé valószínű, hogy megbántjuk. Nem rossz, ugye? Már a próbálkozás is segít, hogy az online töltött idő jobb és kedvesebb legyen, nekünk és mindenki másnak is.

# Az empátia gyakorlása



Szerinted mit érez Kata?

---

---

Miért?

---

---

---



Szerinted mit érez Hajni?

---

---

Miért?

---

---

---



Szerinted mit érez Cili?

---

---

Miért?

---

---

---



# Kedvességtáblázat

A tanulók felfedezik, mit jelent kedvességet mutatni.

**Megjegyzés az oktatónak:** A „Beszéljük meg!” részhez gondoljon egy olyan helyzetre, amikor valaki kedves volt Önnel, és emlékezzen vissza, Ön hogy érezte magát ennek a hatására, majd gondoljon egy helyzetre, amikor Ön volt kedves mással, és attól hogyan érezte magát. Ebben a leckében az ilyen tapasztalatok segítségével töltse ki a saját „Kedvességtáblázatát” (lásd a feladatlapot), amit példaként megoszt a tanulókkal.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Meghatározni**, hogy mi a kedvesség.
- ✓ **Felismerni**, hogy milyen hatással van mások érzéseire a kedvesség.
- ✓ **Azonosítani**, hogy milyen módon mutatható ki a kedvesség mások felé.

## Beszéljük meg!



A tanulók válasszanak párt.

Mit jelent kedvesnek lenni? Mondd el a párodnak! (Többféle válasz.)  
Adjon időt arra, hogy a tanulók megbeszélhessék párjukkal, azután szólítson fel jelentkezőket, hogy megoszthassák a gondolataikat.

A kedvesség lehet egy kedves tett, vagy az, amikor kedves dolgokat mondunk másoknak, igaz? Most gondoljatok egy példára, amikor valaki kedves volt veletek! Segítségül bemutatok egy példát a saját életemből.  
Mutasson be egy példát, amikor valaki kedves volt Önnel, és mondja el, milyen érzést váltott ki ez Önből.

Most pedig gondoljatok egy példára, amikor valaki **veletek** volt kedves. Mit éreztetek? Osszátok meg a párotokkal. (Többféle válasz.)  
Adjon időt arra, hogy a tanulók megbeszélhessék a párjukkal, azután szólítson fel jelentkezőket, hogy megoszthassák a gondolataikat.

Amikor valaki kedves velünk, jobban érezzük magunkat, ha előtte szomorúak voltunk. Ha kedvesek vagyunk, attól **mi** is jobban érezzük magunkat. Például itt egy példa, amikor én voltam kedves mással.  
Mutasson be egy példát, amikor Ön kedves volt valakivel, és mondja el, milyen érzést váltott ki ez Önből.

Most ti is gondoljatok egy példára!

- Gondolj egy alkalomra, amikor **te** voltál kedves valakihez!

Adjon gondolkodási időt.

- Mondd el a párodnak, hogy mit csináltál, és milyen érzés volt. (Többféle válasz.)

Adjon időt arra, hogy a tanulók megbeszélhessék, azután szólítson fel jelentkezőket, hogy megoszthassák a gondolataikat.

Most gyakoroljuk a kedvességet a példák megtekintésével. [A feladatlap 1. oldala.]

- **Julit** a szünetben kihagyják a játékból, egyedül ücsörög. Szerinted hogy érzi magát? („Szomorú.” „Magányos.”) Hogyan lehetnél kedves vele? („Leülök mellé.” „Játszani hívom.”) Szerintetek hogyan fogja érezni magát Juli, miután valaki kedves hozzá? („Boldogan.” „Nincs kirekesztve.”)
- **Gyuri** leejtette a tálcáját az ebédlőben. Szerinted hogy érzi magát? („Kínosan.” „Feldúlt.”) Hogyan lehetnél kedves vele? („Segítek felvenni az ebédjét.” „Valami kedveset mondok.”) Szerintetek hogyan fogja érezni magát Gyuri, miután valaki kedves hozzá? („Jobban.”)

Az a csodálatos dolog a kedvesség kimutatásában, hogy segít az empátia gyakorlásában. Az empátia azt jelenti, hogy megpróbáljuk átérezni vagy megérteni mások érzéseit. A kedvesség a tettekre fordított empátia! Amikor kedvesség útján gyakoroljuk az empátiát, jobbá tehetjük a világot.

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Empátia az iskolában” és „Kedvességtáblázat” a hátoldalán (tanulónként egy)

Fordítsuk meg a feladatlapot, a második oldalon fölül az áll, hogy **Kedvességtáblázat**. Gondolj valakire az életedben – esetleg egy barátodra, egy tanárodra vagy egy családtagodra –, aki felé kedves szeretnél lenni. Tervezd el, hogy mit fogsz csinálni a kedvességtáblázat segítségével!

A diákok kiválasztanak egy személyt (vagy többet), akik felé kedvességet tanúsíthatnak, és legalább egy kedvességtáblázatot készítenek.

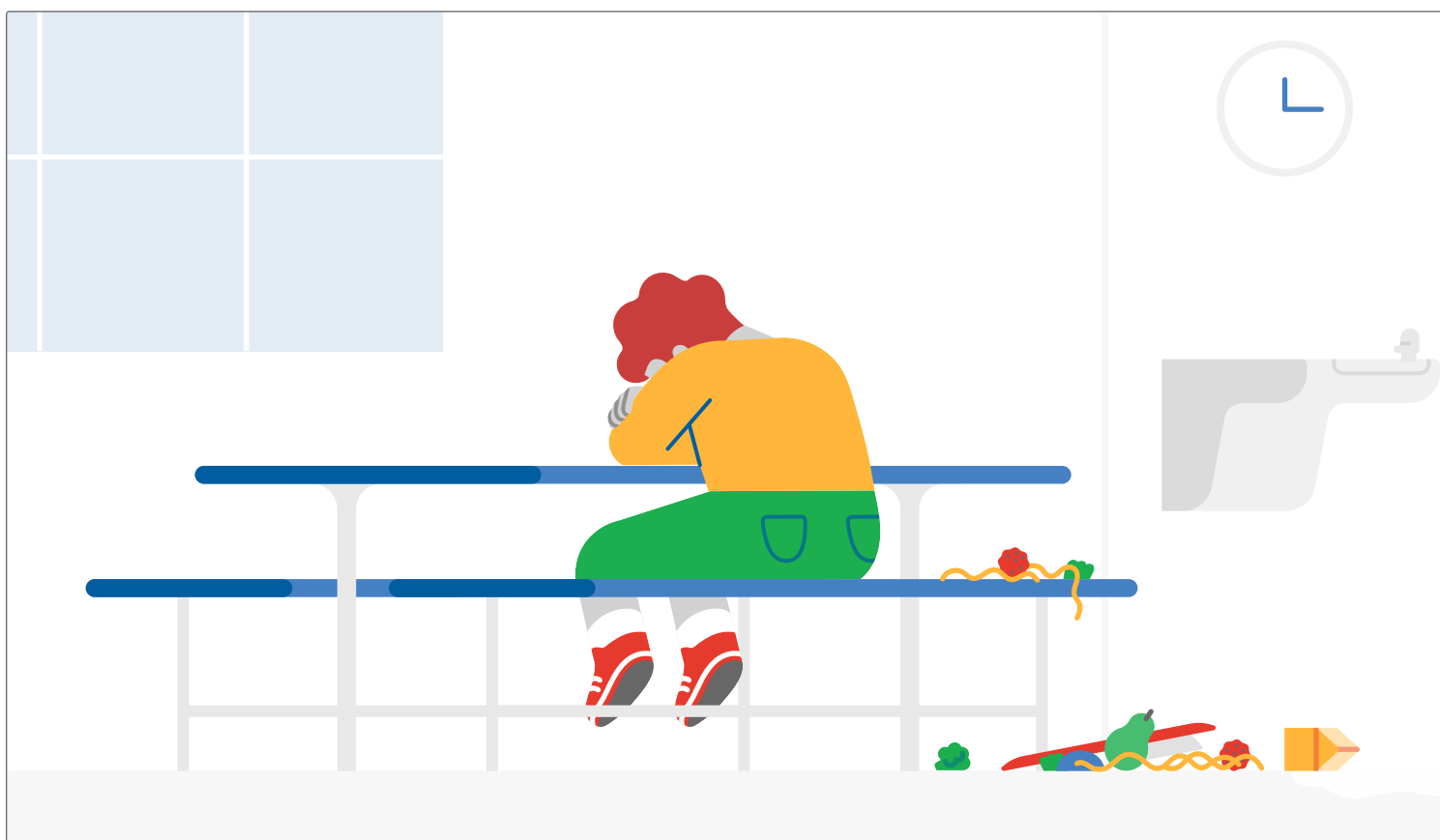
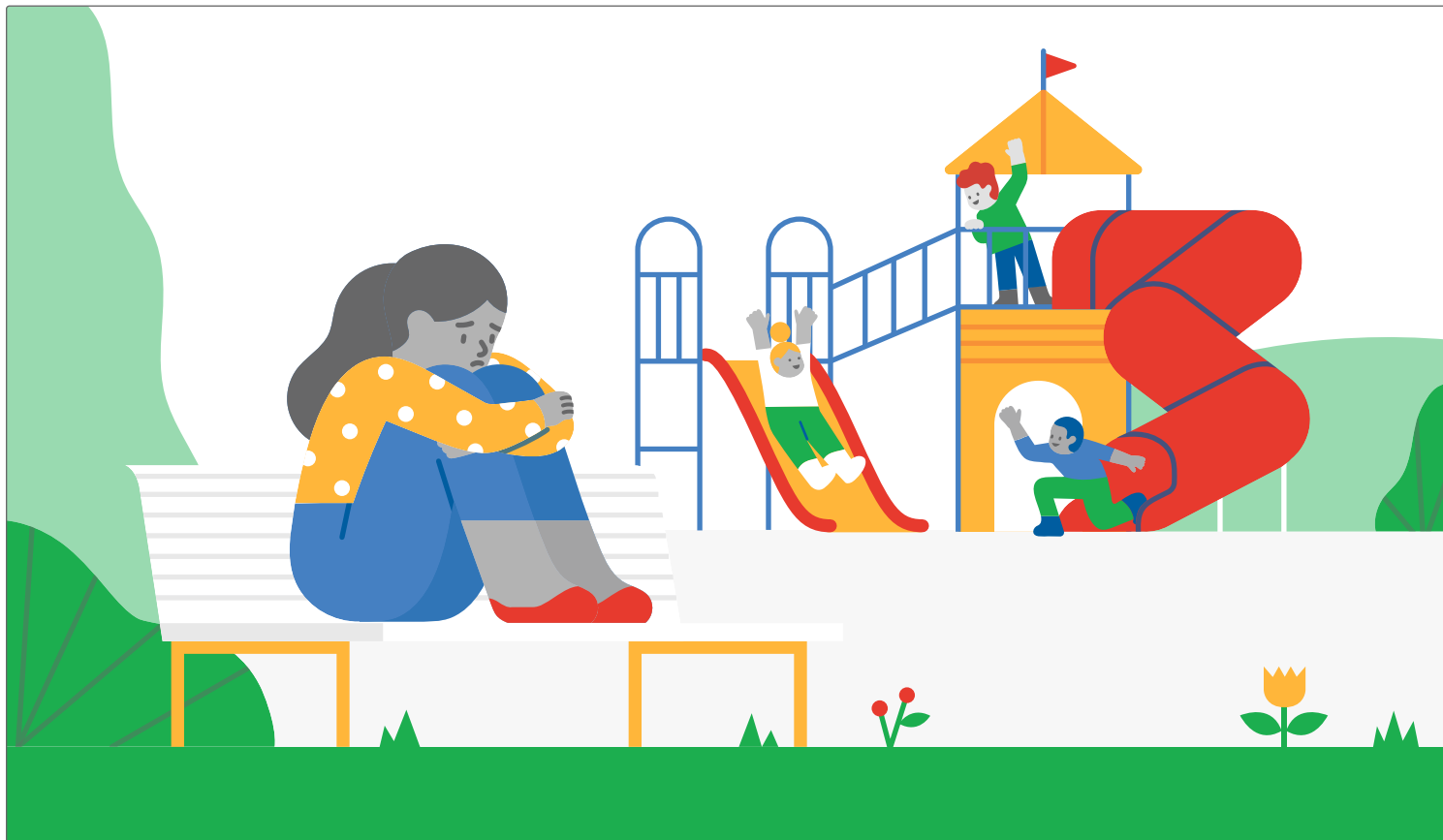
1. A tanulók dolgozzanak önállóan.
2. Ezután mindenki beszélje meg a párjával, mit írt a kedvességtáblázatába.

Amikor elkészült a kedvességtáblázat, gondold át, hogy mikor fogod valóra váltani a terved! *Adjon gondolkodási időt a tanulóknak, majd szólítsa fel néhányukat, hogy mondják el, mit terveznek és mikor fogják megcsinálni.*

## Tanulság

A kedvesség lehet egy kedves tett, vagy amikor kedves dolgokat mondunk másoknak. A kedvesség kimutatásával segíthetünk másoknak, hogy jobban érezzék magukat, ha szomorúak vagy feldúltak. Sokféle módon és helyen mutathatunk kedvességet online és offline – minél többször, annál jobb, igaz?

## Empátia az iskolában



# Kedvességtáblázat

**Hozzá  
leszek kedves**

A személy, akihez kedves szeretnél lenni

**Így  
leszek kedves**

Amit csinálsz vagy mondasz

**Itt  
leszek kedves**

A kedvesség helyszíne: például otthon, az ebédlőben, fociedzésen, SMS-ben, egy videojátékban stb.)

# A kedvesség kimutatásának módjai

A tanulók felfedezik, mit jelent kedvesnek lenni az online térben.

**Megjegyzés az oktatónak:** Az óra megkezdése előtt emlékezzen vissza, amikor valaki kedves volt Önhöz, és arra, Ön hogyan érezte magát ettől. A lecke során ezt ossza meg az osztállyal a „Beszéljük meg!” részben.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megérteni**, hogy mit jelent a kedvesség.
- ✓ **Azonosítani**, hogyan lehetünk kedvesek online.

## Beszéljük meg!



A tanár felírja a táblára a „Kedvesség” szót.

Gondoljuk végig magunkban:

- Mi a kedvesség definíciója?

*Adjon gondolkodási időt a tanulónak.*

- A pároddal beszélj meg, hogy szerinted mit jelent.

*Adjon időt arra, hogy a tanulók megbeszélhessék a párjukkal, azután szólítson fel jelentkezőket, hogy megoszthassák a gondolataikat. Hagyja, hogy több választ is kigondolhassanak.*

A mások iránt érzett empátia segít a kedvesség kimutatásában. Az 1. feladatban tanultak alapján mi az empátia? („Arra irányuló próbálkozás, hogy átérezzük vagy megértsük mások érzéseit.”)

- Hogyan segíthet a kedvesség kimutatásában? („Észrevesszük, amikor valaki feldúlt vagy szomorú.” „Tudjuk, hogy mitől fogja jobban érezni magát.”)
- Miért fontos, hogy kedvesek legyünk másokhoz? („Összebarátkozhatunk.” „Segít az embereknek abban, hogy biztonságban érezzék magukat és érezzék, hogy szívesen fogadják őket.” „Mások is kedvesek lesznek hozzám.”)
- Hogyan mutathatjuk ki a kedvességet mások felé? („Tegyél valami kedveset.” „Segítsd, hogy jobban érezze magát.” „Mondj valami pozitívat.” „Mutasd meg, hogy törődsz vele.”)

A kedvesség minden helyzetben fontos, de ma arról fogunk beszélni, hogy hogyan lehetünk kedvesek **online**.

- Miért nehezebb online kimutatni a kedvességet? („Nehezebb megállapítani, ha valaki szomorú.” „Lehet, hogy nem ismerjük az illetőt.” „Nem tudom, hogyan lehetek kedves más felé online.” „Nyilvánosság előtt kellemetlen lehet.”) Amikor kedvesek vagyunk online, annak hatalmas ereje lehet. Amikor mások látják, hogy kedves vagy online, az őket is arra buzdítja, hogy kedvesek legyenek.

*Meséljen el egy példát, amikor valaki kedves volt Önnek, és mondja el, milyen érzést váltott ki ez Önből.*

- Hogyan tudnál **te** kedvességet tanúsítani online, amikor valaki szomorú? (Többféle válasz.) ...ki lehet szomorú? (Többféle válasz.) ...ki lehet mérges? (Többféle válasz.)

Most gyakorolni fogjuk az online kedvességet.

Folytatás a következő oldalon →

---

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „A kedvesség kimutatása”  
(3-4 fős csoportonként egy)

---

## Tanulság

**1. A tanulók alkossanak 3-4 fős csoportokat.**

**2. Osszon ki minden csoportnak egy feladatlapot.**

**3. Minden csoport tagjai dolgozzanak össze a feladatlap kitöltésénél.**

**4. Minden szituációhoz szólítson fel egy csoportot,** hogy mondják el az osztálynak, hogyan mutatnák ki a kedvességet. Ha a csoport hajlandó rá, akár el is játszhatják a jelenetet.

---

Sokféle módon kimutatható a kedvesség online. Ha online kedvesek vagyunk, az kedvesebb, és befogadóbb helyé teszi a digitális világot mindenki számára. A kedvesség kimutatása bennünk is jó érzést kelt. Amikor legközelebb kedves vagy valakihez, figyeld meg, milyen érzést kelt benned!

# A kedvesség kimutatásának módjai

1. Olvassátok fel a szituációkat!

2. Csoportokban beszéljétek meg, hogyan mutathattok kedvességet az adott helyzetben, és írátok le a legjobb válaszokat!

3. Készüljétek fel, hogy a válaszokat akár az egész osztálynak bemutassátok!

## 1. szituáció:

Mások rosszindulatú megjegyzéseket tesznek a barátod szelfijére.

A kedvesség kimutatásának egyik módja: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

A kedvesség kimutatásának másik módja: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

## 2. szituáció:

Online játékot játszol, és az egyik játékos megsért egy másikat, illetve csúnyán beszél vele.

A kedvesség kimutatásának egyik módja: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

A kedvesség kimutatásának másik módja: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

## 3. szituáció:

Egy pár barátod kicsúfol egy másik tanulót egy privát csoportbeszélgetésben.

A kedvesség kimutatásának egyik módja: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

A kedvesség kimutatásának másik módja: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

# Fordítsuk kedvességre a negativitást

Ebben a feladatban a diákok közösen dolgoznak: negatív kommentekre reagálnak úgy, hogy közben megtanulják, miként lehet egy negatív interakciót pozitív irányba fordítani.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Pozitív, hatékony módon kifejezni** az érzelmeket és véleményeket.
- ✓ **Konstruktívan és udvariasan reagálni** a negatív hozzászólásokra.

## Beszéljük meg!



### Fordítsuk a negatív hozzáállást pozitív irányba

A veled egykorú gyerekek mindenféle tartalommal találkozhatnak az online térben, néhány közülük negatív üzenetet közvetít, és helytelen viselkedést népszerűsít. De ezt megfordíthatod.

- Láttál már te (vagy egy ismerősöd) olyat, aki negatívan viselkedett a neten? Milyen érzéseket keltett ez benned?
- Tapasztaltál valaha váratlan kedvességet a neten? Vagy ismersz olyat, akinek volt ilyenben része? Mit éreztetek?
- Milyen egyszerű módszerekkel tudjuk a negatív kommunikációt pozitív irányba terelni?

A negatív érzelmekre építő módon is reagálhatunk, ha a barátságtalan kommentet átforgalmazzuk vagy átfogalmazzuk, és tudatosan figyelünk a saját modorunkra, stílusunkra az online kommunikációnk során.

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Tábla vagy vetítővászon
- Feladatlap: „...de mindezt kedvesen mondd!” (csoportonként egy)
- Post-it cetlik vagy eszközök a tanulók számára

### 1. Olvassátok el a kommenteket

Csupa negatív kommentet olvashatunk itt.

### 2. Formáljuk át őket

Osszuk fel az osztályt háromfős csoportokra, és minden csoport készítsen kétféle választ a kommentekre:

- Hogyan tudnátok az alábbi véleményeket sokkal pozitívabban és építőbb jelleggel megfogalmazni?
- Ha egy osztálytársatok ilyen stílusban kommentelne, hogyan tudnátok neki úgy válaszolni, hogy az pozitívabb irányba terelje a beszélgetést?

**Megjegyzés az oktatónak:** Segíthet, ha egy példát közösen tölt ki az osztály.

### 3. Válaszok felolvasása

Minden csapat felolvassa az egyes szituációkra adott saját válaszait.

## Tanulság

Valami negatívra pozitívan reagálni jóval szórakoztatóbb és érdekesebb beszélgetéshez vezethet: sokkal jobb, mint egy durva komment okozta zűrzavarban megpróbálni rendet teremteni.



# Fordítsuk kedvességre a negativitást

Olvassátok el az alábbi kommenteket! Minden kommentet vitassatok meg:

1. Hogyan tudnátok ezeket a véleményeket sokkal pozitívabban és segítőkész módon megfogalmazni?
2. Ha egy osztálytársatok ilyen stílusban kommentelne, hogyan tudnátok neki úgy válaszolni, hogy az pozitívabb irányba terelje a beszélgetést?

Az ötleteiteket a kommentek alatti üres részbe íjátok be!

LOL Robi az egyetlen az osztályból, aki kihagyja a hétvégi osztálykirándulást.

Holnap mindenki lila ruhában jöjjön, de Lilinek ne szóljatok!

Bocsi, de szerintem jobb, ha nem jössz a bulimba. Túl drága lenne neked.

Bocsi, de nagyon gáz a kézírásod. Jobb lenne, ha másik csoporttal lennél, és nem velünk.

Ez nagyon ciki! Ki mondta neki, hogy tud énekelni??

Csak akkor csatlakozhatsz hozzánk, ha megadod a jelszavadat a fiókodhoz.

Csak szerintem néz ki úgy Zsuzsi, mint egy marslakó?



# Milyen hangnemet használsz?

A diákok értelmezik a szöveges üzenetek mögötti érzelmeket, hogy gyakorolják a kritikus gondolkodást, és elkerülik a félreértéseket és konfliktusokat az online kommunikáció során.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Helyesen dönteni** arról, hogy hogyan és mit kommunikáljunk – vagy hogy egyáltalán kommunikáljunk-e.
- ✓ **Felismerni** azokat a szituációkat, amikor érdemes kivárni a személyes kommunikáció lehetőségét ahelyett, hogy azonnal írásban válaszolnánk.

## Beszéljük meg!



### Könnyű félreérteni

Az emberek különféle interakciós helyzetben különféle típusú kommunikációt használnak, de a csevegő és egyéb szöveges üzeneteket gyakran másképp lehet érteni, mintha személyesen vagy telefon-beszélgetésben hangoznának el.

- Történt már meg veled, hogy félreértelmezték egy írott üzenetedet? Például volt már olyan, hogy valamit viccnek szántál, és a barátod komolyan vette – vagy ami még rosszabb, sértőnek?
- Értelmeztél már félre más által írt üzenetet? Mit tettél, hogy tisztázd a helyzetet? Mit tehetnél volna másképp?

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Táblára felírt vagy kivetített minta SMS-ek

### 1. Üzenetek áttekintése

Vessetek egy pillantást ezekre a minta SMS-üzenetekre! Az osztálynak is lehetnek további remek példái, szóval írjunk fel néhányat a táblára, hogy elindulhasson a beszélgetés!

- „Szuper!”
- „Nem érdekel”
- „Dühös vagyok rád”
- „HÍVJ FEL MOST”
- „oks jó”

### 2. Olvassátok fel hangosan az üzeneteket

Most kérjünk meg valakit, hogy olvassa fel az üzeneteket különféle hangsúllyal (pl. mérges, szarkasztikus, barátságos).

Mit vettetek észre? Hogyan jön ez át másoknak? Hogyan kommunikálhatna jobban az üzenet küldője, hogy tényleg azt közvetítse, amit akart?

## Tanulság

Nem egyszerű dolog megérteni egy írott szövegből, hogy mit érez a másik. Mindig törekedj arra, hogy a helyes csatornát válaszd a kommunikációhoz, és próbálj meg ne többet belegondolni abba, amit a másik online mondani akar neked. Ha bizonytalan vagy benne, hogy a másik mit is akart mondani, próbálj meg személyesen vagy telefonon beszélni vele.

# Hogyan változtathatja meg a szöveg a képet?

**Médiaműveltségi háttér tanárok számára:** Ebben a leckében tudásalapozó feladatot adunk általános iskolás tanulók számára: írjanak egyszerű képaláírásokat személyeket ábrázoló képekhez. Ez a feladat – a gyerekek fejlettségi szintjének megfelelően – az alábbi médiaműveltségi koncepciót és kérdéseket fedi le:

1. Tisztában lenni azzal, hogy minden média „konstruált” – emberek által alkotott, akik saját maguk döntenek el, hogy mit foglalnak bele, és azt hogyan prezentálják.
2. Mindig feltenni a kérdést: „Ezt ki készítette, és miért?”
3. Mindig feltenni a kérdést az általunk gyártott tartalmak esetén: „Ez az üzenet milyen hatással lesz másokra?”

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megtanulni**, hogy a szavak és képek **kombinációjából** alkotjuk a jelentést.
- ✓ **Megérteni**, hogy a képaláírás megváltoztathatja a kép üzenetét.
- ✓ **Belátni**, milyen erőteljesek a szavaid, különösen képekkel kombinálva.
- ✓ **Megérteni**, hogyan lehet valakiből felelősségteljes tartalomgyártó.
- ✓ **Rászokni** arra, hogy kérdezzünk: „Ki posztolta ezt, és miért?”

## Beszéljük meg!



### Hogyan tudja megváltoztatni a szöveg a képet?!

A szavakkal kombinált képek erőteljes kommunikációs eszközök. Képzeld el egy lángoló házat ábrázoló hírfotót! Az egyik képaláírás szerint: „A családnak odalett a háza, de mindenki biztonságban kimenekült, a család kutyája is.” Ez elég borúsan hangzik, és egy kicsit rémisztő is talán, nem? De mi lenne a helyzet, ha az alábbi képaláírás szerepelne a kép alatt: „A tűzoltóság felgyújtott egy üres épületet, hogy gyakorlatozzanak az új tűzoltóberendezésekkel.” A képen nem változott semmi, még mindig egy lángoló ház szerepel rajta, de máris másképp látod a helyzetet. Talán még biztonságban is érzed magad, és nem félsz.

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Ld. következő oldal

Ossza fel az osztályt kisebb csoportokra. A csoportok felének a pozitív képaláírásokkal ellátott képeket adja oda, míg a másik felének azokat, amelyeken a negatív képaláírás szerepel. Ne árulja el a tanulóknak, hogy két különböző változatot osztott ki nekik!

### 1. Képek és szavak

Nézzétek meg a képeket! A csoportotok mutassa be a képen látható személyeket! Milyen embereknek tűnnek nektek? Szeretnétek velük időt eltölteni, bevásárlókat őket a csapatotokba? Miért igen vagy miért nem?

Gyorsan ki fog derülni, hogy a csoportok különböző képaláírásokkal ellátott képeket kaptak. Mindkét csapat tartsa fel a képeket, hogy a többiek is lássák a különbséget.

Végül röviden vitassátok meg a következőt: Hogyan mutatkozik meg itt a szavak gondolatformáló ereje?

### 2. Még mindig nem egyértelmű?

Vessetek egy pillantást további példákra (lásd a „Hogyan változtathatja meg a szöveg a képet?” feladatlapot).

### Szükséges kellékek:

- Képek az iskola tanáraitól és dolgozóiról, hétköznapi tevékenységeik közben. 2–3 héttel a feladat előtt gyűjtsön össze néhány digitális képet, vagy kérje meg a tanulókat, hogy ők gyűjtsenek össze ilyen képeket, anélkül, hogy elárulná, hogy ennek milyen szerepe lesz a feladat során (természetesen mindezt a fotóalany engedélyével).

Ha ez nem lehetséges, összegyűjthet életkornak megfelelő képeket magazinokból vagy hírforrásokból.

- **Választható:** Gyűjtsön az osztály minden tanulójáról legalább egy képet.
- Feladatlap: „Sportképek”
- Feladatlap: „Hogyan változtathatja meg a szöveg a képet?”

Gondolkozzatok el azon, hogy milyen érzés lehet egy olyan üzenetet látni vagy kapni, amelyben az egyik negatív képaláírással ellátott kép szerepel! A negatív üzenetek küldése és fogadása nem csak a képen lévő személyt bántja. A képeket néző többi emberben is kényelmetlen érzést kelthet.

Mit tennél, ha ilyen üzenetet vagy képet kapnál? Mindig van választásod.

Az alábbiakat teheted:

- Úgy döntesz, hogy nem osztod tovább a képet, vagy...
- Közlöd az üzenet küldőjével, hogy nem szeretnél több olyan képet kapni, amellyel bántani akarnak másokat, vagy...
- Támogatást nyújtasz a képen szereplő személynek azzal, hogy biztosítod arról, hogy te tudod, hogy mindez nem igaz, vagy...
- Mind a három fenti opció.

Vagy akár küldhetsz egy pozitív üzenetet is. Nem válaszként, hanem egyszerűen csak egy saját pozitív üzenetet. Pozitív üzenetek láttán és hallatán a képen szereplő személy érzi, hogy támogatják. Ez másokat is jó érzéssel tölthet el, és arra ösztönözhet, hogy ők is elküldjék saját pozitív üzeneteiket.

### 3. Valaki a sulinkból

*A tanár véletlenül kiválaszt egy fényképet az iskola dolgozóinak összekevert fotói közül.*

Fogalmazzatok meg különféle képaláírásokat. Első körben olyanokat találjatok ki, amelyek boldoggá és büszkévé tennék a képen látható személyt. Hány különböző képaláírást tudtok kitalálni?

Most beszéljessünk egy kicsit a vicces képaláírásokról. Van különbség aközött, ami számodra vicces, és amit a képen látható személy is viccesnek talál? Van különbség egy olyan vicc között, ami kedves és **mindenki** számára humoros, és egy olyan között, amely kifiguráz másokat, és csak néhány embernek „vicces”?

Írjatok képaláírásokat a fenti példákra, majd mindannyian válasszunk olyan képaláírásokat a fotókhoz, amelyek egyszerre viccesek és kedvesek, és nem sértik a képen szereplő személyt!

Gyakoroljatok tovább az iskolából ismert más személyek képeivel! Kaptatok valami ötletet kedvességre és figyelmességre a társaitok által írt képaláírásokból?

### 4. Kollázs az osztályról

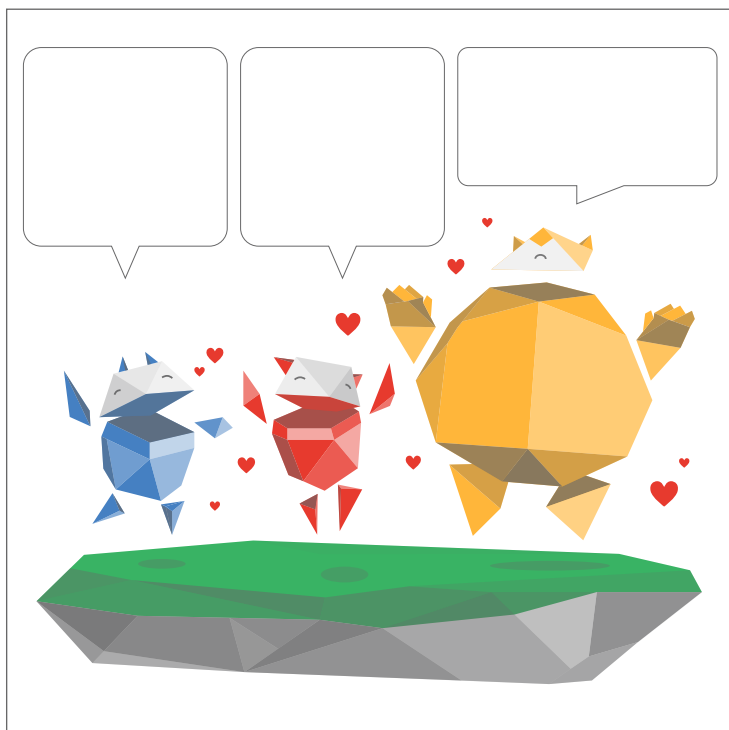
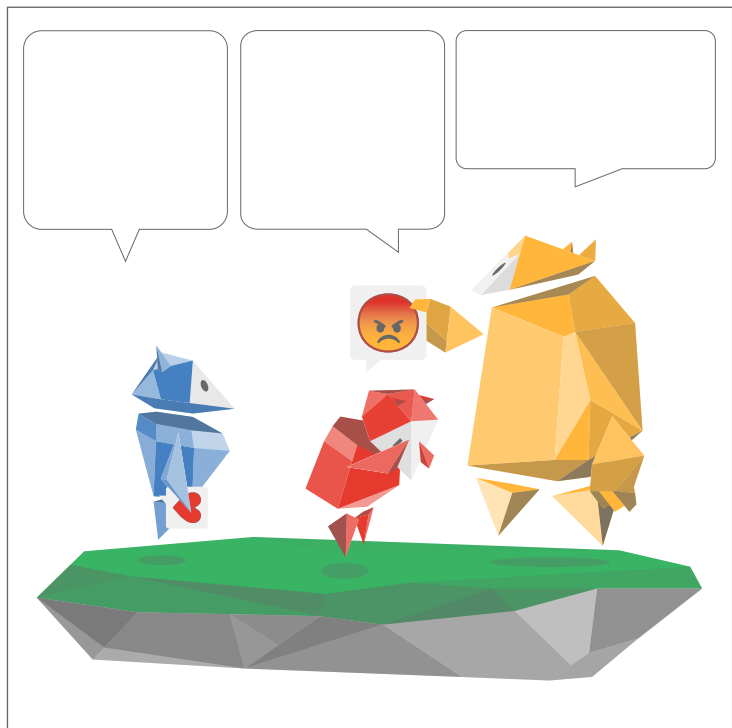
Készítsetek egy képkollázst az osztálytársakról, és mindegyik képhez írjatok egy pozitív képaláírást!

## Tanulság

A képaláírások megváltoztathatják egy képről alkotott véleményünket és érzéseinket, vagy akár az üzenetet is, amit gondolunk, hogy a kép közvetít. Állj meg egy pillanatra, mielőtt képaláírással ellátott képet posztolnál, és gondold bele abba, hogy a posztod milyen érzéseket kelt majd másokban! Mielőtt pedig elfogadnál mások által posztolt képeket és képaláírásokat, tedd fel magadnak a kérdést: „Ki posztolta, és miért?”

## Ráadás

Próbálja ki a következő kísérletet! Ossza ki ezt a rövid képregényrészletet, amelyből minden szöveget kitöröltünk. Kérje meg a tanulókat, hogy mindenki önállóan írjon a buborékokba, annak megfelelően, hogy milyen történetet lát bele a képbe. Hasonlítsák össze az eredményeket. Mindenki ugyanarra a történetre gondolt vagy ugyanazokat a szavakat írta le? Miért nem? Mit bizonyít ez a kísérlet a szóhasználatunkról, amikor kontextust akarunk teremteni vagy meg akarjuk érteni, hogy „miről szól” egy kép?



# Sportképek



Szuper!



Magamutogató!



Szuper!



Magamutogató!

# Hogyan változtathatja meg a szöveg a képet?



Ez az eredeti műalkotás végzett az első helyen.



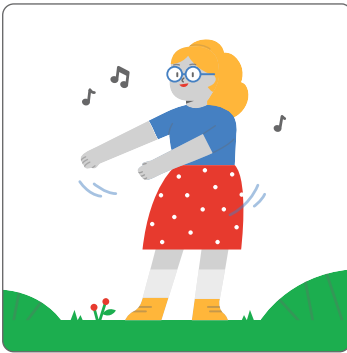
Pacahegyek a vásznon.



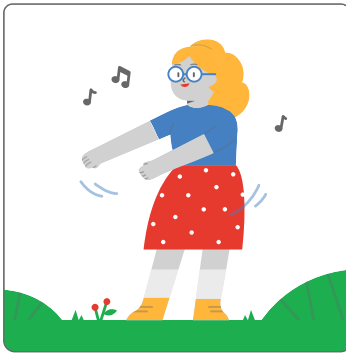
Felfedeztem egy új fajt!



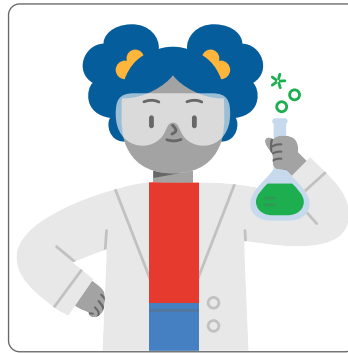
Nyami, vacsora!



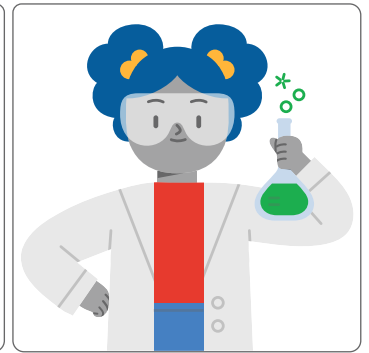
Siker!



Ciki, még a közelében sem voltál!



A világ legifjabb tudósa!



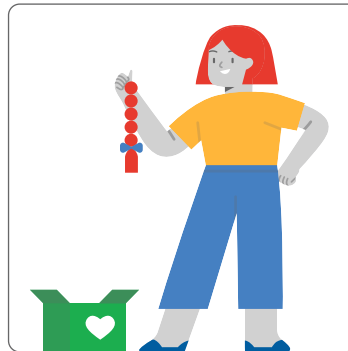
Kocka a köbön #ultragaz



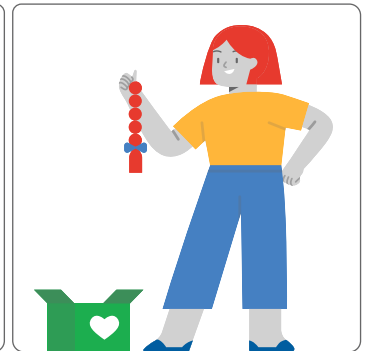
Végre van saját telefonom!



Megkaptam anya régi lepukkant telóját. :/



Megnővesztettem a hajamat és egy rákbetegnek adományoztam. <3



A LEGROSSZABB. SÉRÓ. A VILÁGON.

# Interland: Kedves Királyság

Az érzések és hangulatok ragadósak – a pozitívak és a negatívak is! A napsütötte városban elszabadultak a bántalmazók, és negatív érzésekkel árasztanak el mindent. Tiltsd le, és jelentsd őket, hogy megállítsd az átokfutásukat, és légy kedves a többi Netkalandorral, hogy újra nyugodt és békés legyen az ország!

Nyiss meg egy böngészőt a számítógépeden vagy a mobilszközödön (pl. tableteden), és látogass el a [https://beinternetawesome.withgoogle.com/hu\\_hu/interland/kedves-kiralysag](https://beinternetawesome.withgoogle.com/hu_hu/interland/kedves-kiralysag) oldalra!

## Témák megvitatásra

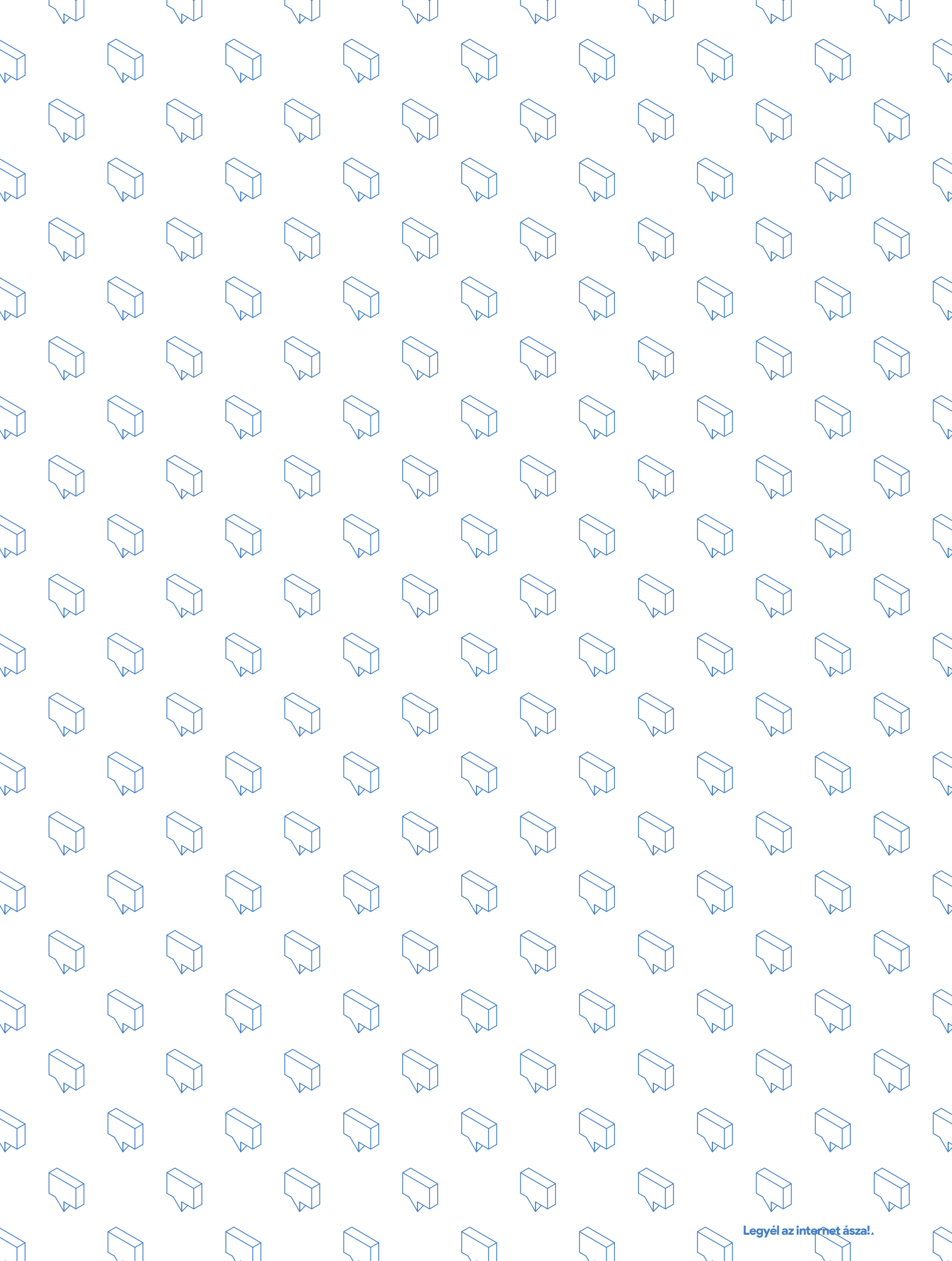


A tanulók játsszanak egyet a Kedves Királyság játékkal, majd az alábbi kérdésekkel ösztönözzé őket vitára a játék tanulságairól. A játék általában akkor a leghasznosabb, ha egyedül játsszák, de párba is rendeződhetnek a gyerekek. Ez főleg a fiatalabb tanulók esetében lehet különösen célravezető.

- Melyik szituációval tudsz leginkább azonosulni a Kedves Királyságban, és miért?
- Mesélj egy olyan alkalomról, amikor kedvességet mutattál mások felé online!
- Milyen helyzetben lenne megfelelő lépés letiltani valakit az interneten?
- Milyen helyzetben lenne megfelelő lépés jelenteni valakinek a viselkedését?
- Szerinted miért hívják a Kedves Királyság szereplőjét bántalmazónak? Mutasd be ennek a szereplőnek a személyiségét, és hogy tettei miként befolyásolják a játékot!
- Szerinted ezután a játék után másképp fogsz viselkedni másokkal? Ha igen, min változtatsz majd?



## This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.



# Ha kétséged van, beszélj róla!

## A bátor internethasználat meghatározása és támogatása

### A lecke áttekintése

1. lecke	Mit jelent bátornak lenni?	ML	2-6. évfolyam
2. lecke	Szemlélőből segítő	SEL	2-6. évfolyam
3. lecke	Többféleképpen is segíthetsz!		2-6. évfolyam
4.1 lecke	Ha nyugtalanító dolgokat látsz: Mit tegyél?	SEL	2-3. évfolyam
4.2 lecke	Ha nyugtalanító dolgokat látsz az interneten: Mit tegyél?	SEL	4-6. évfolyam
5.1 lecke	Mit tehetsz, ha gonosz dolgokat látsz a képernyőn?	SEL	2-3. évfolyam
5.2 lecke	Hogyan kezelheted a gonosz magatartást az interneten?	SEL	4-6. évfolyam
6. lecke	Mikor kérj segítséget?		2-6. évfolyam
7. lecke	Jelentsd online is!		2-6. évfolyam

### Témák

Fontos, hogy a gyerekek megértsék, hogy nincsenek egyedül akkor sem, ha egy számukra kellemetlen tartalommal találkoznak az interneten – kiváltképp, ha ez a tartalom őket vagy egy számukra fontos személyt bánt. Először is, soha ne habozzanak ilyenkor segítséget kérni valakitől, akiben megbíznak. Másodszor, jó ha tudják, hogy vannak lehetőségeik. Többféleképpen lehet a bátorságot kimutatni, és a tettek mezejére lépni.

### A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megérteni**, hogy mely szituációkban kell segítséget kérni vagy szólítani egy olyan felnőttnek, akiben megbíznak.
- ✓ **Átbeszélni**, hogy milyen lehetőségeik vannak a bátor viselkedésre, és miért fontos bevonni a felnőtteket is bizonyos helyzetekbe.

### Hivatkozott szabványok

**ISTE oktatói szabványok:** 1c, 2c, 3a, 3b, 3c, 4b, 5a, 5b, 6a, 6b, 6d, 7a  
**ISTE tanulói szabványok, 2016:** 1c, 2b, 3d, 4d, 6a, 7a, 7b, 7c  
**AASL tanulmányi szabványok:** I.a.1, I.b.1, I.b.2, I.c.1, I.c.2, I.c.3, I.d.3, I.d.4, II.a.1, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, II.d.1, II.d.2, II.d.3, III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.a.2, IV.b.3, V.a.2, V.a.3, V.c.1, V.c.3, V.d.1, V.d.2, V.d.3, VI.a.1, VI.a.2, VI.a.3, VI.d.1, VI.d.3

# Ha kétséged van, beszélj róla!

## Szószedet

### 1. lecke

**Média:** Eszköz arra, hogy valamit (ötletet, koncepciót, üzenetet, információt stb.) kommunikáljunk. Példák a médiára: tévé, könyv, újság, az internet, egy kamion oldala, póló, bármi, amin információ szerepel, akár csak egy logó is.

### 2. lecke

**Bántalmazó:** A bántalmazást vagy zaklatást folytató személy. Bár szokták őket „zaklatónak” hívni, a zaklatással foglalkozó szakemberek azt tanácsolják, hogy senkit se címkézzünk fel így.

**Zaklatás:** Gonosz vagy kegyetlen magatartás, ami ismétlődik, és célja az elkövetőnél sérülékenyebb személy bántása (testileg, érzelmileg vagy társas helyzetekben). Az internetes zaklatás az ilyen magatartás digitális formája.

**Tétlen szemlélő:** Olyan személy, aki tanúja a bántalmazásnak vagy zaklatásnak, felismeri a helyzetet, ám nem lép közbe.

**Bántalmazás:** Sokféle agresszív vagy sértő magatartást lefed, a zaklatásnál tágabb fogalom, és nem feltétlenül ismétlődik vagy irányul egy sebezhetőbb személy felé.

**Célpont:** A zaklatást elszenvedő személy, az áldozat.

### 4. lecke

**Elutasítási készség:** Olyan készségek, amelyeket azért tanítanak a gyerekeknek, hogy el tudják kerülni a nem biztonságos online helyzeteket, tartalmakat vagy viselkedéseket, és megértsék, hogy a visszautasítás az önbecsülés egyik megnyilvánulása.

### 2. és 4. lecke

**Bizalom:** Erős meggyőződés valakinek vagy valaminek a megbízhatóságáról, igazmondásáról vagy rátermettségéről.

### 2., 4., 6. és 7. lecke

**Visszaélés jelentése:** Egy közösségimédia-felület online eszközeivel vagy rendszerén keresztül jelenteni a bántalmazást, zaklatást, fenyegetést vagy más ártalmas tartalmat, amely jellemzően megszegi a szolgáltató szolgáltatási feltételeit vagy közösségi alapelveit.

### 6. lecke

**Bátor:** Tettre kész, de nem feltétlenül vakmerő. Elsősorban azokat tartjuk bátornak, akik bár tartanak vagy félnek valamitől vagy valakitől, mégis megteszik a szükséges lépéseket.

**Diákérdek-képviselő:** Hatékonyabb, mint ha csak egy diák emelné fel a hangját valami ellen. Lehetőség a tanulók számára a közös cselekvésre, változások elindítására, önmaguk és társaik védelmére, a közös kiállásra önmaguk vagy mások mellett. Gyakran tekintik a civil jogok részének.

# Mit jelent bátornak lenni?

Gondolkodjunk arról, miként befolyásol minket a média: A tanulók nevezzenek meg valakit, aki valami olyat tett, amit bátornak tartanak. Kérje meg őket, hogy alaposabban gondolják át a választásukat, és azt, hogy honnan ered a bátorságról kialakított képük, majd ezt beszéljék meg egymás között.

**Médiaműveltségi háttér tanárok számára:** Mindannyian tudjuk, hogy az emberek gondolkodását a média nagyban befolyásolhatja. Segítsen a tanulóknak erre jobban rávilágítani. Nagyon hasznos, ha „beszélnek róla”: gondolkozzanak együtt hangosan, hogy ez miként történik. Néhány fontos szempont, amelyet figyelembe kell venni a lecke tanításakor:

- A gondolkodásunkat minden befolyásolja, amit látunk, hallunk és olvasunk.
- A látottakat saját élményeink alapján értelmezzük, így fordulhat elő, hogy két ember ugyanabból az üzenetből két teljesen különböző dolgot szűr le.
- Legalább annyit (ha nem többet) tanulunk a képekből, mint a szavakból.
- A médiaműveltség segít küzdeni a sztereotípiák ellen, azzal, hogy rávilágít a mintákra – kiváltképp az ismétlődésre, és megkérdőjelezi azokat. Például, ha azok a hősök, akiket mindig látunk, egytől egyig férfiak, úgy vélhetjük, hogy a hősök nagy valószínűséggel hímneműek, még akkor is, ha kifejezetten senki sem **állítja**, hogy nők nem lehetnek hősök (az információ hiányára is oda kell figyelni).

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Átgondolni**, hogy mit jelent bátornak lenni, beleértve azt is, hogy mit jelent bátornak lenni az online térben.
- ✓ **Meghatározni**, hogy honnan ered a bátorságról kialakított képünk.
- ✓ **Rendszeresen rákérdezni**: „Vajon mi maradt ki?”

## Beszéljük meg!



Amikor a bátorságra gondolsz, vajon a filmekből ismert superhősök jutnak az eszedbe vagy a tűzoltók? Ezek mind remek példák, de ne felejtse el, hogy **te** is lehetsz bátor!

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Egy papírlap és íróeszköz minden gyereknek
- Tábla vagy egyéb eszköz, hogy mindenki láthassa a listát, amit ír
- 3 nagy címke nagy betűkkel minden kategóriához, hogy mindenki láthassa 2–3 méter távolságból: „Médiából ismert karakter” (nem valós személy); „Személyesen ismerem”; „Hallomásból ismerem” (a történelemből vagy a hírekből)

Először ragasszon ki egy-egy papírlapot a tanterem három különböző pontjára.

### 1. Ma a bátorságról lesz szó

Pár másodperc gondolkodást követően írd le valakinek a nevét (ha nem tudod a nevét, akkor a foglalkozását), aki valami olyasmit tett, amit bátornak tartasz. Az illető lehet valós vagy kitalált személy, élő vagy olyasvalaki, aki már nem él. Ne mutasd meg senkinek, hogy mit írtál... egyelőre.

### 2. Könnyen vagy nehezen jutott eszedbe valaki?

Állj fel, ha könnyen! Ha nehezen, mit gondolsz, miért? Sokat beszélgetünk a bátorságról, vagy nem annyira gyakran? Általában hol látsz vagy hallasz valakiről, aki bátran cselekedett?

### 3. A nagy leleplezés

Most pedig felfedheted, hogy te melyik személyt vagy karaktert választottad.

Folytatás a következő oldalon →

Menj oda ahhoz a papírlaphoz, amelyik az általad választott kategóriát jelöli.

Beszélgessünk! Figyeld meg, hogy hányan választottak olyan karaktert, akit a médiából ismernek, vagy olyan valós személyt, akit ugyancsak a médiából (például könyvből vagy filmből) ismernek. Mit mond ez el neked arról, hogy honnan ered a bátorságról kialakított képük?

A médiának forgalmat kell generálnia, és ezt csak úgy tudja, ha **minél inkább** bevonzza a figyelmünket. A média a bátorság **legdrámaibb**, akcióval teli formáját mutatja be. Így sok superhőst, rendőrt, orvost és katonát látunk. Ők mind remek példaként szolgálhatnak, de ettől még nem látjuk a teljes képet, ugye? Mindig érdemes feltenni magunknak a kérdést: „**És mi maradt ki?**”

Milyen más példák vannak a bátorságra? Még hol máshol hallottál arról, mit jelent bátornak lenni?

#### 4. Fedj fel még többet!

A csoportodban fejtse ki a választásod okát: Mitől bátor az általad választott személy? Volt valami különbség a valós személyek és a médiában szereplő karakterek által véghez vitt bátor cselekedetek között? Ha igen, milyen különbségeket véltél felfedezni?

*Néhány perces csoportos megbeszélést követően az osztály ismét közösen dolgozik a táblánál vagy a flipchartnál. Jegyzeteljen...*

Gondolkozzatok el a következőkön:

- Volt valaki, aki olyan személyt választott, aki fizikai veszélytől mentett meg másokat? (Emeld fel a kezedet minden kérdésnél, amelyiknél „igen” a válaszod!)
- Volt valaki, aki olyan személyt választott, aki zaklatás áldozatai mellett állt ki? A legtöbb ember egyetért abban, hogy bátor az, aki valakit a fizikai veszélytől ment meg, főleg, ha közben magát is veszélybe sodorja.
- De mi a helyzet azzal, aki másokat attól ment meg, hogy sérüljenek az érzései? Vagy aki kedves és támogató azzal, akinek már **sérültek** az érzései? Ő is bátor?
- És ha olyasmit kell jelentened, amitől nagyon kényelmetlenül érzed magad? Amikor nem tudod, hogyan fog reagálni a felnőtt, akinek elmondod? Az is bátorság?

Tegyétek fel a kezeteiket, ha tudtok olyan embert mondani, aki az utóbbi módon bizonyította a bátorságát, vagy ha tudtok mondani példát egyéb bátor megnyilvánulásra! Nagyon szeretném hallani az ötleteiteket!

**Választható:** Ossza fel ismét három részre a termet, de ezúttal az alábbi kategóriákkal:

- a) A papíromon szereplő személy nő.
- b) A papíromon szereplő személy férfi.
- c) A papíromon szereplő személy semleges.

Amikor a bátor szóra gondolsz, egy férfi vagy fiú képe jelenik meg előtted? Esetleg egy nőé vagy lányé? Hogy néz ki a „női” bátorság? Különbözik valamiben a „férfi” bátorságtól? Miért gondolod így?

#### 5. Vitassátok meg, mit jelent bátornak lenni!

Olvasd át figyelmesen a listát, amelyet összeírtál a bátorságról! Beszélgetsetek!

- El tudod képzelni, hogy te magad is megteszed a listán szereplő dolgok valamelyikét?
- El tudsz képzelni egy olyan helyzetet, amelyben a kedvesség egyben bátorság is?
- Mi a helyzet az **online** térrel (vagy a telefonhívásokkal)? El tudsz képzelni olyan helyzetet, amikor az online térben viselkedsz bátran?

---

## Tanulság

A bátorság nem más, mint kockázatot vállalni azért, hogy segítsünk másokon. Bármilyen módon. A média befolyásolhatja a gondolkodásmódunkat, például, hogy mit tartunk bátor tettnek, de nem mindig mutatja meg a teljes képet. Ezért segít, ha feltesszük a kérdést: „Mi vagy ki maradt ki?” Az online térben is gondolnunk kell arra, hogy szükség esetén kockázatot vállaljunk, hogy megmentünk másokat az érzelmi sérüléstől. Mindannyian **sokféleképpen** dönthetünk úgy, hogy bátrak leszünk.

# Szemlélődőből segítő

A tanulók gyakorolják a zaklatásos szituáció négy szerepkörének beazonosítását (zaklató, célpont, tétlen szemlélődő és támogató szemtanú), és megtanulják, mi a teendő, ha ők maguk lesznek szemtanúk.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Felismeri** az online bántalmazást és zaklatást.
- ✓ **Felméri**, hogy mit jelent tétlen szemlélődőnek vagy támogató szemtanúnak lenni az online térben.
- ✓ **Elsajátítani** különböző technikákat a zaklatás kezelésére, ha annak szemtanúi leszünk.
- ✓ **Tisztában lenni** azzal, hogyan kell viselkedni, ha minket ér bántalmazás.

## Beszéljük meg!



### Miért fontos a kedvesség?

Sosem szabad elfelejtenünk, hogy minden felhasználónév, online karakter és avatar mögött egy valódi ember áll, valódi érzelmekkel. Úgy kell bánnunk velük, ahogyan mi is szeretnénk, hogy bánjanak velünk. Zaklatás esetén általában négy kategória van, amelybe a szituáció szereplői besorolhatók.

- A **bántalmazó**, aki a zaklatást elköveti.
- A zaklatás **áldozata**, vagyis a **célpont**.
- A szituáció szemtanúi, akik nem avatkoznak közbe, ők a **tétlen szemlélődők**.
- Azok a szemtanúk, akik igyekeznek pozitívan közbeavatkozni, a segítők. És ugye **te** tudod, minek hívják őket? **Támogató szemtanúnak**, igaz?

Ha te magad vagy a zaklatás vagy bármilyen más ártó online magatartás célpontja, a következőket teheted:

### Ha én vagyok a célpont, a következőket tehetem:

- Nem válaszolok
- Letiltom a zaklatót
- Kiállok magamért (ez nem azt jelenti, hogy bosszút állsz, mert a bosszú bosszút szül)
- Jelentem: elmondom a szüleimnek, tanáromnak, testvéremnek vagy valakinek, akiben megbízok, és az alkalmazás vagy a szolgáltatás „jelentés” funkciójával jelentem a bántalmazó bejegyzést, hozzászólást vagy képet

Ha bántalmazás vagy zaklatás szemtanúja leszel, dönthetsz úgy, hogy közbeavatkozol, és jelented a kegyetlen viselkedést akár online, akár offline. A szemlélődők nem mindig próbálják megakadályozni a zaklatást vagy segíteni a célpontot, de dönthetsz úgy, hogy támogatsz az áldozatot és nyilvánosan vagy privátban kiállsz mellette kedvességgel vagy pozitív hozzáállással.

### Szemlélődőként úgy segíthetsz, hogy...

- megtalálom a módját, hogy az áldozatot személyesen, telefonon, SMS-ben vagy más direkt üzenetben támogatom
- nyilvánosan támogatom az áldozatot úgy, hogy valami kedveset mondok róla a durva kommentre vagy posztra reagálva
- beszerzek néhány barátot, hogy a zaklatott személyt „elárasszuk kedvességgel”, és írjunk róla jó sok kedves hozzászólást (ugyanakkor semmi csúnyát a bántalmazóról, hiszen a cél a példamutatás, és nem a bosszúállás)



- felhívom a figyelmet egy kommentben vagy válaszban megjelenő sértő viselkedésre (ne feledd, hogy a viselkedésre hívd fel a figyelmet, ne pedig a személyre) – ha ez neked így rendben van, és biztonságosnak érzed
- nem fokozom a drámát azzal, hogy megosztom másokkal is a sértő bejegyzést
- jelentem a zaklatást: szólok valakinek, aki tud segíteni, például egy szülőnek, tanárnak vagy az iskolapszichológusnak

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Szemlélődő segítő” (tanulónként egy)

### Válaszok az egyes szituációkra a feladatlapon:

- 1. szituáció:** Sz, S, Sz (mert nem segíti a helyzetet), S, S
- 2. szituáció:** S, Sz, S, S
- 3. szituáció:** S, S, Sz, Sz, S
- 4. szituáció:** A válaszok itt töltődnek!

**Lehetséges módosítás a 2. és 3. évfolyam számára:** Lehet, hogy a feladatlapon lévő szituációk túl hosszúak ahhoz, hogy a tanulók önállóan vagy csoportokban olvassák el azokat. Lehet, hogy jobb, ha felolvassa a szituációkat az osztálynak, és közösen megbeszéljük azokat. Várja meg, hogy az osztály magától is kitalálja-e az alábbi helyes válaszokat, mielőtt felolvassák azokat. (És ne feledje, hogy ha a 2. és 3. osztályosok még nem tapasztaltak ilyen helyzeteket, lehet, hogy van idősebb testvérük, aki igen, úgyhogy azt is megbeszélhetik.)

### 1. Szemlélődő vagy segítő?

Miután megbeszéljük a fenti szerepeket, ossza ki a feladatlapot, és adjon 15 percet a tanulóknak, hogy elolvassák a három szituációt és kategorizálják a válaszokat (ha van rá idő, az osztály közösen kitalálhat egy 4. helyzetet is).

### 2. Segítők az iskolában és az online térben

Beszélgék meg a fenti válaszokat! A beszélgetés elején vagy végén kérdezze meg a tanulókat, hogy miért jó az, ha vannak támogató szemtanúk körülöttünk az iskolában és az online térben is.

### 3. Beszélgetés

Ha marad idő, kérdezze meg a tanulókat, hogy mely reakciókat volt nehéz besorolni valamelyik kategóriába, és miért. Kezdeményezzen beszélgetést erről is!

## Tanulság

Kiállhatsz másokért, jelentheted a bántalmazást, vagy figyelmen kívül is hagyhatod, hogy ne erősítsd tovább: a lényeg, hogy – a helyzettől függően – számos lehetőség áll a rendelkezésedre. Egy kis kedvességgel a legrosszabb dolgot is jóra lehet fordítani.

# Szemlélődő segítő

Most már tudod, hogy a szemlélődő bármikor használhatja a kedvesség varázserejét, hogy kiálljon másokért, és segítsen a zaklatás áldozatain. Az alábbi 3 jelenet egy-egy példa az online zaklatásra és bántalmazásra. Mindegyiknél ott van egy sor válaszlehetőség is. Természetesen nincs egyetlen helyes út, (néha az segít a **legtöbbet**, ha több dolgot is teszünk). Az alábbi válaszokat vagy egy szemlélődő, vagy egy segítő adná. Olvassátok el a válaszokat, és döntsétek el, hogy melyik melyik. A szemlélődő válasza mellé írjátok, hogy „Sz”, a segítő válasza mellé pedig azt, hogy „S”!

*Ha marad idő, beszéljünk meg, hogy melyiket volt nehéz beazonosítani, és miért. Másik lehetőség: A tanulók kitalálhatnak egy 4. helyzetet is, akár olyasmit, ami az iskolában történt meg. Az osztály közösen adjon válaszokat a szemlélődő és a segítő szempontjából is.*

## 1. szituáció:

Egy barátod elhagyta a telefonját az iskolai sportpálya ivókútja mellett. Valaki megtalálta, és körbeküldött róla egy igazán sértő üzenetet egy iskolatársatokról egy csomó embernek az iskolai focicsapatban, mintha a barátod küldte volna az üzenetet. Ugye tudjátok mit jelent másnak a „megszemélyesítése”? Az, aki megtalálta a barátod telefonját, és az ő nevében küldte az üzenetet, megszemélyesítette a barátodat, az áldozat pedig azt mondta a barátodnak, hogy undok, pedig nem is ő küldte az üzenetet. Senki nem tudja, hogy valójában ki küldte a sértő üzenetet. Te...

- ☐ sajnálsz a barátodat, de nem csinálsz semmit, mert senki nem tudja, ki küldte a sértő üzenetet.
- ☐ megkeresed az illetőt, akiről az üzenetet küldték, elmondod, hogy nem a barátod küldte, megkérdezed, hogy érzi magát és segíthetsz-e bármiben.
- ☐ még jobban fokozod a drámát azzal, hogy megosztod a sértő üzenetet további barátokkal.

**Megjegyzés az oktatóknak:** Lehet, hogy ez nehéz lesz a tanulók számára, ami azt jelenti, hogy okosak, mert ez egy nehéz feladat. Ez nem tisztán szemlélődés vagy segítség, mivel valószínűleg csak tovább ront a helyzeten. Érdemes megbeszélni.

- ☐ te és a barátod megkértek mindenkit a focicsapatban, hogy posztoljanak dicsérő dolgokat a célponttá vált iskolatársatokról.
- ☐ te és a barátod névtelenül jelentitek az incidenst az iskolaigazgatónak, jelezve neki, hogy mindenkinek tudnia kell a megfelelő biztonsági beállításokról és a képernyőzár használatáról.

---

## 2. szituáció:

A tanárotok létrehozott egy osztályblogot magyar nyelv témában, hogy az osztály gyakorolja a posztok fogalmazását, szerkesztését és a kommentelést. Másnap azonban hiányzik az iskolából, mert lebetegedett, és a helyettesítő tanár nem veszi észre, hogy a blogban a dolgok rossz irányba fordultak: valaki durván sértő kommenteket posztolt az egyik osztálytársatokról. Te...

- ☐ a komment alá írod, hogy „ez egyáltalán nem oké, én \_\_\_\_\_ barátja vagyok, és abszolút nem igaz, amit írsz”.
- ☐ nem foglalkozol vele, ameddig a tanárod vissza nem tér.
- ☐ ráveszed néhány másik osztálytársadat, hogy kedves és barátságos kommenteket írjanak a célponttá vált osztálytársról.
- ☐ jelzed a helyettesítő tanárnak, hogy rossz dolgok történnek az osztályblogban, és erről szólnia kellene a tanároknak.

---

## 3. szituáció:

Van egy online játék, amivel sok barátod szokott játszani. Általában a játék közbeni csetelésben arról van szó, hogy mi történik éppen a játékban. Néha természetesen kicsit eldurvul a helyzet, de rendszerint ez nem több, mint ártatlan rivalizálás, és semmi rossz nincs benne. Egy alkalommal azonban az egyik játékos igazán durva dolgokat ír a játékban részt vevő egyik barátodról, és nem akarja abbahagyni. Még másnap is folytatja a zaklatást. Te...

- ☐ felhívod a barátodat, és elmondod neki, hogy ez neked sem tetszik, majd megkérdezed, hogy szerinted mit kellene csinálnotok.
- ☐ felhívsz mindenkit, akiről tudod, hogy részt vesz a játékban (természetesen előtte szólsz erről a barátodnak), hátha rá tudod venni őket, hogy elutasítsák ezt a fajta viselkedést.
- ☐ úgy döntesz, hogy kivársz, hátha abbahagyja. Ha mégsem, talán majd akkor teszel valamit.
- ☐ egy rövid időre kiszállsz a játékból.
- ☐ megnézed a játék közösségi szabályait, és ha a zaklatás nem engedélyezett, jelented a játék bejelentő rendszerén keresztül.

---

## 4. szituáció:

Találjatok ki egy életszerű szituációt az osztállyal egy olyan esemény alapján, amelyről valamelyikőtök hallott már, majd találjatok ki tétlen és támogató szemlélővel kapcsolatos válaszokat, hogy egyértelműen megmutassátok, értitek azt, amiről beszélünk.

# Többféleképpen is segíthetsz!

A tanulók sokszor segíteni szeretnének a zaklatás áldozatának, ám nem tudják, hogyan. Ez a feladat megmutatja, hogy több lehetőségük is van, példákat nyújt és lehetőséget kínál, hogy a saját válaszukat is megadják.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megérteni**, hogy a saját döntésünk, ha kiállunk valaki mellett.
- ✓ **Megtanulni**, hogy többféleképpen lehet segíteni egy adott helyzetben.
- ✓ **Megválasztani**, hogy melyik megoldás biztonságos és megfelelő az adott helyzetben.
- ✓ **Kidolgozni** a saját reakciónkat egy adott helyzetre.

## Beszéljük meg!



Ha azt látod, hogy valaki sértő módon viselkedik a másikkal az online térben – megszegényíti vagy kirekeszti, kifigurázza, nem tiszteli, megbántja stb. –, mindig van választási lehetőség. Először is dönthetsz úgy, hogy nem nézed tétlenül, hanem kiállsz az áldozat mellett. Másodsorban, ha úgy döntesz, hogy mellé állsz, több lehetőség közül is választhatsz.

**A legfontosabb, hogy tudd, már az is nagy segítség a bajba jutott számára, ha meghallgatod, amikor szomorú, hisz ez jelzi számára, hogy van, aki figyel rá.**

Tudnod kell, hogy nem mindenkinek megy az, hogy kiálljon valaki mellett **a nyilvánosság előtt**. Ez az online térre és az ebédlőre egyaránt igaz. Ha te képes vagy erre, akkor hajrá! Az alábbiakat teheted:

- Felhívhatod a figyelmet a bántó viselkedésre (ne a személyre), akkor, amikor történik, és elmondhatod, hogy ez nem oké.
- Mondhatsz valami szépet, kedveset az áldozatról egy posztban vagy kommentben később.
- Összegyűjtheted a barátaidat, hogy együtt dicsérjétek a célpontot az online térben is.
- Offline meghívhatod az áldozatot, hogy menjetek együtt a játszótérre vagy sétálni vagy üljön melléd ebéd közben.

Ha nem szívesen teszed mindezt a nyilvánosság előtt, az sem baj. Támogathatod az arra rászoruló **négyszemközt** is. Az alábbiakat teheted:

- Megkérdezheted SMS-ben vagy más direkt üzenetben, hogy hogyan érzi magát.
- Mondhatsz neki valami kedveset vagy dicsérőt, akár névtelen posztban, kommentben vagy direkt üzenetben is (ha olyan platformot használsz, ahol névtelen tudsz maradni).
- Egy csendes helyen négyszemközt mondd meg neki, hogy felhívhat vagy beszélhet veled iskola után.
- Elmondhatod, hogy nem értesz egyet a sértő viselkedéssel, és megkérdezheted, hogy van-e kedve a történekről beszélgetni.

Teljesen mindegy, hogy melyik módját választod a támogatásnak, nyilvánosan és négyszemközt is **jelezheted**, amit láttál. Megteheted mindezt egy honlapon vagy applikáción keresztül, vagy szólhatsz egy felnőttnek is, akiről tudod, hogy segíteni fog a helyzeten.

---

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Egy tábla vagy flipchart, amelyre a tanulók post-it cetliket ragaszthatnak
- Feladatlap: „Többféleképpen is segíthetsz!” (tanulónként vagy legalább csoportonként egy)
- Post-it cetlik a csoportok számára

**Lehetséges módosítás a 2. és 3. évfolyam számára:** Lehet, hogy a feladatlapon lévő szituációk túl hosszúak ahhoz, hogy a tanulók önállóan vagy csoportokban olvassák el azokat. Lehet, hogy jobb, ha felolvassa a szituációkat az osztálynak, majd a csoportok kidolgozzák a válaszaikat.

Ebben a feladatban kipróbáljuk, milyen segítőnek lenni. Azt feltételezzük, hogy az osztály minden tagja úgy döntött, hogy segíteni szeretne a célpontnak.

### 1. Osszuk fel az osztályt ötfős csoportokra

Minden csoport választ egy felolvasót és egy író.

### 2. A csoportok olvassák el a jeleneteket, és beszéljék át a sértő helyzeteket

A három jelenet a következő feladatlapon olvasható.

*Amíg a csoportok beszélgetnek, a tanár két részre osztja a táblát az alábbi címekkel: „Nyilvános támogatás” és „Négy szemközt támogatás”.*

### 3. Minden csoport választ egy-egy reakciót, vagy saját válaszokat ad a helyzetekre

A diákok dolgozhatnak a sablonválaszokkal a „Beszéljük meg” részből, vagy saját válaszokat is adhatnak.

### 4. A diákok felragasztják a táblára a saját válaszaikat cetliken, és hangosan is felolvassák az egész osztálynak

A tanár ezt követően beszélgetést kezdeményezhet a témában a tanulók válaszaira építve.

---

## Tanulság

Sokszor, ha látod, hogy valakit bántalmaznak vagy zaklatnak, segíteni szeretnél, de nem tudod hogyan. Most már sokféle módszert ismersz, amivel segíthetsz az áldozatnak, és biztosan van a támogatásnak olyan módja, ami nem kellemetlen a számodra. Megvan a lehetőséged arra, hogy úgy segíts másokon, ahogy az neked jó!

# Többféleképpen is segíthetsz!

Most, hogy az osztályt csoportokra osztottuk, minden csoportnak el kell döntenie, hogy **milyen** módon szeretne kiállni az áldozat mellett. Minden csoport válasszon egy önként jelentkezőt, aki vállalja, hogy leírja a csoport válaszait (a post-it cetlikre), valamint egy felolvasót is. A felolvasó hangosan felolvassa az első szituációt, majd a csoportok kapnak öt percet a megbeszélésre és a döntésre, hogy hogyan kívánják támogatni a célpontot nyilvánosan és négy szemközt. Az író felírja a válaszokat egy-egy post-it cetlire, majd az egyiket a tábla „Nyilvános támogatás”, a másikat a „Négy szemközt támogatás” oszlopába ragasztja fel. A döntéshez használhatjátok az eddig elhangzott ötleteket, DE kitalálhattok saját megoldásokat is. Ismételjétek meg a feladatot a 2-es és a 3-as szituációval is!

*Megjegyzés: Nem csak egyetlen helyes út van az áldozatok támogatására, hiszen minden ember (legyen áldozat vagy szemlélő) és minden szituáció más. Mi most csak különböző támogatói lehetőségeket vázolunk fel.*

## 1. szituáció

Egy tanuló videót posztol, amelyben egy híres popénekes dalát énekl. Néhány diák sértő kommenteket ír a videó alá. Hogyan támogatnád azt a tanulót, aki kiposztolta a videót? Dolgozzatok néhány korábbi ötlettel, vagy alakítsátok ki a csoport saját, egyedi válaszát!

## 2. szituáció

Egy tanuló a barátod által posztolt hozzászólás képernyőfotóját (screenshot) átküldi egy másik diáknak, majd rosszindulatúan viccelődni kezdenek rajta. A kép saját életre kel, és eljut az iskola majdnem összes tanulójához. Hogyan támogatnád azt a tanulót, akinek a hozzászólásán élcelődnek és körbeküldöztetik azt? Dolgozzatok néhány korábbi ötlettel, vagy készítsétek el a saját válaszotokat.

## 3. szituáció

Megtudod, hogy egy iskolatársad egy másik tanuló nevével létrehozott egy kamuprofil az egyik közösségi oldalon, és ott sértő fotókat, mémeket posztol más tanulókról, tanárokról és az iskoláról. Hogyan segítenél annak a diáknak, akinek a nevével visszaéltek? Fontoljátok meg a korábbi ötleteket, vagy találjátok ki új megoldásokat!

# Ha nyugtalanító dolgokat látsz: Mit tegyél?

A tanulók megtanulják, hogy ha olyan képeket vagy videókat látnak, amiktől kellemetlenül érzik magukat, bízniuk kell az érzéseikben. Ne nézzék tovább az adott képeket vagy videókat, hanem beszéljék meg egy felnőttel, akiben megbíznak.

**Speciális megjegyzés az oktatóknak:** Mivel az alsó tagozatos tanulók általában kevesebb időt töltenek online, mint az idősebbek, a feladat célja, hogy segítsen a kisebb gyermekeknek feldolgozniuk, ha felkavaró képekkel vagy üzenetekkel találkoznak bárhol. Ha egy gyermek felkavaró tartalommal vagy kommunikációval találja magát szemben az interneten és ezt később négy szemközt jelenti Önnek, kövesse az alábbi lépéseket:

1. Köszönje meg, hogy elmondta Önnek, és nyugtassa meg, hogy helyesen tette, hogy Önhöz fordult.
2. Hallgassa meg, és higgye el, amit a gyermek mond. Ha nem érzi kellemetlennek, óvatosan további részleteket is kérhet a gyermektől, de ne erőltesse. Ebben a helyzetben az a dolga, hogy hallgassa meg, nem pedig az, hogy kinyomozza az esetet.
3. Ha a gyermek azt jelzi, hogy a tartalmat egy felnőtt osztotta meg, vagy bármilyen nem helyénvaló kapcsolatról lenne szó, jelentse a hallottakat az iskola adminisztrátorának, de tartsa szem előtt, hogy ez nagyon érzékeny információ, és elsődleges a gyermek védelme.
4. Ellenőrizze, hogy az adminisztrátor megteszi a szükséges lépéseket.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Felismerni** a kellemetlen tartalmakat.
- ✓ **Tudni**, hogy mit tegyenek, amikor ilyennel találkoznak.
- ✓ **Tervet készíteni**, hogy miként fogják ezt megbeszélni egy felnőttel, akiben megbíznak.

## Beszéljük meg!



Általában nagyon szórakoztató, amikor képeket vagy videókat nézünk a telefonon, tableten vagy a számítógépen. Érintsék meg a fejüket, ha már néztetek képeket vagy videókat telefonon, tableten vagy számítógépen. [Figyelje meg, hányan érintik meg a fejüket.]

- Kivel szoktátok nézni ezeket? („Család.” „Barátok.” „Osztálytársak.”)
- Mit szerettek nézni a legjobban? (Többféle válasz.)
- Milyen érzés, amikor ilyeneket néztek? („Izgatott.” „Boldog.” „Nyugodt”.)

A képek és videók nem **mindig** mókások. Csettintsetek az ujjatokkal, ha már néztetek valamit, ami unalmas volt. Vagy zavarba ejtő. Vagy ijesztő. [Figyelje meg hányan csettintenek.]

Gondoljatok egy olyan alkalomra, amikor nagyon feldúltak voltatok – bármilyen esetre gondolhattok, nemcsak képernyőn látott tartalomra, amikor feldúltak éreztétek magatokat. Nem kell elmondanotok, mi történt. Mondok néhány példát arra, hogyan érezhetik magukat az emberek fizikailag, amikor feldúltak. Tegyétek fel a kezeteiket, amikor azt halljátok, ahogy **ti** éreztétek magatokat fizikailag, amikor feldúltak voltatok. [Minden fizikai érzés megnevezése után tartson egy kis szünetet...] Meleg arc. Gyors szívdobogás. Tenyérizzadás. Felfordult gyomor. Szapora légzés. Ezeket a testünkben érezzük, igaz?

Csettintsetek az ujjatokkal, ha láttatok már olyan képet vagy videót, amitől feldúltak éreztétek magatokat. [Figyelje meg hányan csettintenek.] Ez a feladat segít megtanulni, hogy mit tehettek, ha olyan képeket vagy videókat láttok, amik **feldúlnak**.

[Folytatás a következő oldalon →](#)

Ha valaki olyan képet vagy videót mutat, ami felizgat, nem kell megnézned. Ez az elutasítási készség növelése, ami fontos.

Milyen szavakat használhatunk, ha nem akarunk megnézni egy kellemetlen képet vagy videót? („Kérlek, állítsd le. „Ez nem tetszik.” „Ezt nem akarom megnézni.”) *[Írja fel a tanulók ötleteit a táblára.]*

- Most a melletted ülő osztálytársaddal gyakorold ezeket a kifejezéseket. Határozott, tiszteletteljes hangnemet használj.

*Adjon időt a tanulóknak, hogy két-három kifejezést gyakoroljanak.*

- Mi nehezítheti meg az elutasítást? („Ha a másik nem hallgat ránk.” „Ha továbbra is hasonló dolgokat mutatnak nekünk.” „Ha félünk vagy kellemetlennek érezzük, hogy visszautasítsuk.” „Ha a másik személy idősebb.”)

Ez nagyon fontos módja a bátorságnak (hivatkozás az 1. leckére).

Előfordulhat, hogy véletlenül felkavaró dolgokat látunk a telefon, tablet vagy számítógép képernyőjén, amikor egyedül nézzük. Érintsétek meg a fejeteket, ha ez veletek is előfordult már. *[Figyelje meg, ki érinti meg a fejét.]*

- Mit csináljunk, ha ez véletlenül megtörténik? („Bezárjuk.” „Kikapcsoljuk.”)
- És ha valaki más mutatja meg nekünk? („Ezt nem akarom megnézni.” „Nem érzem jól magam, amikor ezt nézem.”)

Ha nem tudod vagy nem akard elutasítani, jelentheted a történeteket egy felnőttnek, akiben megbízol. A felnőttek vigyáznak rád. Kik azok a felnőttek, akikben megbízatsz? (Többféle válasz.) Amikor jelented egy felnőttnek, légy határozott. Erőtéljes, tiszteletteljes hangnemből mondd el, hogy mi történt.

Most gyakorolni fogjuk a felnőtteknek való jelentést.

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Nyugodt zene
- Szituációk (következő oldal)

## Zenés bejelentés

### 1. Magyarozza el az osztálynak a szabályokat:

- A. „Felolvasok egy szituációt.”
- B. „30 másodpercig lejátszok egy zenét.”
- C. „Amíg szól a zene, sétálgatok körbe, és gondoljtok végig, hogy miként jelentenének egy szituációt egy felnőttnek!”
- D. „Amikor leáll a zene, keress egy párt, és gyakorold vele a jelentést!”

### 2. Válasszon szituációt és indítsa el a zenét.

### 3. Állítsa le a zenét.



- 4. Hallgassa meg a tanulókat gyakorlás közben.** Válasszon ki egy tanulópárt, akik bemutatják a jelentést az osztálynak.
- 5. Véletlenszerűen válasszon pár másik tanulót,** hogy elmondják az osztálynak, mit tennének ebben a helyzetben.
- 6. Ismételje meg a 2–5. lépést** a többi szituációra is, ahogy az idő engedi.

---

## Szituációk

- 1. szituáció:** Valaki részleteket mutat egy vígjátékból, amit ő viccesnek talál, de te kényelmetlenül érzed magad.
- 2. szituáció:** A testvéred autóbalesetekről mutat videókat. Nevet, amikor megkéred, hogy hagyja abba.
- 3. szituáció:** A családotból valaki mindig lövöldözős játékokkal játszik. Először tetszett neked, de már zavar.
- 4. szituáció:** Másokkal játszol egy játékot, és látod, hogy egyikük nagyon durva a másikkal.
- 5. szituáció:** Nálatok van az unokatestvéred, és videókat néztek. Az unokatestvéred olyan videót kezd nézni, amiben meztelen emberek vannak.

---

## Tanulság

Online és offline is láthatsz olyan dolgokat, amelyektől kényelmetlenül érzed magad. Ha olyasmit látsz, ami kényelmetlenséget okoz, utasítsd vissza a saját szavaiddal. A látottakat mindig jelentsd egy felnőttnek, hogy mindenki biztonságban maradhasson.

# Ha nyugtalanító dolgokat látsz az interneten: Mit tegyél?

A tanulók megtanulják, hogyan azonosítsák és utasítsák vissza a nem helyénvaló online tartalmakat. Azt is megtanulják, hogyan jelentsék az olyan tartalmakat, amelyek arra utalnak, hogy valaki bántott vagy bántani készül valakit vagy önmagát.

**Speciális megjegyzés az oktatóknak:** *Ha a feladat során egy tanuló zaklatás, bántalmazás, erőszakkal való fenyegetés vagy öngyilkos gondolatok előfordulásáról számol be, az a bizalom jele, és nagyon fontos, hogy tiszteletben tartsa ezt a bizalmat. A kutatások azt mutatják, hogy a tanulók általában **csak egyszer** jelentik az érzékeny információkat felnőtteknek. Ha az első alkalommal nem kapnak segítséget, nem fognak tovább próbálkozni.*

Ha a gyermek egy súlyos dolgot jelent Önnek, kövesse az alábbi lépéseket:

1. Köszönje meg a tanulónak, hogy bátor volt és elmondta, és mondja meg neki, hogy négy szemközt a lehető leghamarabb meg fogja beszélni vele.
2. Amikor négy szemközt beszél vele, köszönje meg újra a bizalmát, és nyugtassa meg, hogy segít megvédeni. Ha valaki másról számol be a gyermek, gondoskodjon róla, hogy az illető megkapja a szükséges segítséget.
3. Hallgassa meg, és higgye el, amit a gyermek mond. Ha nem érzi kellemetlennek, óvatosan további részleteket is kérhet a gyermektől, de ne erőltesse. Az a dolga, hogy hallgassa meg, nem pedig az, hogy kinyomozza az esetet. Ha komoly az eset, jelentse az iskolatitkárnak, és ellenőrizze, hogy az megteszi a szükséges lépéseket.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Felismerni** a kellemetlen tartalmakat.
- ✓ **Megérteni**, hogy nem kell megnézniük vagy részt venniük kényelmetlen dolgokban.
- ✓ **Megtanulni** az elutasítási stratégiákat.
- ✓ **Gyakorolni** a stratégiákat, beleértve a felnőttek való jelentést.

## Beszéljük meg!



Ez a feladat segít kezelni azokat a helyzeteket, amikor az emberek olyan dolgokat tesznek, mondanak vagy mutatnak meg neked online, amelyek feldúlnak vagy megrémítenek.

Jelentkezzen az, aki látott már olyan online tartalmat, megjegyzéseket vagy magatartást, amely feldúlta – ez lehet szöveg, fotó vagy videó. [Figyelje meg, hányan jelentkeznek.]

Írja a következő mondatot a táblára, kérje meg a tanulóit, hogy másolják le, majd fejezzék be: „Engem ez feldúlt online: \_\_\_\_\_.” Egy papírra írjatok le néhány olyan példát, amely a táblán lévő mondat befejezése lehet!

Amíg írnak a tanulók, menjen körbe, és nézze meg a válaszokat. Kérdezze meg, hogy van-e valaki, aki meg szeretné osztani a válaszát az osztállyal.

Ugyanolyan jogotok van biztonságban és kényelemben érezni magatokat online, mint itt az iskolában. A ti döntésetek, hogy mit néztek meg, és kivel beszélgettek online. Elutasíthatok mindent, ami feldúl. Ez a feladat az elutasítás készségét fejleszti, amire mindenkinek szüksége van.

Hogyan utasíthatod el azokat a dolgokat, amik feldúlnak?

Figyelje meg, hogy az alábbi példákat megadják-e maguktól: „Kapcsold ki az eszközt.”

„Töröld le azokat a dolgokat, amiket mások küldenek.” „Tiltsd le vagy töröld a feladót.”  
„Mondd meg neki, hogy nem tetszik, amit küldött.”

A tanulóknak mindenképpen hallaniuk kell ezeket a válaszokat. Biztassa a tanulókat, hogy osszák meg, pontosan hogyan utasíthatják el a tartalmakat a különböző felületeken. Ezáltal Ön is többet megtudhat a tanulók online tapasztalatairól a jövőbeni beszélgetésekhez. A bizalom és a kommunikáció elősegítése érdekében ne ítélkezzen a hallottak felett.

Néha egy személy nem hagyja abba azt a tevékenységet, amivel felzaklatott téged, vagy te továbbra is zaklatott maradsz valami miatt, ami már véget ért. Néha nem tudod, hogyan kezeld a helyzetet – ezzel nincs is semmi gond. Sok **felnőtt** sem tudja, hogyan kezeljen bizonyos helyzeteket. Mit tehetsz ilyen helyzetben?

Figyelje meg, hogy maguktól kitalálják-e a következőt: „Segítséget kérek egy felnőttől, akiben megbízom.”

Ne feledd, az, hogy visszautasítod a tartalmat vagy a viselkedést, nem jelenti azt, hogy nem jelentheted. Mindkettőt megteheted.

Mit csinálj, ha segítségre van szükséged, és elmondod egy felnőttnek a történeteket, de ő nem tud segíteni? („Keress egy másik felnőttet, akinek jelentheted.”) Tudom, hogy nem mindig könnyű jelenteni a dolgokat. Szakértők szerint a tanulók gyakran csak egyszer számolnak be a dolgokról. Ezért el szeretném mondani: addig folytassátok a jelentéstételt, amíg nem találtok egy felnőttet, aki valóban segít nektek.

Kik azok a felnőttek itt az iskolában, akikben bíztok, hogy segíteni fognak? (Többféle válasz.) Sok olyan felnőtt van itt, akikkel beszélhettek, ha segítségre van szükségetek.

Most pedig gyakorolni fogjuk a nemkívánt, feldúló vagy ijesztő dolgok visszautasítását és bejelentését.

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Szituációk (következő oldal)
- Egy papír, amin az áll, hogy „Elutasít”.
- Egy másik papír, amin az áll, hogy „Jelent”.

**1. Helyezze a két jelet** a terem két végébe.

**2. Válasszon egy helyzetet a listáról,** és olvassa fel az osztálynak, vagy találjanak ki saját, releváns szituációt.

**3. Kérje meg a tanulókat,** hogy gondolják végig, ők elutasítanák-e a helyzetet, vagy segítséget kérnének-e egy felnőttől.

**4. A tanulók menjenek a teremnek annak a végébe,** amelyben az van, amit ők tennének.

**5. A csoportok beszéljék meg,** hogy mit mondanának és mit tennének, amikor elutasítanak vagy jelentenek valamit, és miért.

**6. Szólítson fel egy tanulót** minden csoportból, hogy mutassa be a bejelentést és az elutasítást.

**7. Ismételje meg** egy másik helyzettel, ha van rá idő.

---

## Szituációk

1. **szituáció:** Egy barátod káromkodik a cseten.
2. **szituáció:** Egy kommentfolyamban szexista megjegyzéseket látsz.
3. **szituáció:** Valaki kigúnyol egy fényképet, amin te is szerepelsz.
4. **szituáció:** Valaki durván rasszista dolgot mond rólad.
5. **szituáció:** Valaki arra kér, hogy küldj meztelen képet magadról.
6. **szituáció:** Látsz egy bejegyzést, amiben valaki azt mondja, hogy fegyvert fog hozni az iskolába.

---

## Tanulság

Láthatsz olyasmit online, ami egyszerűen rémisztő: például ha valaki azt mondja, hogy bántani fog másokat vagy önmagát. Ezekben a helyzetekben azonnal szólj egy felnőttnek, hogy segítsen, így mindenki biztonságban lesz.

# Mit tehetsz, ha gonosz dolgokat látsz a képernyőn?

A tanulók gyakorolják, hogy mit tegyenek legközelebb, ha felkavaró dolgokat látnak vagy hallanak egy videóban, online, egy játékban vagy egy tévéműsorban.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megérteni**, hogy teljesen normális, ha megijednek vagy felzaklatja őket, ha felkavaró dolgot látnak a képernyőn vagy a valós életben.
- ✓ **Tisztában lenni azzal**, hogy elutasíthatják a felkavaró dolgok megtekintését bármilyen médiában.
- ✓ **Tudni**, hogyan utasíthatják el a felkavaró tartalmakat.
- ✓ **Azonosítani**, hogy kivel beszélhetnek, ha valami felkavaró dolgot látnak.

## Beszéljük meg!



Mik a kedvenc tévéműsoraitok vagy online videóitok? *[Kérje, meg, hogy jelentkezzen, aki el szeretné mondani.]* Miért szereted ezt a műsort? („Vicces.” „Sok minden történik, sok benne a kaland” stb.) Milyen érzéseket vált ki belőled, amikor nézed? („Boldog.” „Izgagtott.”)

Általában azért **szeretjük** nézni a tévéműsorokat vagy videókat, mert szórakoztatóak, igaz? Ki tudja, mit jelent a „szórakoztató” szó? *[Szólítson fel jelentkezőket.]*

Ha egy műsor szórakoztató, jól érezzük magunkat, amikor nézzük, és élvezzük. Lehet, hogy megnevettet vagy kikapcsol, vagy azért érdekel, mert valami újat tanulsz belőle, lehet, hogy izgalmas, és kíváncsi vagy, mi fog történni.

De néha egy műsor **nem** szórakoztató, mert embereket vagy állatokat bántanak benne, valaki nagyon gonosz vagy ijesztő, vagy valami megrémiszt vagy elszomorít. Tudtok mondani olyan műsort vagy videót, ami nem szórakoztató? El tudjátok magyarázni, hogy miért nem? *[Szólítson fel jelentkezőket.]*

Ma azt fogjuk gyakorolni, hogy mit tehettek, ha legközelebb valami felkavaró dolgot láttok vagy hallotok a tévében vagy az interneten.

- Ha egyedül néztek egy tévéműsort vagy videót, és felkavaró dolgot láttok vagy hallotok, kikapcsolhatjátok. *[Írja fel a táblára, hogy „Kikapcsold ki!”]*
- Ha kikapcsoltad, és még mindig feldúlt vagy, keress egy felnőttet, akiben megbízol, és beszélj meg vele, hogy mit láttál, és hogyan éreztél magad miatt. *[Írja fel a táblára, hogy „Megbízható felnőtt”.]*
- Ki az a felnőtt, akiben megbízol? *[Írja fel a táblára a tanulók ötleteit a „Megbízható felnőtt” alá.]* (Lehetséges válaszok: Anya, Apa, gondviselő, tanár stb.)
- Ha tévéműsort vagy online videót nézel a barátaiddal vagy a családdal, és valami felkavarót látsz vagy hallasz, szólhatsz, és elmondhatod, milyen érzést váltott ki belőled. *[Írja fel a táblára, hogy „Szólalj meg!”]*
- Például mondhatod azt, hogy „Ez a műsor ijesztő. Nézzünk valami mást!” Miket mondhatok még? *[Írja a tanulók ötleteit a „Szólalj meg!” alá.]* (Lehetséges válaszok: „Nem szeretném ezt nézni, mert felzaklat”. „Nézzünk olyasmit, amit mind a ketten szeretünk!”)

Ha szólsz, és valaki továbbra is olyan dolgokat mutat, ami nem tetszik, hagyd el a helyiséget, és mondd el egy felnőttnek, akiben megbízol.

Folytatás a következő oldalon →

---

## Feladat



Gyakoroljuk a megszólalást, amikor felkavaró dolgokat látunk vagy hallunk a tévében, egy játékban vagy videón, és azt, hogy szólunk egy felnőttnek, akiben megbízunk. [Segítsen a tanulóknak párokat alkotni.]

Felolvasok egy szituációt, és a párokkal felváltva gyakoroljátok, hogy mit tennétek ebben a helyzetben. Az elsőt gyakoroljuk együtt.

*Válasszon egy szituációt az alábbi listáról, majd a tanulók párban gyakorolják, hogy miként reagálnának. Pár perc múlva kérje meg a jelentkezőket, hogy osszák meg, amit gyakoroltak. Folytassa a többi szituációval, amennyire van idő.*

---

## Szituációk

**1. szituáció:** Online videót nézel egy családtagoddal. A videón valaki káromkodik és csúnya dolgokat mond, ami felzaklat. Úgy döntesz, hogy megszólalsz. Mit mondanál? [A párodnak mondd meg, hogy mit mondanál.]

**2. szituáció:** Egyedül nézel egy új tévéműsort. Az első rész felénél tartasz, amikor valami nagyon rémisztő történik. Jaj! Nem tudod kivenni a fejedből, és meggyőződésed, hogy veled is előfordulhat ilyesmi. Úgy döntesz, hogy kikapcsolod, és szólsz egy felnőttnek, akiben megbízol. [Mondd el a párodnak, hogy kinek szólnál és mit mondanál.]

**3. szituáció:** Online videót nézel a barátaiddal. Az egyik barátod olyan videót mutat, amiben meztelen emberek vannak. Ez felkavar téged. Nem tudod, hogy a barátaid hogy érzik magukat, de te nem akarod tovább nézni a videót. Úgy döntesz, hogy megszólalsz. [A párodnak mondd meg, hogy mit mondanál.]

**4. szituáció:** Többjátékos online játékot játszol, amikor látod, hogy egy játékos direkt elrontja, amit a többiek csinálnak. Valaki megkéri, hogy hagyja abba, de ő csak nevet. [A párodnak mondd meg, hogy mit mondanál.]

**5. szituáció:** Az unokatestvéreid olyan videojátékot játszanak, amiben sok a lövöldözés. Sokan megsérülnek. Megkéred, hogy játsszanak valami mást, de nem hallgatnak rád. [A párodnak mondd meg, hogy mit tennél.]

**6. szituáció:** Egy barátodnál vagy, és olyan híreket hallasz a háttérben a tévében, amik nagyon elszomorítanak. Amikor hazaérsz, úgy döntesz, hogy elmondod egy felnőttnek, akiben bízol. [Mondd el a párodnak, hogy kinek szólnál és mit mondanál.]

---

## Tanulság

Ha egy videó, játék vagy tévéműsor felzaklat, nyugodtan abbahagyhatod. Most már tudod, mit tehetsz:

- Ha egyedül vagy, kapcsold ki.
- Ha továbbra is zaklatott vagy, beszélj egy felnőttel, akiben megbízol.
- Ha valaki más mutatja neked, szólal meg, és mondd el, milyen érzést vált ki belőled.
- Ha megszólalsz, és nem hagyja abba az illető, hagyd ott és/vagy mondd el valakinek, akiben megbízol.

# Hogyan kezelheted a gonosz magatartást az interneten?

A tanulók megtanulják, hogy a viselkedés az viselkedés – legyen az kedves vagy bántó, történjen online vagy offline. Felfedezik a bántó viselkedés kezelésének módjait, úgy, hogy közben elkerüljék a drámát, és ne fokozzák a konfliktust.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Felismerni**, hogy a bántó magatartás online konfliktusokhoz vezethet az iskolában.
- ✓ **Azonosítani** annak a módját, hogy elkerüljék a konfliktus fokozását online.

## Beszéljük meg!



Mi az oka annak, hogy az emberek bántják egymást online? („Pletyka.” „Tiszteletlenség.” „Félreértés.” „Rosszindulat.”)

Az emberek között számos okból alakulhat ki konfliktus. A rosszindulatú dolgok sokszor elkerülhetők, ha kedvességet mutatunk mások felé, vagy ha egyszerűen nem veszünk részt benne. Néha csak a folytatása annak, ami az iskolában történt. Néha viszont teljesen váratlanul mondanak vagy tesznek az emberek gonosz dolgokat. Csettintsetek az ujjatokkal, ha már láttátok vagy hallottátok, hogy valaki ilyet csinált: *[Figyelje meg, hányan csettintenek.]*

- Tisztességtelen kommentek posztolása fotók vagy videók alá
- Pletyka vagy hazugság terjesztése másokról
- Valaki másnak adják ki magukat, csak hogy bajba keverjék az illetőt
- Csúfolás
- Rasszista vagy homofób nyelvezet használata

Tegyétek fel a kezeteiket, ha valaki **veletek** szemben valaha is csúnyán viselkedett online. *[Figyelje meg, hányan jelentkeznek.]*

- Hogy éreznéd magad, ha valaki veled szemben mondana vagy csinálna csúnya dolgokat online? („Mérges.” „Dühös.” „Szomorú.” „Feldúlt.”)
- Szerinted meg szeretnéd bosszulni? („Igen.” „Nem.”)

Természetes, ha mérgesek vagyunk, amikor valaki csúnya dolgokat művel. Erős lehet a késztetés arra, hogy meg akarjuk bosszulni. Gondoljátok végig, hogy milyen következményekkel járhat, ha megbosszuljátok. *[Adjon a tanulóknak gondolkodási időt.]* Beszéljétek meg a párotokkal a gondolataitokat. *[Egy perc elteltével véletlenszerűen szólítson fel egy pár tanulót, hogy számoljanak be a gondolataikról.]* („Nagy veszekedést szül.” „Dráma.” „Sokan belekeverednek.” „Bajba jutsz.”)

Ha a csúnya viselkedésre csúnya viselkedéssel reagálunk, az gyakran még nagyobb konfliktust indít el online. Hogyan reagálhatsz a csúnya viselkedésre úgy, hogy ne okozz konfliktust? („Figyelmen kívül hagyod.” „Megkéred az illetőt, hogy hagyja abba.” „Letiltod vagy törlöd az illetőt.”)

Amikor mérgesek vagy feldúltak vagyunk, könnyen mi is bántó dolgokat mondhatunk vagy csinálhatunk. Fontos, hogy lehiggadjunk, mielőtt bármit is tennénk. A lehiggadásra vannak technikák, például a lassú, mély légzés.

*Az osztály közösen gyakorolja a lassú, mély légzést.*

- Milyen stratégiákat használhatunk még a lehiggadáshoz, amikor mérgesek vagy feldúltak vagyunk? („Visszafelé számolunk.” „Mondom magamnak, hogy nem kell aggódni.” „Valami jó dologra gondolok.”)
- Hogyan reagálnál, ha látnád, hogy valaki mással bánik csúnyán online? („Dühösen.” „Aggódnék, hogy ez velem is előfordulhat.” „Feldúltan.” „Szórakoztató lenne.”)
- Mi történik, amikor azok, akik látják a bántó viselkedést, nem szólnak semmit, vagy csak nevetnek, és ők is beszállnak? („További bántó magatartásra bátorítanak másokat.” „Éreztetik másokkal, hogy nem szívesen látják őket.” „Ők is bántóan viselkednek.”)
- Mi történhet, amikor az emberek szembeállnak a bántó viselkedéssel? („Az emberek felismerik, hogy az nem helyes.” „Az emberek kedvesebbek és tiszteletteljesebbek lesznek.”)

Csettints az ujjaddal, ha már segítettél valakinek, akivel bántóan viselkedett valaki más? *[Figyelje meg, hányan csettintenek.] Szólítson fel néhány tanulót, hogy meséljék el, mi történt, amikor segítettek másoknak.]* Milyen érzés segíteni valakinek? („Jó érzés.”)

Mit tehetsz, ha kényelmetlenül érzed magad, amikor kiállsz a csúnya, bántó viselkedés ellen? („Kérj segítséget egy felnőttől.”)

Most gyakorolni fogjuk, hogyan reagálhatunk a bántó magatartásra, ha az interneten látjuk.

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Hogyan kezelheted a gonosz magatartást az interneten?” (3–4 fős csoportonként egy)

**1. Rendezze a tanulókat 3–4 fős csoportokba,** és minden csoportnak adjon egy feladatlapot.

**2. Minden csoport töltsse ki a feladatlap A részét.**

**3. A csoportok cseréljék ki egymás között a feladatlapokat.**

**4. Minden csoport töltsse ki az új feladatlap B részét.**

**5. Minden csoport** mondja el az osztálynak a megoldását.

## Tanulság

Amikor bántó viselkedést tapasztalunk online, fontos, hogy megfelelően reagáljunk. Ha bántó viselkedéssel válaszolunk, azzal mélyítjük a konfliktust, és csak rontunk a helyzeten – online és az iskolában is. Ha először megnyugszol, majd másként reagálsz, elkerülhető a konfliktus.

Ha valaki **folyton** bántalmaz, és nem tudod, hogyan állíthatod le, kérj segítséget egy felnőttől.



# Hogyan kezelheted a gonosz magatartást az interneten?

## A rész

Írj le egy olyan online helyzetet, amikor valaki csúnyán viselkedik.

---

---

---

## B rész

Hogyan reagálnál, ha ez veled történne?

---

---

---

Miért így reagálnál?

---

---

---

Hogyan reagálnál, ha ez mással történne, és te a szemtanúja lennél?

---

---

---

Miért így reagálnál?

---

---

---

# Mikor kérj segítséget?

Az egyik folyamatosan visszatérő tanács ezeken az oldalakon, hogy ha a diák valami olyasmivel találkozik, ami számára kellemetlen vagy rossz, támogassuk őt abban, hogy beszéljen róla, jelezze a problémát! Legyen bátor, és szóljon valakinek, akiben megbízik, és aki tud segíteni, legyen az szülő, tanár vagy az iskolaigazgató. Ez a tanács minden fejezet anyagában szerepel, de hogy biztosan átmenjen az üzenet, álljon itt egy beszélgetős feladat az osztály számára, amely kifejezetten a „ha kétséged van, beszélj róla” alapelve fókuszál. Alább található egy lista azokról a helyzetekről, amelyekben tényleg segít az, ha beszélünk róla!

## Fontos megjegyzés az oktatóknak:

1. A gyerekeknek generációkon keresztül azt sulykolták, és arra nevelték őket, hogy ne árulkodjanak. Ez egyfajta szociális norma lett, és a zaklatás megelőzésével foglalkozó szakembereknek keményen kell dolgozniuk azon, hogy megértessék a gyerekekkel a különbséget az árulkodás és a probléma jelzése között. Ön is segítsen a diákjainak, hogy merjenek támogatást kérni, ha őket vagy társaikat bántják az online térben, és ne érezzék árulkodásnak a segítségkérést.
2. Támogassa osztályában a nyílt kommunikációt! Emlékeztesse a tanulókat arra, hogy mindig számíthatnak az Ön támogatására, akár közösen képviselik az érdekeiket, akár egyedül jelentenek egy problémát.
3. A következő beszélgetések során, valahányszor az egyik diák arról számol be, hogy felnőttektől kért segítséget, éreztesse vele, hogy büszke lehet magára, amiért volt bátorsága cselekedni, és különösen így, hogy mások előtt is mert róla beszélni.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Felismerni**, hogy saját magunkért vagy másokért segítséget kérni az erő és a bátorság jele.
- ✓ **Hangosan együtt gondolkozni** azokról a helyzetekről, amikor az segít igazán, ha beszélünk róla.

## Beszéljük meg!



Íme, egy lista olyan szituációkról, amelyekbe gyakran belefuthatunk online. Valószínűleg nem fogunk a lista végére érni, mert remélem, hogy felteszitek a kezeteiket, ha olyan helyzetet hallotok, ami ismerős, előfordult veletek, és elmondjátok, mit tettetek, hogy közösen is át tudjuk beszélni ezeket a szituációkat.

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap (válassza ki az évfolyamtól függően, tanulónként egy):
  - Szituációk 2–3. osztályosoknak
  - Szituációk 4–6. osztályosoknak

Nézzétek meg az alábbi helyzeteket, és végezzétek el a feladatot!

**Megjegyzés az iskolavezetőknek:** Nagyon hatékony módszer lehet a fiatalabb diákok tanítására, bevonására és bátorítására, ha az iskolájában idősebb diákok segítik a fiatalabbakat az ilyen online helyzetekkel kapcsolatban. Ha már létezik ilyen, a diákokat támogató, kortárssegítő vagy mentorrendszer az iskolában, akkor kérjék meg a mentorokat, hogy fussák át a fenti szituációkat a fiatalabb tanulókkal, és osszák meg velük a saját tapasztalataikat is.

## Tanulság

Lehet, hogy nem mindig **tűnik** bátor dolognak, de ha segítséget kérsz, amikor nem vagy biztos benne, hogy mit tegyél, az igenis bátorságra vall. Ha ez segít megakadályozni, hogy te vagy valaki más megsérüljön, az okos és bátor is.

## Szituációk 2–3. osztályosoknak

- 1. Olvassátok el magatokban a listát!** Közben gondolkozzatok, hogy ezek közül megtörtént-e veletek bármelyik. Akartátok-e felnőtt segítségét kérni, és végül kértétek-e vagy sem.
- 2. Tedd fel a kezed,** ha szeretnéd elmondani, hogy mit tettél (vagy nem tettél), és miért. Ha valaki már beszélt egy témáról, nézd meg, hogy van-e másik, amihez hozzá tudnál szólni.
- 3. Beszéljünk át a helyzeteket!**

### Szituációk

- 1. szituáció:** Segítségre volt szükséged, hogy eszedbe jusson a jelszavad. [Kérj meg szülőt vagy idősebb családtagot, hogy segítsen új jelszó létrehozásában!]
- 2. szituáció:** Egy másik játékosnak nagyon tetszik a te skined, és a játék pénznemében pénzt kínál érte. Hogy döntesz?
- 3. szituáció:** Nagyon gonosz viselkedést látsz egy videón és nem tudod, mit tegyél.
- 4. szituáció:** Egy másik játékos megkérdezi, hogy hány éves vagy és hol laksz. Megmondod neki?
- 5. szituáció:** Egy barátod egy nagyon erőszakos videót mutat meg neked, valaki meg is sérül benne. Mit teszel?
- 6. szituáció:** Egy nagyon csúnya megjegyzést látsz online, és szeretnéd tenni valamit. Mit teszel?
- 7. szituáció:** A játszótéren csúfolnak egy gyereket, mert nincs telefonja, és a gyerek nagyon el van keseredve. Mit tennél ebben a helyzetben?
- 8. szituáció:** Egy rajzfilmet nézel, amiben egyszer csak nagyon ijesztő jelenetre kerül sor.

## Szituációk 4–6. osztályosoknak

- 1. Olvassátok el magatokban a listát!** Közben gondolkozzatok, hogy ezek közül megtörtént-e veletek bármelyik. Akartátok-e felnőtt segítségét kérni, és végül kértétek-e vagy sem.
- 2. Tedd fel a kezed,** ha szeretnéd elmondani, hogy mit tettél (vagy nem tettél), és miért. Ha valaki már beszélt egy témáról, nézd meg, hogy van-e másik, amihez hozzá tudnál szólni.
- 3. Beszéljünk át a helyzeteket!**

### Szituációk

- 1. szituáció:** Az a sejtésed, hogy valaki feltörte a fiókodat. Mit tehetsz, hogy visszaszerezd az irányítást? [Lépj be az alkalmazás vagy webhely Sűgó részére, és hajtsd végre azokat a lépéseket, amelyekkel bizonyíthatod, hogy te vagy a tulajdonos, majd jelentkezz be és módosítsd a jelszavad! Ezt ne oszd meg senkivel, csak a szüleiddel!]
- 2. szituáció:** Nem vagy biztos benne, hogy valami átverés volt-e, vagy hogy átverték-e.
- 3. szituáció:** Egy másik játékos olyan dolgokról kérdez, aminek semmi köze a játékhoz és elég kellemetlennek érzed. Válaszolsz neki?
- 4. szituáció:** Valaki rasszista megjegyzést tesz egy játék csevegőjében.
- 5. szituáció:** Attól félsz, hogy olyasmit osztottál meg online, amit nem kellett volna. (Nem muszáj elmondanod, hogy pontosan mi volt az, csak ha nem érzed magad kínosan. Ha kellemetlen, akkor elég csak annyit elmondanod, hogy végül mit tettél.)
- 6. szituáció:** Láttad, hogy valaki azzal fenyegette meg a másikat, hogy megveri vagy bántani fogja.
- 7. szituáció:** Valaki nagyon rossz dolgokat oszt meg saját magáról online, és aggódsz miatta.

# Jelentsd online is!

Egy iskolai okoseszköz segítségével az osztály közösen megnézi, hogy bizonyos applikációk milyen lehetőséget kínálnak a nem megfelelő tartalmak és viselkedés jelentésére. Többféle tartalmat vizsgáljanak meg, és döntsék el, hogy melyiket jelentenék és melyiket nem, és miért.

## A tanulók elé kitűzött célok



- ✓ **Megtudni** az appok és szolgáltatások közösségi normáit és szolgáltatási feltételeit.
- ✓ **Megismerni** az online eszközökön a bántalmazás bejelentésére szolgáló lehetőségeket.
- ✓ **Dönteni** arról, hogy mikor éljenek a jelentés lehetőségével.
- ✓ **Beszélgetni** arról, hogy miért és mikor kell jelenteni a zaklatást.

## Beszéljük meg!



Ha valamilyen sértő vagy bántó tartalom bukkan fel az online térben, több opció is van a cselekvésre. Az előző feladat során már szó volt a legfontosabbról: hogy beszéljünk valakivel, akiben megbízunk. Ez segíthet kitalálnod, hogy hogyan segíthetsz a leghatékonyabban. Egy másik lehetőség, hogy jelented a sértő tartalmat ugyanabban az applikációban vagy honlapon, ahol találoztál vele. Fontos, hogy hozzászokjunk ahhoz, hogy ellenőrizzük az appok szolgáltatási feltételeit vagy közösségi szabályait, valamint használjuk a bejelentési eszközöket.

A tanulók szokják meg, hogy képernyőfotót (screenshot) készítsenek a káros vagy gyanús beszélgetésről vagy tevékenységről, **mielőtt** a letiltási vagy jelentési eszközt használják (ami miatt megszűnhet a tevékenység rögzítésének lehetősége). Ezáltal egy megbízható felnőtt **láthatja**, hogy mi történt, és segíthet megoldani a helyzetet.

## Feladat



### Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Jelentsd online is!” (tanulónként egy)

**1. Keressétek meg a közösségi szabályokat!** Gyűjtsék össze az osztályban található valamennyi digitális eszközt. Ha több is van belőlük, ossza az osztályt csoportokra. Közösen keressék meg legalább 3, iskolával kapcsolatos fiók szolgáltatási feltételeit és a zaklatásra vonatkozó szabályokat.

**2. Találd ki, hogy miként jelenthetnél egy problémát!** Keressék meg az app vagy az oldal felületét a helytelen tartalom vagy magatartás bejelentésére! (Amennyiben az egész teremben csak egy eszköz vagy számítógép áll rendelkezésre, a csoportok váltsák egymást a képernyő előtt.)

**3. Menjetek végig a szituációkon!** Mindenki leül, és az egész osztály megnézi a feladatlap következő oldalán látható szituációkat.

**4. Jelentenéd?** Kérje meg a tanulókat, hogy tegye fel az a kezét, aki az adott tartalmat jelentené, majd tegye fel a kezét az, aki nem jelentené.

**5. Ha igen, miért?** Kérjen meg valakit, aki jelentené a történeteket, hogy mondja el az osztálynak, hogy miért tette így. Ezután kérdezzen meg erről olyat is, aki nem tartotta indokoltnak a jelentést.

*Megjegyzés: Ritkán van csak egyetlen jó válasz vagy megközelítés. Még a beszélgetés megkezdése előtt győződjön meg róla, hogy ezzel az osztály is tisztában van.*

## Tanulság

A legtöbb alkalmazás és szolgáltatás rendelkezik a nem megfelelő tartalom jelentésére és/vagy tiltására szolgáló funkcióval. Ennek használata segítség az érintetteknek, a közösségnek és maguknak a platformoknak is. A nem helyénvaló tartalmak letiltása előtt mindig készítsünk róluk képernyőfotót, hogy legyen bizonyítékunk az esetről.

# Jelentsd online is!

Olvasd el az alábbi szituációkat, és tedd fel a kezéd, ha jelentenéd azon az applikáción vagy a szolgáltatáson keresztül, ahol találtad! Tegye fel a kezét valaki, aki jelentené, és valaki, aki nem, és magyarázzák el a döntésüket, majd beszélje meg az osztály az opciókat. (Mindenkinek tisztában kell lennie azzal, hogy ritkán van csak egyetlen jó választás: ezért hasznos beszélgetni róla. Senki se érezze kényelmetlenül magát amiatt, amit tesz. Néha a felnőttek sem tudják, hogy milyen esetben és hogyan jelentsék be.)

## 1. szituáció

Egy iskolatársad posztol egy csoportképet egy nyilvános posztban, de te utálod, ahogy kinézel rajta. Jelentenéd a fotót vagy sem? Ha tudod ki posztolta, megkérnéd, hogy törölje? Hogyan reagálnál?

## 2. szituáció

Valaki létrehoz egy fiókot egy osztálytársad nevével és fényképével. Egy mémet készít a fényképből, bajuszt rajzol rá, eltorzítja a vonásait, amitől nevetség tárgyává válik. Jelentenéd vagy sem?

## 3. szituáció

Valaki név nélkül több sértő kommentet posztol ki az egyik iskolatársadról, de te sejtöd, hogy ki volt az. Jelentenéd a kommentet vagy sem? Ha igen, hogyan?

## 4. szituáció

Egy iskolatársad készít egy profilt az iskolád nevével, és diákok képeit posztolja ki, olyan kommentekkel, amelyek mindenki számára publikusak. Néhány komment sért bizonyos diákokat, néhány pedig hízelgő, dicsérő. Jelentenéd a sértő kommenteket? Esetleg az egész fiókot, vagy mindkettőt?

## 5. szituáció

Egy este észleled, hogy az egyik diáktársad kipoztolta, hogy másnap az ebédlőben összeverekszik majd egy másik tanulóval. Jelentenéd ezt a posztot online vagy sem? Szólnál a tanáraidnak vagy az igazgatónak másnap reggel? Mindkettőt megtennéd?

## 6. szituáció

Rajzfilmet nézel, amelyben van pár furcsa rész, ami egyáltalán nem nevezhető gyerekbarátnak, és kényelmetlenül érzed magad. Jelentenéd vagy sem?

## 7. szituáció

Egy online játékkal játszol a barátaiddal, és valaki, akit egyikőtök sem ismer, csetelni kezd veled. Egyáltalán nem viselkedik bántóan, csak épp nem ismeritek őt. Ügyet sem vettek rá, vagy jelentitek?

